Від редакції

Шановні читачі та шанувальники журналу “Світогляд”!

Від 1996 року Український міжнародний комітет з питань науки і культури при НАН України та Київський міський будинок учителя в рамках спільної реалізації проекту регулярно проводять засідання клубу “Елітарна світлиця”. “Елітарна світлиця” — це вечірні читання, які щомісяця збирають наукову, культурну, освітню і політичну еліту України з метою обговорення актуальних проблем громадського життя суспільства. Тематика читань 2017 року — “Зустрічі поколінь: їх єдність і багатовимірність”.

Це число журналу ми присвячуємо двом непересічним подіям.

25 січня 2017 року на запрошення голови Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при НАН України академіка Ярослава Яцківа Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України ***Філарет*** відвідав Київський міський будинок учителя, де взяв участь у засіданні клубу “Елітарна світлиця”. На вечірні читання завітали також відомі вчені, діячі культури, представники громадських і політичних організацій.

На початку засідання ***Ярослав Яцків*** запросив Святійшого Патріарха благословити учасників поважного зібрання на плідну роботу. Його Святість звернувся із привітальним словом та попросив у Бога благословення для всіх присутніх на добру працю для щастя України. На згадку про зустріч у колі “Елітарної світлиці” Ярослав Яцків подарував Святійшому Патріархові Філарету унікальну книгу ***Дмитра Степовика*** “Історія української ікони X—XX століть”.

Того вечора гостем “Елітарної світлиці” був також професор Віденського медичного університету, доктор медицини, відомий у світі хірург-трансплантолог, іноземний член Національної академії наук України ***Ігор Гук***. Він виступив із лекцією, у якій висвітлив історію і сучасний стан взаємовідносин України та Австрії. Подія ця символічна, адже 22 січня 2017 року Ігореві Івановичу виповнилося 65 років. З нагоди ювілею Патріарх Філарет нагородив професора Ігоря Гука орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого I ступеня. Також Предстоятель Церкви вручив ювілярові пам’ятний подарунок.

Редколегія і редакція “Світогляду” приєднуються до привітань на адресу нашого друга та колеги Ігоря Гука і пропонують читачам ознайомитися з матеріалами, підготовленими до його дня народження для цього числа журналу, а також зі статтями, присвяченими видатним українським науковцям, які увічнили своє ім’я в медицині й біології. ■

Гості “Елітарної світлиці” — Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет і професор Віденського медичного університету Ігор Гук — та ведучий “Елітарної світлиці” академік НАН України Ярослав Яцків. Київ, Київський міський будинок учителя, 25 січня 2017 р.

Зустріч поколінь: їх єдність і багатовимірність

Частина 1. ВІДЕНЬ

Ігор Гук
доктор мед. наук,
професор,
іноземний член
НАН України,
професор Віденського
медичного університету,
м. Відень, Австрія

Відень відіграє дуже важливу роль в історії Європи, а може, й світу. У різдвяному виданні англійського журналу "The Economist" читаємо про Відень як про "*city of the century*"("*місто століття*"). І дійсно, рідко бувало в історії людства, щоб одне місто приваблювало та народжувало стільки талантів!

Як відповідь на запитання "*Чи буде зустріч поколінь народжувати нове та сприяти таланту, а чи буде гальмувати?*" наведу фотографію площі Св. Михаїла в центрі Відня, де поряд із цісарськими зимовими палатами будівництва 1729 року було зведено в 1916 році новітню споруду Looshaus в стилі "югендстиль".

Не кожна зустріч поколінь є плідною. У 1909 році єврейський банкір ***Леопольд Гольдштейн*** найняв австрійського архітектора ***Адольфа Лооса*** спорудити в центрі міста комерційний будинок на площі Св. Михаїла поруч із імператорським палацом. Коли молодий архітектор Адольф Лоос почав зводити новий будинок за своїми уявленнями, імператор ***Франц Йосип I*** відмовився входити в імператорський палац з боку Міхаельплатц, аби тільки не бачити сучасний будинок. Кажуть, він навіть став завішувати вікна, що виходять на "будинок без брів". Але все ж цісар не заборонив будувати! Відень був на той час колискою всіх європейських націй і культур.

Площа Св. Михаїла в центрі Відня

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Пам'ятник українським козакам – захисникам Відня у 1683 р.

Спокійно та достойно стоять три українські козаки на віденській Лисій горі (сьогодні віденці звуть її *Leopoldsberg*) з почуттям перемоги, яка понад 300 років тому врятувала Європу від мусульманської окупації.

Є у Відні пам'ятник і звитяжному гетьманові України ***Іванові Мазепі***. Чи був Іван Мазепа в австрійській столиці – невідомо. Але те, що популярні віденські газети ще на початку XVIII ст. писали про українського гетьмана, факт уже підтверджений. У Державному архіві зберігається лист І. Мазепи до тодішнього цісаря Франца-Йосифа І із проханням надати йому титул князя Священної Римської імперії. І дійсно, 1 вересня 1707 року за наказом цісаря гетьманові Іванові Мазепі було надано титул "Князя Св. Римської імперії".

Пам'ятник Іванові Мазепі розташований на території культурно-інформаційного центру "Український дім" Посольства України в Австрії. Збудований на кошти українця ***Маркіяна Припхана***.

Іван Мазепа вів дипломатичне листування з австрійським імператором Йосифом І, а ***Пилип Орлик*** – із ***Августом II***. В обороні Відня від турецьких завойовників 1683 р. брали участь козаки, які входили до полку під орудою ***Семена Гурка*** (***Палія***).

А які в давнину були відносини між Віднем і Києвом, та чи й взагалі вони існували?

Ще на початку X ст. літописці наводять приклади торгівлі між Київською Руссю і містами Дунаю. Це був початок дружніх відносин між державами. Проте в період Середньовіччя разом з дружніми актами між державами відбувалися і дипломатичні суперечки та війни загарбницького й релігійного характеру.

Так, наприкінці XVI ст. розпочалася війна між християнською Австрією та Османською імперією. Важливу роль у цій війні відіграли козаки Запорізької Січі, які виступили разом із польсько-австрійсько-німецьким військом під проводом ***Яна Собеського*** проти Туреччини. За деякими даними близько 5 тисяч українських козаків (інші історики говорять про 15–20 тисяч) взяли участь у битві за "золоте яблуко" світу – місто Відень. Битва під Віднем 12 вересня 1683 року поклала край завойовницьким походам Османської імперії на християнську Європу.

Вдячні віденці 15 вересня 2003 р. на відзначення 320-ї річниці визволення Відня від османської облоги встановили пам'ятник запорізьким козакам.

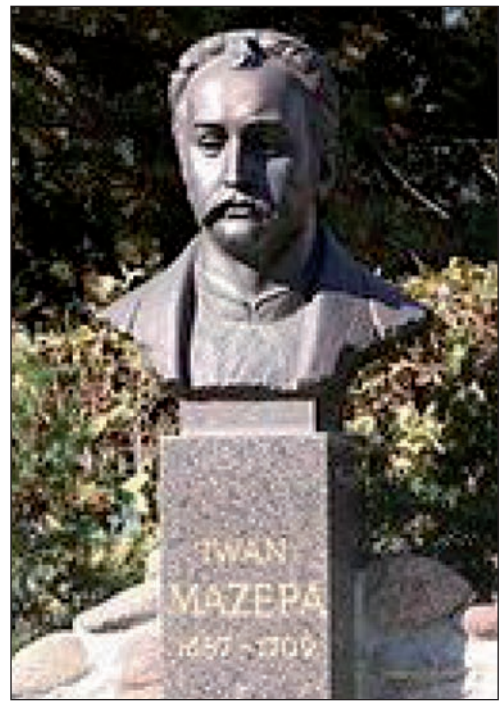

Пам'ятник Іванові Мазепі у Перхтольдсдорфі, Відень

Марія-Терезія Вальбурга Амалія Христина (нім. Maria-Theresia Walburga Amalia Christina, 1717 — 1780). Ерцгерцогиня Австрії, королева Угорщини з 1741 р., королева Богемії з 1740 р., королева Галичини й Володимирії та імператриця Священної Римської імперії (як дружина, а пізніше вдова Франца I Стефана Лотаринзького, обраного імператором 1745 р.). Засновниця династії Габсбург-Лотаринген. Правління Марії-Терезії — епоха активних реформ. Вона входить до числа представників династії, що набули найбільшої популярності

Почитаймо аннали про місто Відень, де зазначено, що в XII столітті монахи шотландського монастиря у Відні – католицького чоловічого монастиря Schottenstift, розташованого на площі Фреюнг, – їхали в місто Київ, щоб супроводжувати німецькомовних бізнесменів (*Geschaeftsleute*). Тоді в столиці Київської імперії проживало набагато більше народу і місто Київ був єдиним цивілізованим центром на сході Європи!

Першу українську церкву поза межами України створено 5 жовтня 1775 року за наказом цісаревої ***Марії-Терезії*** (1717–1780) в столиці австрійської імперії на вулиці Постгассе, де й сьогодні моляться українські парафіяни. І не лише церкву, а й монастирський семінар, де навчалися молоді монахи і таким чином несли українську літургію в Європу.

Церква Святої Великомучениці Варвари – це греко-католицький храм у Відні. 17 червня 1784 року там було засновано центральну парафію української Греко-Католицької Церкви в Австрії. У цьому храмі проводяться літургії у візантійському обряді греко-католиками різних національностей. Основною громадою є українська, але відправляються служби також і для інших, менш численних, громад: румунів, болгар, македонців, словаків, угорців та ін.

Шотландський монастир Schottenstift у Відні

Українська церква Св. Великомучениці Варвари у Відні

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Не можу не згадати про одну австрійську родину ***Габсбургів***, яка мала значний вплив на історію України. Так, не всі Габсбурги були "патріотами України"! Але один із них — ***Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген*** — заслуговує на нашу увагу. Військовий діяч, політик, дипломат, поет, ерцгерцог династії Габсбургів, полковник Легіону українських січових стрільців — це все про нього. Навчаючись в академії, Вільгельм почав серйозно цікавитися українською культурою — вивчав мову, читав книжки українських письменників і поетів, захоплювався творами ***Івана Франка***, ***Тараса Шевченка, Василя Стефаника*** та інших. Зокрема, першою українською книгою, з якою він ознайомився, була "Історія України-Руси" ***Михайла Грушевського***.

Моя бабуся казала мені, що життя складається з деталей. Ось одна подробиця про Вільгельма Габсбурга. 14-літній Вільгельм зайшов до графа ***Чартористького***, який одружився з його сестрою, і сказав йому: "*Ти мене обдурив, ти казав мені, що немає української нації, мови, культури, я в твою хату більше не зайду!*" Сказав — і дотримав слова... З цієї малої деталі ми впізнаємо велику людину.

Вільгельм фон Габсбург, австрійський ерцгерцог, родич австрійського цісаря, обрав собі українську ідентичність і став легендарним полковником ***Василем Вишиваним***, який боровся за незалежність України в часи Першої і Другої світових воєн. Затятий мрійник і романтик, Вільгельм потерпав від поразок у політиці. Натомість як полковник Василь Вишиваний залишив яскравий слід в українській національній історії, ставши одним із очільників-націєтворців. У 1918 році йому пропонували очолити Український уряд.

У 1921 році вийшов збірник його віршів "Минають дні" українською мовою під псевдонімом Василь Вишиваний. У 1930-х роках він контактував з лідерами ОУН ***Євгеном Коновальцем*** й ***Андрієм Мірошником***.

Займався Вільгельм і бізнесом. Був власником лакофарбового заводу. Під час Другої світової війни жив у Відні. Як і всі Габсбурги, рішуче відмовився від співпраці з нацистами і перебував під наглядом гестапо. Після закінчення війни залишився в радянській зоні окупації Австрії. Сталінська розвідка вела за ним таємне стеження. У серпні 1947 року був арештований органами радянської держбезпеки й вивезений у Київ. 25 травня 1948 року Особлива нарада присудила його до 25 років ув'язнення в таборах. Помер від туберкульозу 18 серпня 1948 року в Лук'янівській в'язниці Києва. Реабілітований 28 грудня 1989 року.

Кому цікаво більше дізнатися про Вільгельма Габсбурга, рекомендую книжку англомовного історика ***Тімоті Снайдера*** "Der König der Ukraine" або українською "Червоний князь".

Період Габсбургів був дуже корисним для україномовних мешканців Австро-Угорської імперії, а їх наприкінці XIX ст. нараховували до 13 %.

Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген (Василь Вишиваний) (1895—1948)

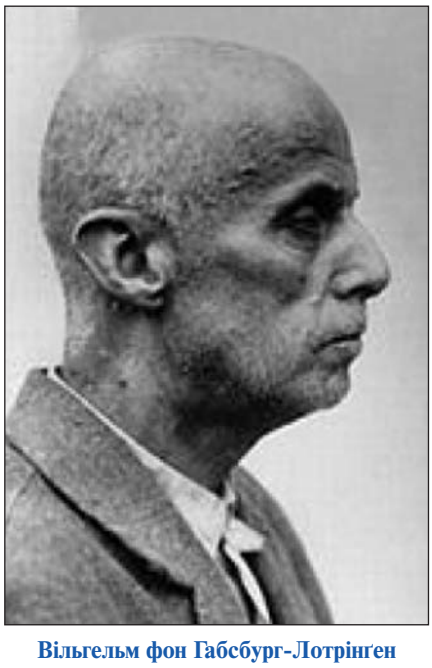

Вільгельм фон Габсбург-Лотрінген у Лук'янівській тюрмі, 1948 р.

Із вірша "До збруї!"

До збруї! До збруї, стрільці!
Товаришів рідних згадайте,
Що мріють про волю в холодній землі, —
Всі сили до бою з'єднайте!

...
До збруї! До збруї, стрільці!
І рідну країну спасайте!
Повстаньте, як вірні козацькі сини,
Героями в хату вертайте!

(В. Вишиваний, зі збірки "Минають дні", 1921 р.)

Австрійсько-німецький психіатр, один зі засновників сексології Ріхард фон Крафт-Ебінґ (1840—1902)

27 січня 1836 року у Львові народився ***Леопольд Сахер-Масох***. Батько його, ***Леопольд Сахер***, був начальником поліції Королівства Галичини, а мати, ***Шарлотта Масох***, — дочкою ректора Львівського університету. Деякі дослідники твердять про її русинське (українське) походження.

Леопольд став відомим письменником (книги "Венера в хутрі", "Галицькі оповідання", "Дон Жуан із Коломиї" та ін.). Леопольд у дитинстві був такий кволий, що надії на його видужання майже не було, тому його віддали на вигодування до української селянки з містечка Винники. З молоком годувальниці він всмоктав любов до землі свого народження, яка не покинула його до кінця життя. Згодом, уже будучи письменником, Сахер-Масох багато з почутого від годувальниці вплітав у канву своїх німецькомовних новел.

Австрійський письменник Леопольд Сахер-Масох. Писав також під псевдонімами Шарлотте Аранд і Зойо фон Роденбах (1836—1895)

Уже в дитинстві в Леопольда почала проявлятися схильність до садизму, що потім і зробило його знаменитим. Сахера-Масоха приваблювали ситуації жорстокості: йому подобалося дивитися на картини зі зображенням страт, а улюбленою читанкою були "Життя мучеників". У 1886 році психіатр і невролог ***Ріхард фон Крафт-Ебінґ***, використавши українське прізвище Леопольда, увів нове поняття в психіатрії й сексопатології, пов'язане з порушеннями людської психіки, — масохізм.

Коли сербського винахідника і фізика ***Ніколу Теслу*** в студентські роки почали непокоїти приступи психічної нестабільності, він вирішив шукати допомоги у відомого представника австрійської психіатричної школи професора Крафта-Ебінґа. Професор уважно і терпляче вислухав страждаючого молодого Теслу і нарешті сказав таке своєму пацієнтові: "*Ти, молодий чоловіче, дуже талановита людина, тобі я як психіатр не потрібен. Я пропоную тобі серйозно зайнятися спортом, щоб знайти баланс між тілом і душею і таким способом стабілізувати свою психіку*". Так описав Тесла у своїх спогадах зустріч з одним з найкращих на той час психіатрів Австрії — основоположником сексології.

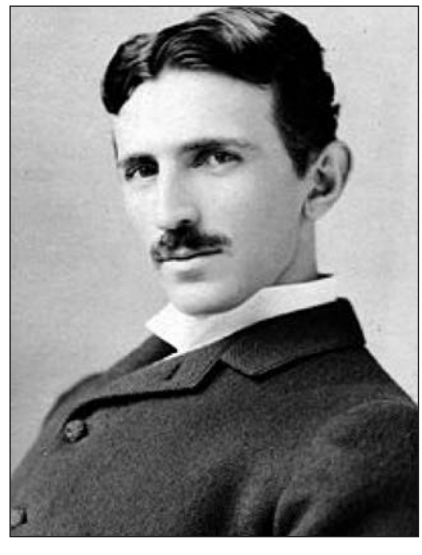

Винахідник і фізик Нікола Тесла (1856—1943)

Пам'ятник Леопольдові Сахер-Масоху у Львові біля кафе "Масох-кафе"

Сахер-Масох увійшов до історії літератури не лише як виразник масохізму. Для німців він відкрив народне життя Східної Європи. Сахер-Масох докладно вивчав мову та звичаї галичан. Найкращі новели з народного життя входять до його збірок "Галицькі оповідання", "Єврейські оповідання", "Польські єврейські оповідання". Ці твори повні симпатії до простих людей Галичини.

Лев Сапогівський — відомий тогочасний галицький журналіст і літератор — так сказав про письменника: "*Сахер-Масох перший із чужинців звеличив наш народ з такою любов'ю, якої тяжко навіть межи нашими авторами знайти*".

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Австрійський і американський економіст, соціолог та історик економічної думки Йозеф Шумпетер (1883—1950)

Австрійський економіст ***Йозеф Шумпетер*** (1883—1950) народився 1883 року в містечку Тржешть (Тріш) у Моравії. З 1893 р. навчався в закритому віденському ліцеї Терезіанум для дітей австрійської знаті, де здобув знання давньогрецької, латинської, англійської, французької та італійської мов. Від 1901 до 1906 року навчався на факультеті права та політичних наук Віденського університету.

Й. Шумпетер сформулював теорію інноваційного розвитку на основі узагальнення численних досліджень, проведених наприкінці XIX — на початку XX ст. У ній уперше вжито терміни "*інновація*", "*інноваційний процес*" і висловлено гіпотезу про те, що інновації з'являються в економічній системі не рівномірно, а у вигляді більш-менш одночасно освоюваних поєднаних новацій — кластерів. Розробив теоретичні фундаменти сучасної ринкової економіки.

У 1909—1911 рр. Й. Шумпетер — професор Чернівецького університету. У 1919—1920 роках займав пост міністра фінансів Австрії.

Хочеться додати, що онук Й. Шумпетера постійно друкує ґрунтовні аналітичні статті ("The Shumpeter blog") в англомовному журналі "The Economist".

Меморіальна дошка Йозефові Шумпетеру на корпусі університету в Чернівцях, де він працював професором

Український хімік, біохімік, епідеміолог Іван Горбачевський (1854—1942)

Іван Якович Горбачевський народився 5 травня 1854 року в с. Зарубинці Тернопільської області, Україна (тоді — Королівство Галичини та Володимирії, Австрійська імперія) у сім'ї священика.

Вивчав медицину у Віденському університеті (закінчив 1877 року, здобув ступінь доктора медицини). Під час навчання — голова студентського товариства "Січ" (1875—1877 роки).

У 1917—1918 рр. — перший етнічний українець — міністр охорони здоров'я Австро-Угорщини. З 1910 року — почесний президент Українського лікарського товариства. З 1919 року — професор Українського вільного університету Відня.

Перша ж наукова праця "Синтез сечової кислоти" (1882 р.) принесла Горбачевському наукове визнання та світову славу. Вперше у світі 28-літній українець синтезував сечову кислоту з гліцину, чого раніше не вдавалося нікому.

Іван Горбачевський став засновником міністерства і першим міністром здоров'я Австро-Угорщини.

Ба, навіть більше! Це міністерство, яке спеціалізувалося винятково на охороні здоров'я, стало першим у Європі й світі.

Пам'ятник українському хіміку, гігієністові та епідеміологу Іванові Горбачевському в м. Тернополі

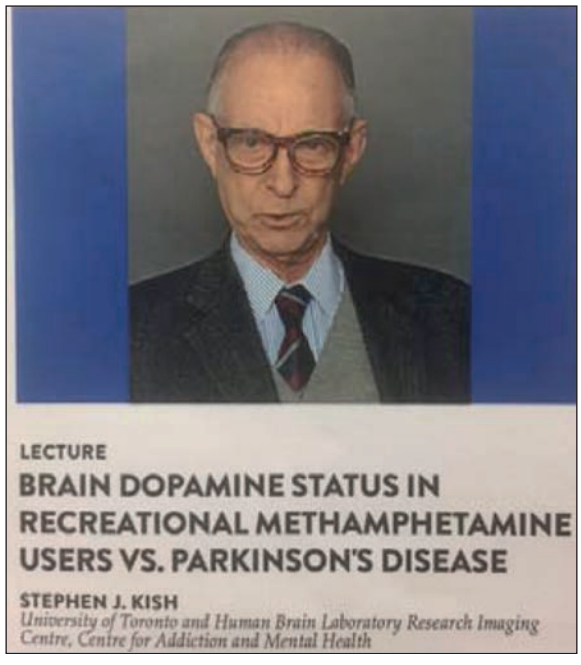

Австрійський і канадський медик українського походження Олег Горникевич (нар. 1926 р.) — біохімік, фармаколог, перший дослідник хвороби Паркінсона. Дійсний член НТШ, почесний доктор НАН України

Австрійський біохімік, лауреат премії Вольфа з медицини ***Олег Горникевич*** народився 17 листопада 1926 р. в селі Сихів (тепер у складі м. Львова). У 1951 р. закінчив із відзнакою Віденський університет, здобув ступінь доктора медицини. Від 1953 до 1963 року обіймав посаду доцента, в 1964 році був викладачем фармакології в Університеті Відня. У 1968 році був призначений професором кафедри фармакології в Торонто, де викладав до 1976 року і до 1991 року продовжував працювати як запрошений професор.

У 1976 році Горникевич був призначений ординарним професором в Університеті Відня, де був членом Наукової ради Інституту біохімічної фармакології. Навіть після виходу на пенсію в 1995 році він до 1999 року залишався в Раді інституту.

Олег Горникевич працює в Центрі досліджень мозку в Медичному університеті Відня від моменту його створення в 2004 році. Від 1990 до 2006 року — голова Українського лікарського товариства Австрії. Олег Горникевич — дійсний член Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, академік Німецької АН "Леопольдіна" та Австрійської АН, почесний доктор НАН України й Університету в м. Кальярі (Італія).

Професор М.Л. Володось під час виступу на з'їзді Європейського товариства судинних хірургів. 23 вересня 2015 р.

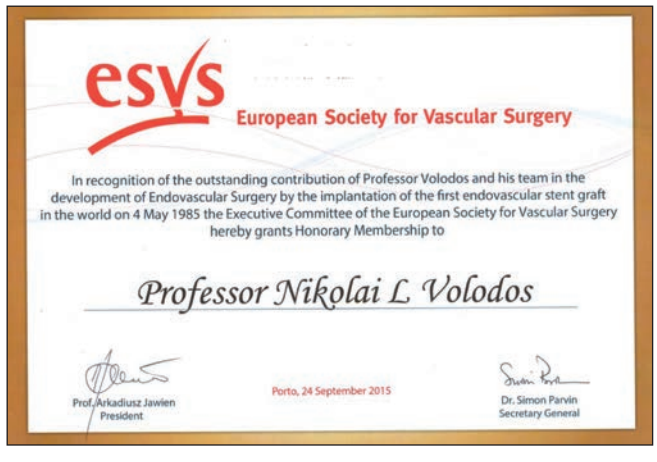

Диплом М.Л. Володося — почесного члена Європейського товариства судинної хірургії від 24 вересня 2015 р.

Микола Леонтійович Володось (15 травня 1934 р. — 3 квітня 2016 р.) — український серцево-судинний хірург і вчений. Уперше у світі розробив і застосував на практиці стент-графти для внутрішньосудинного протезування аорти.

Харків'янин Микола Володось — один із найкращих судинних хірургів світу. За перше у світовій практиці створення стент-графта й використання його при лікуванні аневризми грудної аорти став лауреатом премії Бакулева в 2015 р. Був номінантом на Нобелівську премію від України 2014 р.

"*Я не знав і взагалі не бачив людини, яка стільки б ночей і днів проводила біля своїх хворих. Він їх не тільки лікував, він їх няньчив. Він лікував академіків, генералів, пастухів — всіх однаково*", — говорив професор ***Микола Голобородько*** про свого колегу Миколу Володося і називав його "*народним лікарем*".

У 1994 році з Миколою Леонтійовичем я відвідав його центр у Харкові.

Експериментальні розробки, які він проводив разом зі своєю харківською командою, стали фундаментом сучасного ендоваскулярного методу лікування аневризми аорти. Під час 2-го конгресу українсько-австрійських судинних хірургів у Львові в 1991 році європейські хірурги мали нагоду почути особистий звіт Миколи Володося і побачити презентацію ангіограм після ендоваскулярного лікування аневризми торакальної аорти.

Остання моя зустріч з Миколою Володосем була в Києві 30 грудня 2015 року....

Пантелеймон Олександрович Куліш народився 7 серпня (26 липня) 1819 року в містечку Воронежі Чернігівської губернії. Був дитиною від другого шлюбу заможного хлібороба Олександра Андрійовича і дочки козацького сотника Катерини.

У 1845 році журнал "Современник" починає друкувати перші розділи його славетного роману "Чорна рада". Через два роки Петербурзька Академія наук посилає П. Куліша у відрядження в Західну Європу для вивчення слов'янських мов, історії, культури та мистецтва, куди він вирушає зі своєю 18-літньою дружиною ***Олександрою Михайлівною***, з якою побрався 22 січня 1847 року. Боярином на весіллі був співучий, дотепний, веселий друг Пантелеймона — ***Тарас Шевченко***.

Важко назвати П. Куліша людиною компромісів, але його непохитна діяльність стосувалася основного — збереження самобутності українського народу, його духовних надбань, традицій, культури. Пристрасна натура письменника металася в постійних пошуках пристанища для тих високих устремлінь, що живили його і як людину, і як громадського діяча.

Що вразило мене у постаті Пантелеймона Куліша як людини — це те, що він відмовився від австрійського громадянства і повернувся в Україну, де спокійно доживав свої роки. А рішення таке прийняв, розчарувавшись у політичних напрямках австрійської влади, яка не сприяла зусиллям українського народу на території Галичини і Буковини. Це було принципове рішення політика і філософа.

"Перворядна зірка" в українському письменстві Панько Куліш (1819—1897)

Куліш познайомився у Відні з абсольвентом богослов'я і водночас фізиком та електротехніком ***Іваном Пулюєм***. У співпраці з ним переклав Новий Заповіт з грецької (1871). Саме вони у Відні видали 1903 року український переклад Біблії.

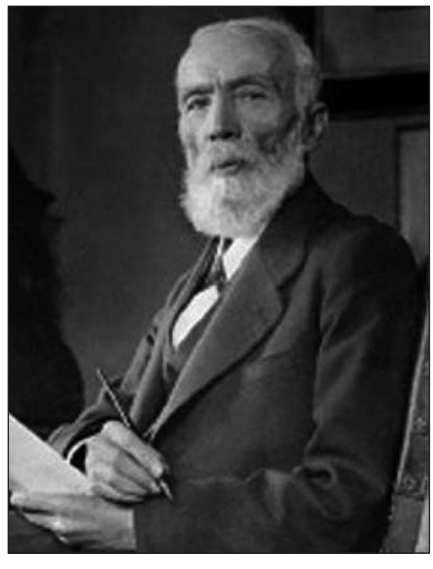

Український та австро-угорський фізик й організатор науки Іван Пулюй (1845—1918)

Іван Пулюй 1865 року вступив до Греко-католицької духовної семінарії у Відні. У 1868 році разом з іншими українськими студентами-громадівцями заснував у Відні легальне студентське товариство "Січ".

У 1876—1883 роках працює асистентом і приват-доцентом у Віденському університеті. З нагоди 100-літнього ювілею Німецької політехніки Пулюя відзначили орденом Залізної корони за його наукову та викладацьку працю (1906). Він отримав також Хрест ордена Франца-Йосифа і високий титул Радника двору (1910). У 1913 р. Івана Пулюя обирають почесним членом Віденського електротехнічного товариства.

Андрей Шептицький — український релігійний діяч, Єпископ Української греко-католицької церкви, Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський, Предстоятель Української греко-католицької церкви — належав до найстарішого шляхетного роду Галицької землі. Доктор права. Як Галицький митрополит був депутатом Віденського парламенту та Галицького сейму.

Підтримка Шептицьким Габсбурзької монархії в Першій світовій війні стала причиною його арешту й ув'язнення під час російської окупації (1914—1917 рр.). Підтримав створення Західноукраїнської Народної Республіки.

Розбудовував греко-католицьку церкву як в Україні, так і за кордоном. Андрей Шептицький надавав жертовну поміч євреям у найтрагічніший час Голокосту, зазнавав утиску большевиків.

Справжній "цісар" українських душ і справжній пастир українського народу в складні роки жорстокої полонізації України за підтримки австрійського уряду.

За мудрі настанови й великі труди його називали *українським Мойсеєм*.

Митрополит Андрей Шептицький (1865—1944)

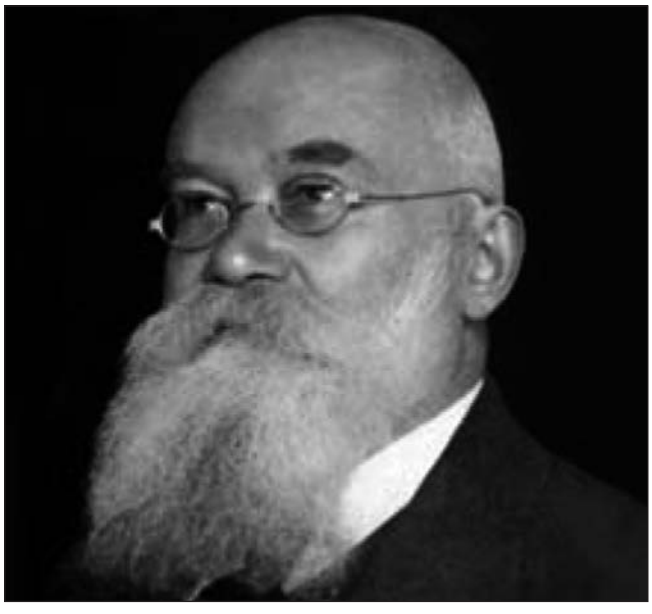

**Голова Центральної Ради України в 1917 р.
Михайло Грушевський
(1866—1934)**

Михайло Грушевський народився 29 вересня 1866 р. в Холмі (Польща, нині — Хелм). Його батько був учителем греко-католицької гімназії. Юнацькі роки провів на Кавказі, де навчався в Тифліській гімназії.

У 1894 році у Львівському університеті була відкрита кафедра загальної історії зі спеціальним оглядом історії Східної Європи, яку й зайняв Грушевський. Почав працювати над своєю головною працею — 8-томною "Історією України-Руси". 28 листопада 1914 р. Грушевського заарештували за звинуваченням у австрофільстві, шпигунстві та причетності до створення Легіону Українських січових стрільців.

У 1917 році, коли в Києві створили Центральну Раду, Грушевського заочно обрали її головою і 14 березня він прибув зі Львова до Києва. Як голова Центральної Ради Грушевський вів перемовини з Тимчасовим урядом Росії про надання Україні автономії. 7 (20) листопада 1917 року під головуванням Грушевського III Універсалом було проголошено Українську Народну Республіку.

У березні 1919 року Грушевський змушений був емігрувати до Чехословаччини. Жив у Празі, потім у Відні як представник закордонної делегації УПСР. Розгорнув широку публіцистичну й наукову діяльність. Перебуваючи в еміграції, Михайло Сергійович мешкав із сім'єю то в Празі, то у Відні, то в Женеві. У цей час Грушевський редагував часопис "Борітеся — поборете!". Оселившись 1922 року в Бадені під Віднем, Грушевський працював лише над "Історією української літератури" (написав чотири томи). У 1929 році Михайло Грушевський був обраний дійсним членом АН СРСР. Від 1931 року змушений був жити в Москві. 23 березня 1931 Грушевського заарештували як "керівника Українського націоналістичного центру", вигаданого чекістами. Помер Михайло Сергійович раптово, 25 листопада 1934 року, у Кисловодську.

З особливо душевним піднесенням я згадую велетня української літератури ***Івана Франка***. Може, ще й через те, що я, як і Іван Якович, також прийняв рішення їхати у Відень — столицю Австрії (колишню імперську). Лише одна різниця — я зміг закінчити медстудії та їхав у Відень уже лікарем, а Франко студентом тікав від польської поліції зі Львова, яка хотіла арештувати його за політичні переконання. Франко їхав у Відень, щоб закінчити останні два семестри германістики вже у Віденському університеті.

У Відні пані ***Марія Граш-Наконечна*** розповіла мені про своє знайомство з Іваном Франком, коли була ще молодою студенткою факультету германістики. Від неї я отримав у подарунок неоціненний скарб — оригінальне видання збірки "Зів'яле листя" (Львів, 1900 р.). Ця збірка супроводжує мене всі роки у віденському космосі. Кожна людина, котра живе і творить у "city of the century" (так називають Відень англомовні журналісти), зрозуміє мій захват Іваном Франком і вдячність віденцям за пам'ять про нього.

**Видатний український письменник
і громадський діяч Іван Франко (1856—1916)**

Франко у Відні

На Північному вокзалі зранку зауважили незнайомця — середнього зросту чоловіка у чорному елегантному плащі, при капелюсі й краватці, з великими валізами в руках. До Відня приїхав Іван Франко. Основною метою його приїзду до Відня був університет — один з найпотужніших наукових центрів Європи. Позаяк зі Львівського університету, який тепер названо на честь Івана Франка, студента Івана Франка вигнали, і всі дороги наукової кар'єри там йому були перекриті. Через "соціалістичний процес" австрійської бюрократії Франкові не дали закінчити університет.

Уже після приїзду до Віденського університету узгодили тему його докторської дисертації — "Варлаам і Йоасаф". Франко бачив у доктораті ще й інші перспективи: "*Докторат був важливий для мене хоч тим, що він дає права політичні*".

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Начитавшись різних книжок, на одному з іспитів Франко згадав про так звану "золоту та срібну латину". А це було якраз темою докторської дисертації професора, що приймав іспит. Той, звичайно, почав його випитувати. Франко згадував потім: "*Було соромно, але якось викрутився*". Вступив.

У травні 1893 року був призначений захист дисертації. Франко пише до своєї дружини: "*Не хотів я писати тобі, поки не скінчу своєї роботи, та отсе, Богу дякувати, скінчив і віддаю нині*". Відбулося. Захистив. Блискуче.

Після свого докторату Франко ще не раз бував у Відні: у 1895, 1896, 1898, 1900, 1902 роках. Востаннє Франко побував у Відні навесні 1909 року проїздом до курортного містечка Ловрань на побережжі Адріатичного моря. Хворий письменник намагався вилікуватись від невиліковного на той час паралічу рук. Тим же шляхом, знесилений хворобою, у супроводі спішно викликаного зі Львова сина Андрія, повертався він додому — через Відень. [***Джерело***: газета "День" 28 липня, 2013 р. — Шляхами Франка у Відні].

У Відні є дві меморіальні дошки на честь Івана Франка, а також погруддя роботи львівського скульптора ***Любомира Яремчука***, встановлене у 1999 році праворуч церкви Святої Великомучениці Варвари.

Модест Омелянович Менцинський (29 квітня 1875, Великі Новосілки — 11 грудня 1935, Стокгольм). Менцинські походили з давнього лемківського роду з села Мацина (Менцина) у Бескидах. Від батька отримав основи нотної грамоти. Здобув вокальну освіту у консерваторії, у педагога з вокалу ***Валерія Висоцького***, ученицею якого була і ***Соломія Крушельницька***. У Менцинського був унікальної природи голос — міцний тенор, не просто драматичного, а й героїчного звучання з баритональним відтінком.

18 квітня 1901 року відбувся його дебют на сцені Франкфуртської опери. Модеста запрошували найкращі театри Європи. Він співав у Берліні, Мюнхені, Відні, Празі, Лондоні. У Відні у 1902 р. на концерті, присвяченому пам'яті ***Тараса Григоровича Шевченка***, Модест Омелянович виконав пісню, що потім увійшла в його постійний український репертуар.

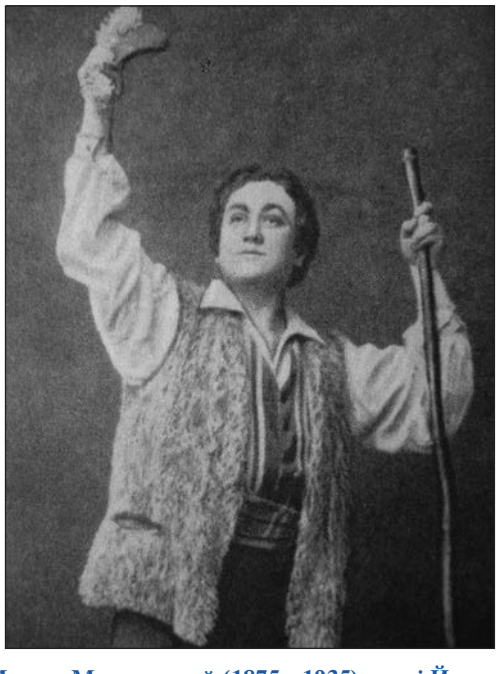

Модест Менцинський (1875—1935) у ролі Йонтека в опері "Галька" Станіслава Монюшка

Пам'ятник Іванові Франку у Відні

Менцинський, як невтомний популяризатор української музичної культури за кордоном, постійно виконував твори українських композиторів...

З моїм другом, заступником директора Віденського оперного театру, паном ***Губертом Дейчом***, я вивчав в архівах театру діяльність українського оперного співака-тенора Модеста Менцинського у Віденському оперному театрі. Пригадую, як у дитинстві моя бабуся ***Леонтина***, повернувшись із Сибіру, розповідала нам — маленьким онукам — про талановитого Модеста Менцинського, який "поїхав у імперський Відень і став відомим оперним співаком". Не можу по правді сказати, які думки тоді роїлися у мене на підкірці і чи мріяв я їхати у Відень та стати відомим співаком або хірургом. Не можу цього сьогодні сказати. Моя друга бабуся ***Параскевія*** теж багато чого розказувала про Відень і про цісаря Франца Йосифа. І дідусь ***Олександер***, який воював на італійському фронті "за цісаря", розказував про Відень нам — молодим онукам.

Чи мало все це вплив на моє рішення стати хірургом Віденського університету? Відповідь на це запитання залишаю фахівцям, які вивчають глибину людської психіки і вплив на неї побутових думок-мрій! Фактом стало одне, що я після закінчення медстудії в Гданську, куди була переселена наша сім'я, прийняв рішення працювати у Віденському університеті. У той час (а це був 1975 рік) це виглядало так, як зібратися полетіти на Місяць "кукурузником", тобто це ні теоретично, ні практично не було можливим.

Але ці рядки я все ж пишу у Відні, де пройшов своє професійне й академічне життя. Як це вдалося — потрібна окрема стаття. Та й то не знаю, чи спроможний буду пояснити секрети свого успіху, чи зможу лишень розказати подробиці, як усе це відбулося в моєму житті. ■

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ:

Частина 2. 1990-ті роки. СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ДРУЗІВ

Ось такими ми були з Ярославом Яцківим, коли познайомилися у Відні в 1991 році! Коли тоді в мою хату на вулиці Стадіонґассе зайшла незнайома мені людина, я не мислив собі, що це початок нового для мене українського життя.

До того часу воно було здебільшого віртуальним. З другом Богданом ми читали твори українських поетів. Я був у захваті від ***Віталія Коротича***. На Хрещатику, перед будинком № 19, ще багато років після війни росло дерево — єдине повоєнне дерево на всю вулицю...Ми захоплювалися талантами, і байдуже, яка була тема: чи то дерево, чи ***Коцюбинський***, ***Шевченко***, ***Гоголь***, ***Франко***, ***Рильський***, ***Крушельницька***, ***Архипенко***, ***Довженко***. Один український твір запав у пам'ять — це "Емігрант". Ми з Богданом на той час не знали живої України, ми лише мріяли про неї, не могли собі її уявити, бо ми були ... емігранти!! І тут раптом заходить у мою квартиру незнайома людина і каже мені: "*Якщо ви українець, то ми будемо спілкуватись і працювати разом, а якщо ні — то я залишаю вас і ніколи більше не повернуся*".

І так почалося моє мандрування рідною для мене Україною...

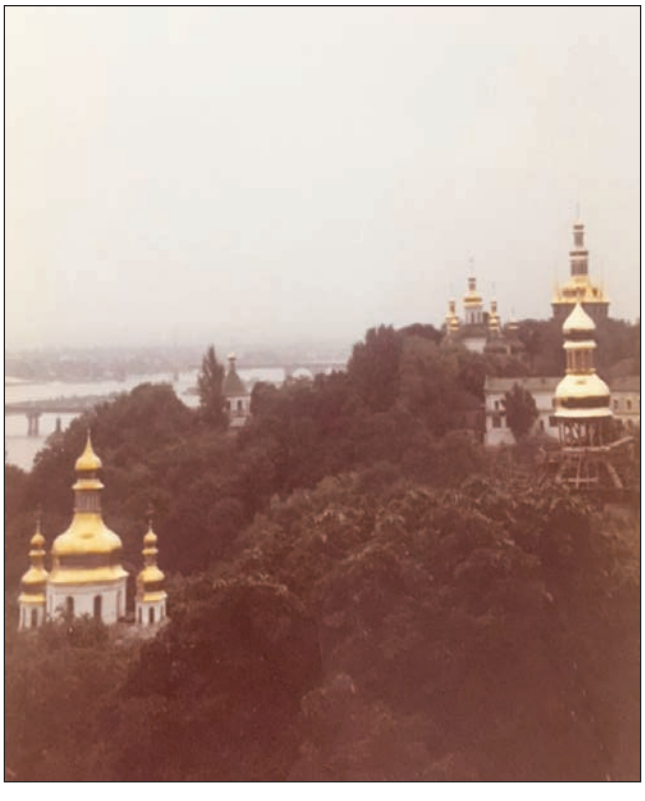

Одна з перших моїх фотографій над берегом Дніпра в Києві...

І. Гук і Я. Яцків по дорозі на рідну землю Ярослава Яцківа

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Пам'ятна мені зустріч українців за кордоном у Вісбадені (Німеччина) у 1984 році. Мені в житті таланить, я вже про це згадував. Так, наприкінці 1970-х років я познайомився з дуже відомою українською родиною — ***Володимиром*** і ***Ганною Колесниками***. Це був скандал тоді на весь Радянський Союз і на весь світ: директор Київського оперного театру із сім'єю залишив назавжди Радянську Україну! Тоді казали: "Вони втекли".

Хочу розказати, як я познайомився з ***С. Турчаком***, ***Г. Циполою*** і ***А. Солов'яненком***. У 1984 р. Київський оперний театр уперше за своє існування приїхав на гастролі у Вісбаден. Володимир Колесник прилетів із Торонто у Відень, і ми разом поїхали у Вісбаден. Він мене лише попередив, що там будуть кагебісти і що у них є завдання не допустити зустрічей з його попередніми співпрацівниками. Та якимось дивом Володимир Колесник усе ж зустрівся з ***П. Майбородою***, ***С. Турчаком***, ***Є. Мірошниченко*** та іншими колегами.

**Видатні українські митці —
Стефан Турчак, Гізела Ципола, Ганна Наконечна,
Анатолій Солов'яненко.
Вісбаден, Німеччина, 1984 р.
Фото Ігоря Гука**

**Ігор Гук та Євгенія Мірошничеко
з солістками Київського оперного театру.
Вісбаден, Німеччина, 1984 р.**

**… а тут Ігор Іванович потрапив до "групи підтримки"
гастролей Київського оперного театру.
Вони ж не розуміли, яку працю я виконував для В. Колесника
і працівників театру. Вісбаден, Німеччина, 1984 р.**

Кагебісти шаленіли і не могли зрозуміти, хто організовує ці нічні зустрічі. Пройде час — і я напишу спогади, а сьогодні як доказ нашої поїздки у Вісбаден покажу деякі фотографії зі Стефаном Турчаком, Гізелою Циполою, Анатолієм Солов'яненком, Євгенією Мірошниченко та "групою підтримки" їхніх гастролей.

У 1992 році я мав пам'ятну поїздку разом із тодішнім міністром внутрішніх справ України ***А.В. Василишиним***, з яким завітали до хати Гоголя та мали нагоду насолоджуватися полтавськими галушками.

А яким був би радісним для Івана Франка 1997-й рік! Разом із ***Ярославом Яцківим*** і ***Юліаною Бестерс-Дільгер*** ми добилися відкриття факультету україністики при Віденському університеті. Це перший німецькомовний університет з факультетом україністики в Європі. Перші педагоги приїхали читати лекції з України. Вперше німецькомовні студенти (і зарубіжні також) мали нагоду вивчати українську культуру.

Сьогодні багато відомих письменників України були гостями факультету україністики Віденського університету. Можу назвати ***С. Жадана***, ***О. Забужко***, ***Ю. Андруховича***.

Надзвичайно цікавою подією австрійсько-українських відносин на початку 1990-х років стала вистава за п'єсою І. Франка."Украдене щастя" на Віденській сцені.

Президент Австрії д-р К. Вальдгайм слухає привітання професора Б.Т. Білинського під час Першого конгресу українсько-австрійських хірургів у палаці імператриці Марії-Терезії

Ігор Гук і Олександр Мосіюк (у центрі), який у 1991—1992 рр. виконував обов'язки голови Київської міської ради та виконкому Київської міської ради, із мером міста Відень паном Г. Цільк

Відкриття у Віденському університеті пам'ятної дошки Іванові Франку. Зліва направо: І. Гук, М. Припхан, студент Віденського університету, Я. Яцків, В. Степова, А. Пшивий. 29 жовтня 1993 р.

У 1995 році д-р Е. Бусек отримав звання почесного доктора Чернівецького університету. На фото: так ми гуляли на сцені Чернівецького театру, побудованому австрійськими архітекторами у 1900 році

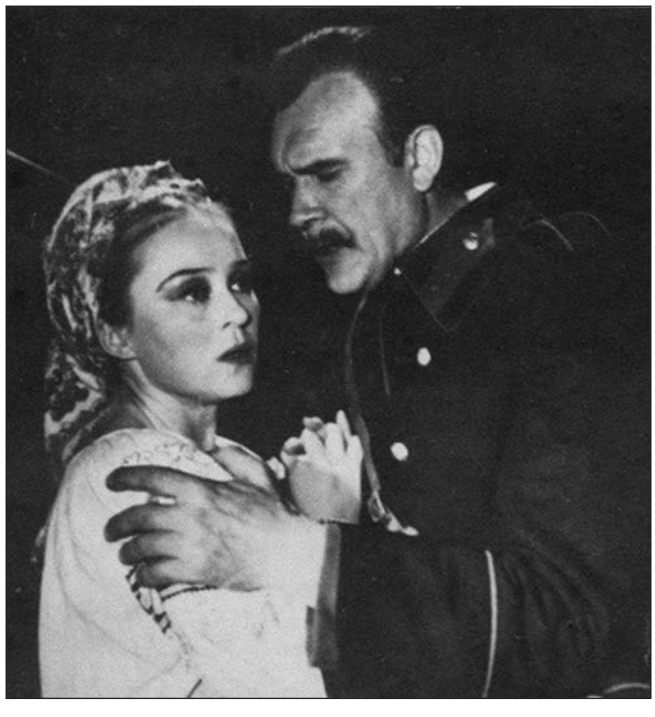

Видатні майстри сцени, Народні артисти України Віталій Розстальний і Лариса Хоролець (міністр культури України в 1991—1992 рр.) у ролях Михайла й Анни у соціально-психологічній виставі "Украдене щастя" Київського академічного українського драматичного театру ім. І. Франка

У тій виставі сама пані міністр ***Лариса Хоролець*** грала головну роль. Тодішній міністр науки Австрії д-р ***Е. Бусек*** був дуже вражений талантом українського міністра.

А коли тодішній міністр закордонних справ України ***А.М. Зленко***, з яким я познайомився у 1991 році, запросив мене до складу української делегації в Емірати, — це була для мене велика честь. Тоді я побачив українського політика на міжнародній сцені. Приємно було познайомитись і потиснути руку ***Коліну Пауеллу*** в Дубаї, де він прочитав цікаву лекцію.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

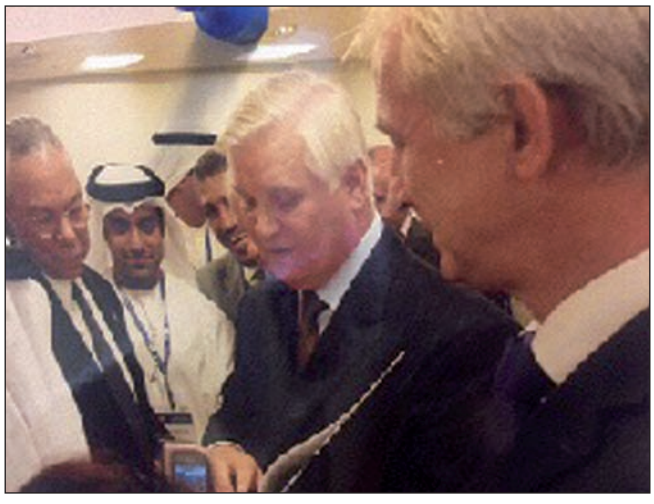

К. Пауелл, А. Зленко, І. Гук. ОАЕ, 2006 р.

З родиною ***Георгія Кірпи*** доля зв'язала мене вже у Відні, хоча з ***Жанною Кірпою*** (його дружиною) Ярослав Яцків познайомив мене в Києві. Я завжди казав, що не зустрічав другої жінки в Україні, котра знала б усі українські пісні і ще так гарно їх співала. Жанно Ігорівно, за це Вам велика подяка і глибокий уклін!

Я вже згадував, що мене у житті Господь упроваджує і дав мені нагоду познайомитись і подружити з Патріархом ***Філаретом***. Сьогодні жодна моя поїздка в Київ не проходить без зустрічі з ним і багатогодинних наших розмов, які надихають мене Божим словом...

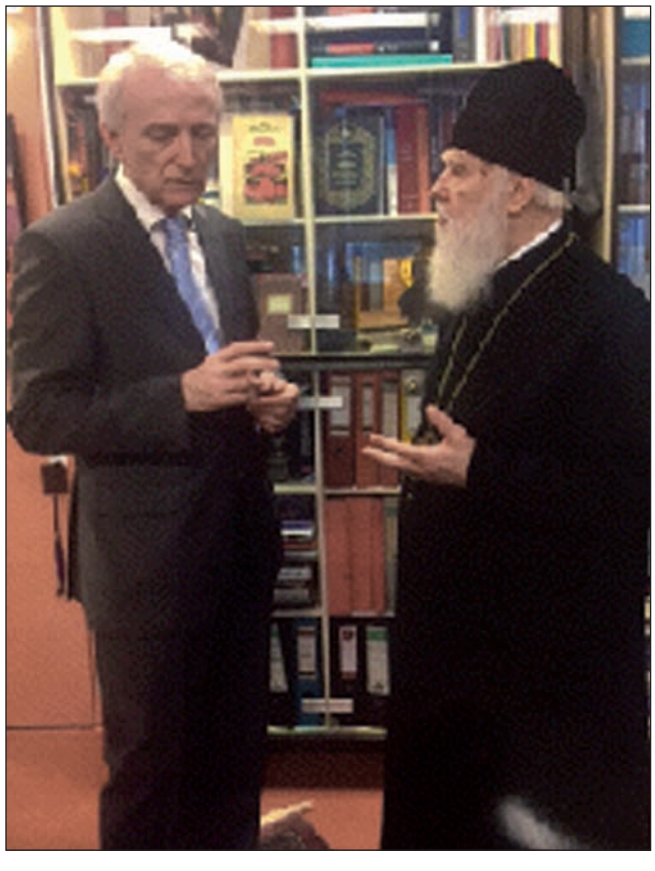

У дружній бесіді з Патріархом Київським і всієї Руси-України — Його Святістю Філаретом

Ярослав Яцків, Ігор Гук, міністр вищої освіти і наукових досліджень ОАЕ шейх Нахайян бін Мубарак Аль Нахайян. Дубаї, ОАЕ, 2007 р.

Ось так я трохи розслабився і нагадав собі дещо зі свого "українського життя".

Але повірте мені, мої читачі, це лише скромні фрагменти тих подій, які пройшли до мого 65-річчя. Тож чекатимемо наступного ювілею. ■

З Богом,
Ваш ***Ігор Іванович Гук***

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ: їх єдність і багатовимірність

Частина 3.

СЕРЕД ТРАНСПЛАНТОЛОГІВ

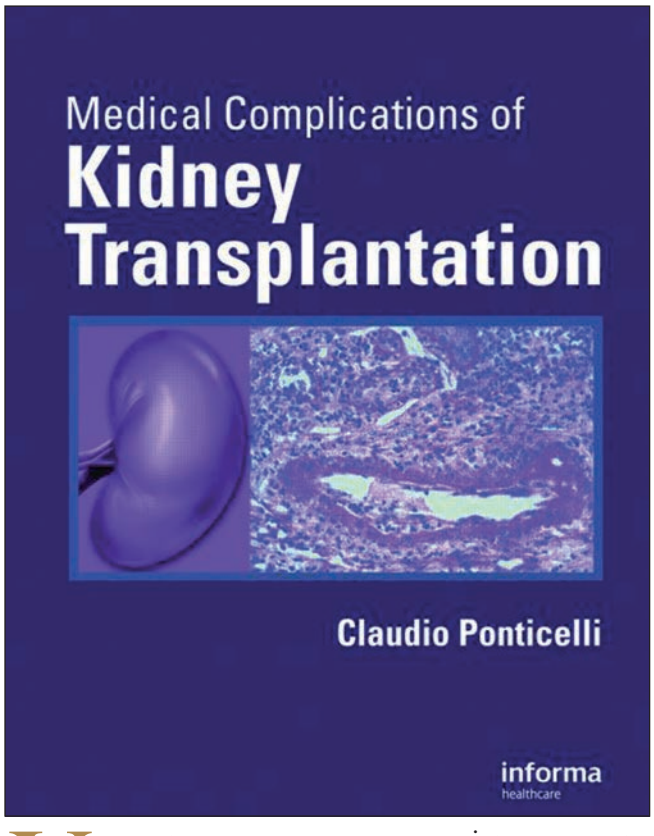

У стандартному англомовному підручнику про пересадку нирки у людини професором Оксфордського університету ***П. Морісса*** читаємо: "*трансплантація нирки сьогодні — це визнане лікування кінцевої недостатності ниркових захворювань*"; "*перша експериментальна пересадка нирки була виконана у Відні доктором* ***Е. Ульманом*** *у 1902 році,* ***А. Каррель*** *— у 1905 році в США*"; "*перша пересадка нирки у людини проведена в Україні хірургом* ***Ю.Ю. Вороним*** *у 1933 році*". Невипадково європейські хірурги-трансплантологи з гордістю згадують цю дату на своїх конгресах, — ми бачимо це й на постері про 14-й Конгрес Австрійського товариства з трансплантації в жовтні 2000 року.

У підручнику проф. Морріса згадується про те, що Ю. Вороний був хірургом із великим досвідом і до 1949 року провів шість трансплантацій нирок у людини. Його науковий звіт був надрукований в іспанському журналі "El Siglo Med." за 1936 рік. Тут теж згадується, що Ю. Вороний навчався у відомого київського хірурга професора ***В.М. Шамова*** і у нього набув досвіду з питань серологічних переливань крові, на той час у початковій стадії. У 1933 році він провів пересадку нирки від пацієнта з групою крові "В" пацієнту з групою крові "0", який постраждав після отруєння ртуттю.

У XX столітті ці фантастичні традиції продовжуються в хірургічній клініці Віденського медичного університету. Вже на початку 1970-х років професори ***Боеміг*** і ***Фуксіг*** зробили першу спробу пересадки печінки у людини. Остаточно, починаючи з 1983 року,

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Український хірург, доктор медичних наук, професор Ю.Ю. Вороний (1895—1961), який здійснив першу у світі операцію з пересадки органу у людини

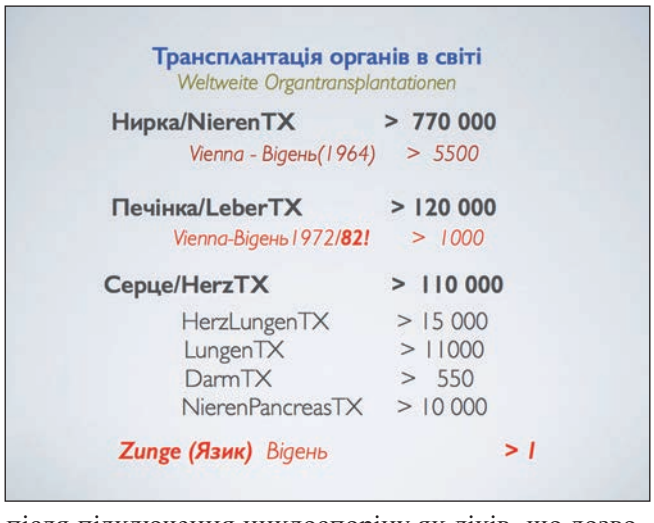

після підключення циклоспоріну як ліків, що дозволяють контролювати відторгнення, у нашому університеті почалася успішна програма з пересадки печінки у людини.

Деякі цифри на цій схемі характеризують стан трансплантації органів на сьогодні в світі взагалі і у віденській клініці зокрема. Я хочу нагадати, що наш віденський трансплантаційний центр був першим на європейському континенті, який успішно став здійснювати пересадку печінки у людини. І тут мені теж пощастило, тому що я був включений у цю програму з першої трансплантації печінки. Моїми вчителями були професори ***Й. Фуновіч***, ***Ф. Піза***, ***А. Фріч***. Я сам провів понад тисячу пересадок органів, а першу пересадку печінки виконав у 1987 році.

Коли на початку 1990-х років український запорізький хірург-трансплантолог ***О. Никоненко*** зі своєю командою відвідав наш хірургічний центр, у нас накопичився неймовірно багатий досвід — понад сотні пересадок печінки. Три тижні 24/7 (тобто 24 години на добу і сім днів на тиждень) працювали наші запорізькі колеги з нами у Відні і після повернення до Запоріжжя успішно провели 1994 року першу пересадку печінки в Україні.

Пригадую, як я подружився з легендою української хірургії ***Олександром Шалімовим***, котрий не раз відвідував наш центр. З якими заздрощами на душі він спостерігав за нашою успішною програмою з трансплантації печінки! В особистих розмовах, які

Професор Йозеф Фуновіч, мій вчитель, та його асистентка

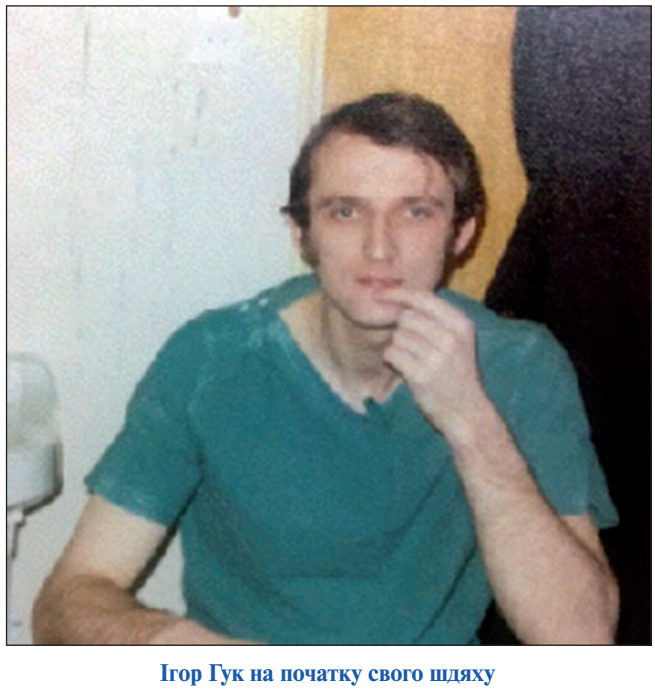

Ігор Гук на початку свого шдяху служіння на благо громадського здоров'я

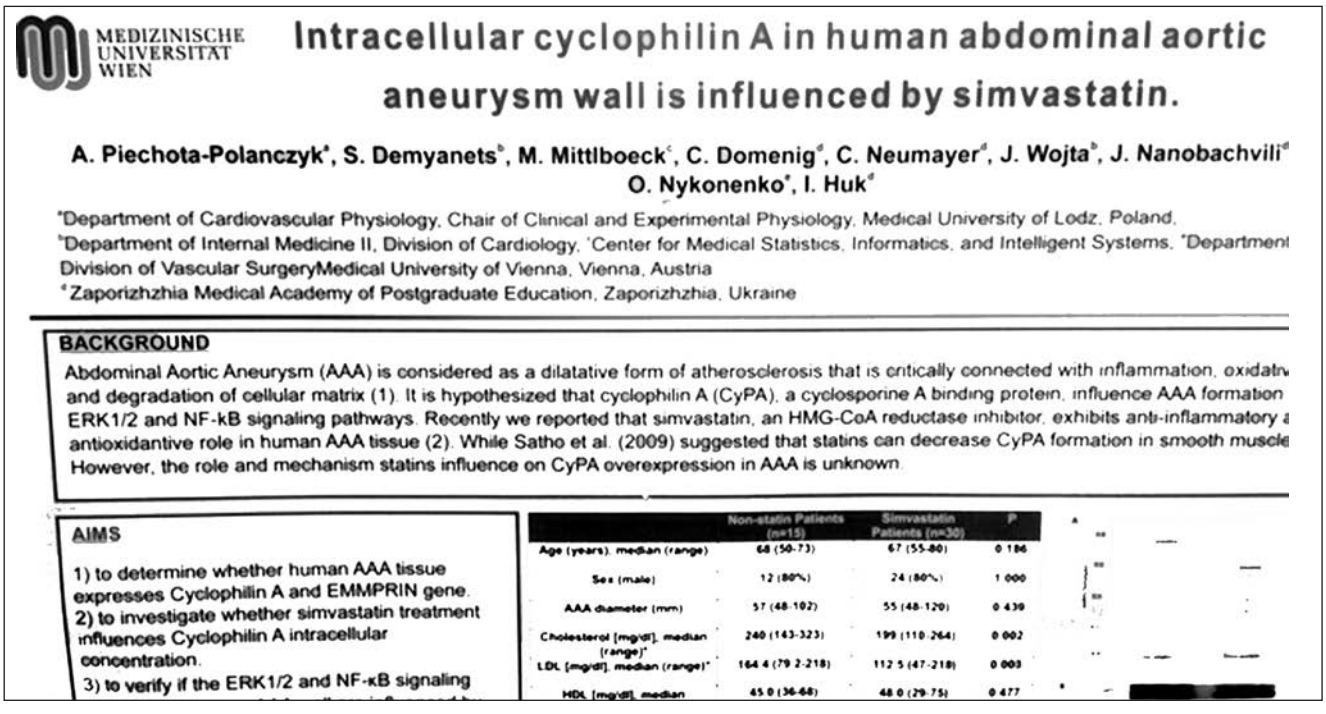

MEDIZINISCHE UNIVERSITÄT WIEN

Intracellular cyclophilin A in human abdominal aortic aneurysm wall is influenced by simvastatin.

A. Piechota-Polanczyk[a], S. Demyanets[b], M. Mittlboeck[c], C. Domenig[d], C. Neumayer[d], J. Wojta[b], J. Nanobachvili[d] O. Nykonenko[e], I. Huk[d]

[a]Department of Cardiovascular Physiology, Chair of Clinical and Experimental Physiology, Medical University of Lodz, Poland, [b]Department of Internal Medicine II, Division of Cardiology, [c]Center for Medical Statistics, Informatics, and Intelligent Systems, [d]Department Division of Vascular SurgeryMedical University of Vienna, Vienna, Austria
[e]Zaporizhzhia Medical Academy of Postgraduate Education, Zaporizhzhia, Ukraine

BACKGROUND

Abdominal Aortic Aneurysm (AAA) is considered as a dilatative form of atherosclerosis that is critically connected with inflammation, oxidativ and degradation of cellular matrix (1). It is hypothesized that cyclophilin A (CyPA), a cyclosporine A binding protein, influence AAA formation ERK1/2 and NF-kB signaling pathways. Recently we reported that simvastatin, an HMG-CoA reductase inhibitor, exhibits anti-inflammatory a antioxidantive role in human AAA tissue (2). While Satho et al. (2009) suggested that statins can decrease CyPA formation in smooth muscle However, the role and mechanism statins influence on CyPA overexpression in AAA is unknown.

AIMS

1) to determine whether human AAA tissue expresses Cyclophilin A and EMMPRIN gene.
2) to investigate whether simvastatin treatment influences Cyclophilin A intracellular concentration.
3) to verify if the ERK1/2 and NF-κB signaling

	Non-statin Patients (n=15)	Simvastatin Patients (n=30)	P
Age (years), median (range)	68 (50-73)	67 (55-80)	0.186
Sex (male)	12 (80%)	24 (80%)	1.000
AAA diameter (mm)	57 (48-102)	55 (48-120)	0.439
Cholesterol [mg/dl], median (range)*	240 (143-323)	199 (110-264)	0.002
LDL [mg/dl], median (range)*	164.4 (79.2-218)	112.5 (47-218)	0.003
HDL [mg/dl], median	45.0 (36-68)	48.0 (29-75)	0.477

Український хірург-трансплантолог, академік НАМН України Олександр Никоненко у Відні та у рідному Запоріжжі

ми часто вели чи у Відні, чи в Києві, він розказував мені про експериментальні операції на тваринах із трансплантації печінки. Його мрія провести особисто таку операцію у людини так і не здійснилася...

З ***Олександром Семеновичом Никоненком*** ми розпочали не лише хірургічно-клінічну співпрацю, а й провели у 2015 році серйозні експериментальні розробки з нових молекул, що стосуються циклоспорину, а саме — циклофіліну А (результати надруковано в "European Journal Vascular Endovascular).

Сенсаційною стала перша пересадка язика у людини, яку провели мої колеги у Віденському університеті 19 липня 2003 року. Мені довелося підказати в цій операції, яка тривала 14 годин під керівництвом професора ***Франца Ватцингера***, деякі тонкощі щодо ішемічно-реперфузійних ушкоджень під час і, тим більше, після трансплантації, що дало можливість успішно завершити першу в світі пересадку язика у людини!

**Це моя перша поїздка
на запорізьку землю
з нагоди ювілею мого друга
Олександра Семеновича Никоненка.
На цих фотографіях
ми сидимо за святковим столом
за дружньою бесідою і піснею**

Сучасна судинна хірургія пройшла декілька "революцій". Одну з них виконав українській хірург з Харкова ***Микола Володось***.

Історія, як майже завжди, випадкова. У 1991 році на базі Львівського і Віденського університетів проводився 2-й європейський інтенсивний курс із судинної хірургії у Львові.

Перший курс пройшов успішно у Відні в жовтні 1990 року. Тоді українських хірургів зустрічав Президент Австрії ***К. Вальдгайм***. Я представив президенту К. Вальдгайму українських хірургів в палаці імператриці Марії-Терезії. Серед учасників курсу був також хірург М. Володось зі своєю командою з Харкова.

**Ігор Гук представляє Президенту Австрії К. Вальдгайму
українських хірургів. Серед них —
відомий українській хірург М. Дрюк. Відень, 1990 р.**

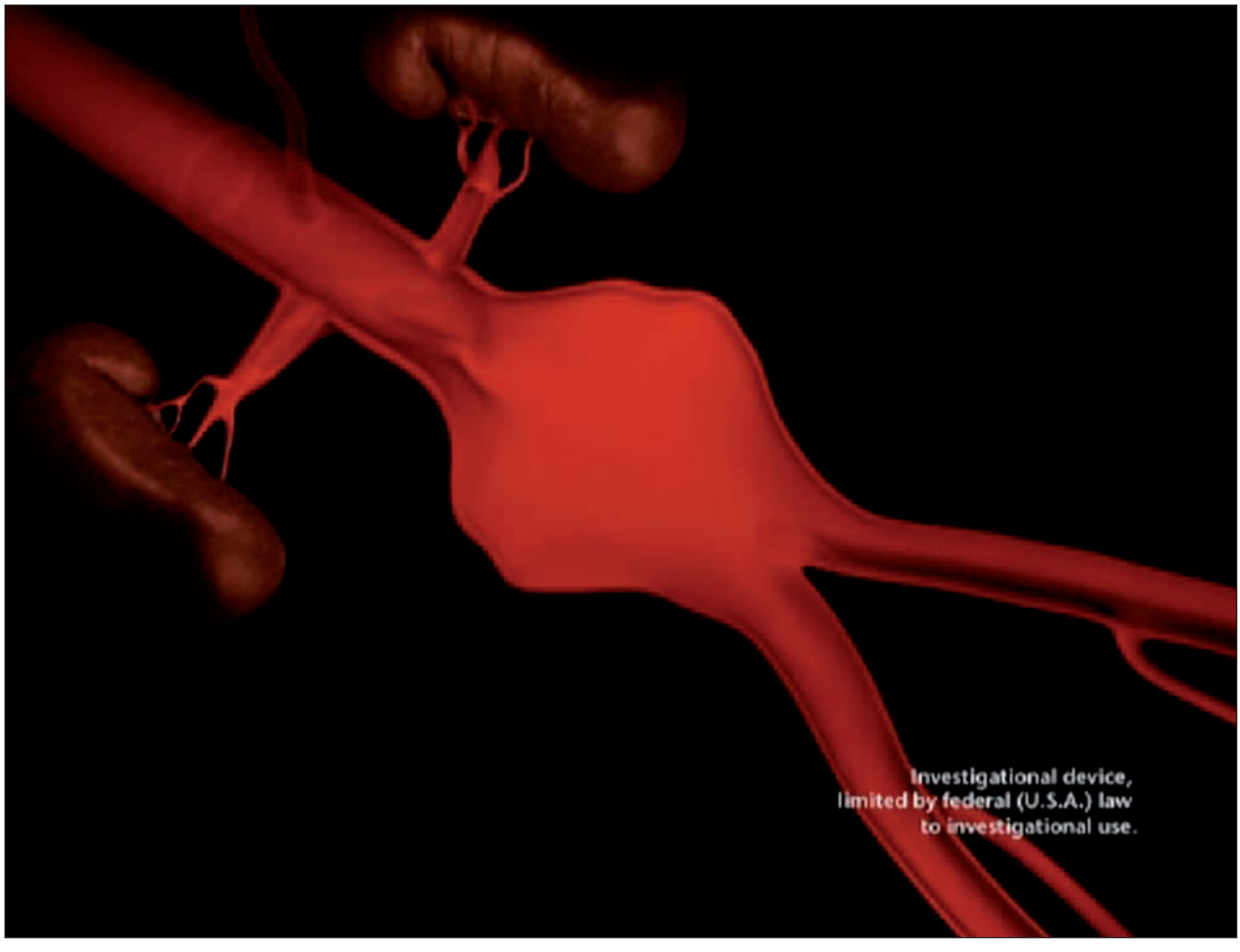
Investigational device,
limited by federal (U.S.A.) law
to investigational use.

KREPPENHOFER,LOTTE
1L5NN0BZ4
14.10.1928
F 081Y
AKH WIEN 21.04.2010
10:38:45
SE:602
IM:25
R
L
mas
msec
kV:
mm
DFOV
ALG:
W 255 : L 127
MIPz
<VRT Collection>
CT Aorta/gesamte Aorta

**Видатний український хірург,
професор М.Л. Володось (1934—2016), який уперше в світі
запропонував ендоваскулярне стентування аневризми аорти.
Харків, 1988 р.**

**Постер про 2-й Європейський інтенсивний курс
із судинної хірургії у Львові, 1991 р.,
під час якого харківський професор М.Л. Володось
доповів про багаторічний досвід
ендоваскулярного лікування аневризми аорти**

Його лекція приголомшила українських і зарубіжних колег, присутніх у залі. Мова йшла про ендоваскулярне стентування аневризми аорти. Ніхто в світі не міг тоді звітувати про такий багаторічний досвід.

А під час 2-го конгресу українсько-австрійських судинних хірургів у Львові в 1991 році, про що я вже писав, європейські хірурги вперше мали нагоду почути особистий звіт Миколи Володося і побачити ангіограми після ендоваскулярного лікування аневризми аорти.

B

СОЮЗ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

(19) SU (11) 1217402 A

(51) 4 A 61 F 2/06

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ СССР ПО ДЕЛАМ ИЗОБРЕТЕНИЙ И ОТКРЫТИЙ

ОПИСАНИЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ

К АВТОРСКОМУ СВИДЕТЕЛЬСТВУ

(21) 3744158/28-14
(22) 22.05.84
(46) 15.03.86. Бюл. № 10
(71) Харьковский научно-исследовательский институт общей и неотложной хирургии и Харьковский ордена Ленина, ордена Октябрьской Революции и ордена Трудового Красного Знамени моторостроительный завод «Серп и Молот»
(72) Н. Л. Володось, В. Е. Шеханин и И. П. Карпович
(53) 615.475(088.8)
(56) Авторское свидетельство СССР № 660689, кл. А 61 М 29/00, 1977.

(54) (57) ПРОТЕЗ КРОВЕНОСНОГО СОСУДА, состоящий из эластичной оболочки с фиксирующим элементом, *отличающийся* тем, что, с целью упрощения установки протеза и увеличения надежности фиксации, фиксирующий элемент выполнен в виде плоской изогнутой пружины, вершины изгибов которой имеют петлеобразную форму и закреплены на внутренней стенке протеза.

Фиг.1

(19) SU (11) 1217402 A

**Один із патентів М.Л. Володося щодо
ендоваскулярного стентування аневризми аорти. 1984 р.**

**Перші хірургічні експериментальні розробки
професора М.Л. Володося. Харків, 1995 р.
Фотографія з архіву М.Л. Володося**

Микола Володось і Ігор Гук у Центрі ім. Г. Кірпи. Харків, 2010 р.

Для нас це був шок! Я відразу зрозумів, що ми маємо справу з геніальною ідеєю, яка може стати новим стандартом у хірургії аневризми аорти. Тоді ж я запросив професора Володося в наш Віденській медичний університет, де він розказав моїм учителям і колегам про свої піонерські операції.

Не всі одразу зрозуміли глибину його ідеї, а піонер "за залізною радянською завісою" — хірург Микола Володось — започаткував зі своєю харківською командою експериментальні розробки, які заклали основу сучасного ендоваскулярного методу лікування аневризм аорти. Ці розробки були завершені радянським патентом 22 травня 1984 року і застосовані вперше в 1985 році з діагнозом аневризми тазової (*iliac*) артерії. У 1987 році команда Володося успішно пролікувала жінку з посттравматичною аневризмою грудної аорти, і я особисто бачив у 1994 році ангіограми успішно завершеної імплантації стенту — першої у світовій історії судинної хірургії! Ця 84-річна жінка пережила "гібридну операцію", яку я провів, використовуючи розробки М.Л. Володося. Таких пацієнтів сьогодні більше і більше на планеті, і всі вони врятовані завдяки ідеї Володося!

У 1994 році під час конгресу Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ) у Харкові я вперше відвідав Центр серцево-судинної хірургії МОЗ України, директором якого з 1992 року був професор М.Л. Володось. Потім я часто зустрічав Миколу Леонтійовича на міжнародних конгресах, про що він так тепло згадував у своїй англомовній бібліографії. Я намагався допомогти геніальному українському хірургові, коли Європейське товариство судинних хірургів висунуло М.Л. Володося в 2014 році на Нобелівську премію. У 2015 р. товариство запросило його стати своїм почесним членом.

Моя остання зустріч з М.Л. Володосем відбулася в Києві 30 грудня 2015 року: він приїхав на мою лекцію, і у нас була дуже тепла й щира розмова. Ми планували подальшу співпрацю — він був рецензентом одного з моїх судинних проектів, про який я йому дещо пояснював. Микола Леонтійович того ж вечора залишив Київ, цим разом — назавжди. 3 квітня 2016 року сумна звістка з Харкова шокувала весь хірургічно-судинний світ — раптово не стало Миколи Володося поміж нами. Весь академічний світ глибоко поклонився світилові судинної хірургії. Найкращі слова пошани пролунали в статті шведського хірурга ***М. Бйорка*** в журналі "European Journal Vascular Endovascular Surgery", 2016, під заголовком: "The Fall of a Giant Professor M.L. Volodos May 15, 1934 — April 3, 2016" ("Кончина видатного професора М.Л. Володося 15 травня 1934 р. — 3 квітня 2016 р."). ■

З повагою,
Ваш Ігор Іванович Гук

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ

Частина 4.
Австрійці на теренах України

Австрія почала налагоджувати контакти з Україною відразу після проголошення її незалежності 24 серпня 1991 року. Дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 24 січня 1992 року, у той же день консульство Австрії було перетворене в посольство. 3 квітня 1992 року Україна відкрила своє посольство у Відні.

Кілька штрихів до портрету австрійців

Австрія — визнаний символ європейської культури і європейської ментальності. Сторіччями ця країна була зразком рівня життя людей, високого ступеня розвитку економіки та різних видів мистецтв, архітектури й науки. На Австрію орієнтувалися найближчі сусіди, а сама країна часто відігравала важливу роль у світовій політиці.

То хто ж вони — такі успішні, щасливі австрійці і як їм удалося створити благополучну країну?

Чим вони відрізняються від нас, українців?

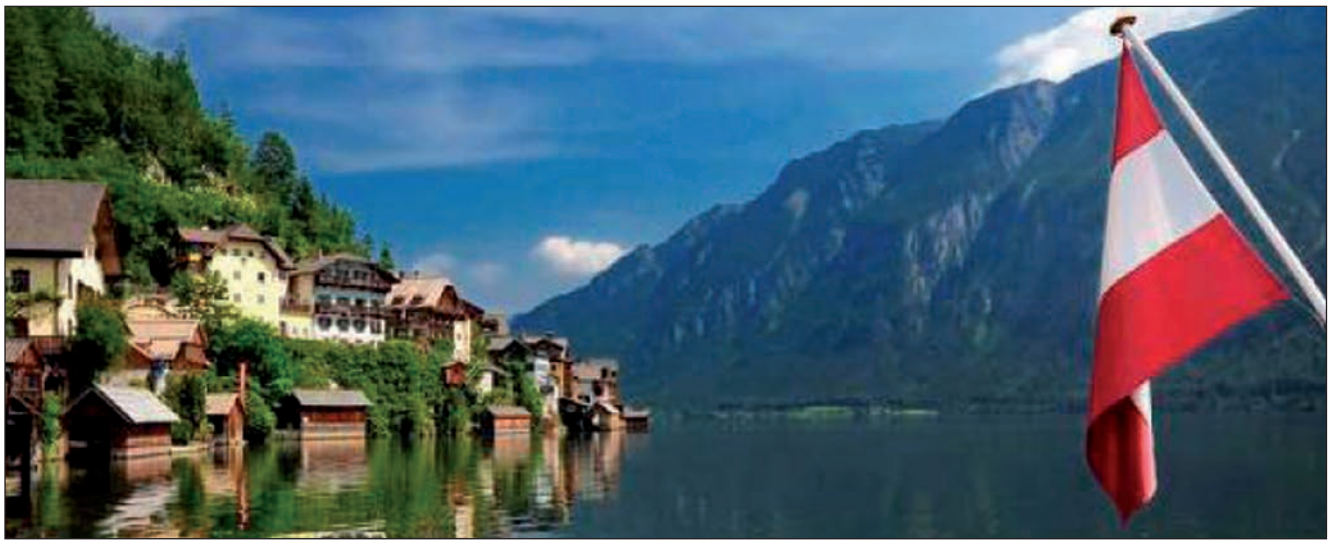

1. Важливо підкреслити, що австрійці — не німці, хоча німецька мова і є офіційною у країні.
2. Австрійці дуже серйозно ставляться до формальностей і етикету. Тут у моді старосвітські гарні манери.
3. Австрійці понад усе поважають спортивні заняття. Батьки в Австрії ставлять дітей на лижі в зовсім юному віці — запис у місцеві гірськолижні школи ведеться вже з 4-х років. Найулюбленіші розваги австрійців — катання на лижах, походи в гори, плавання.
4. Австрійці — дуже працьовита нація. Рівень безробіття в країні рекордно низький. Більша частина населення працює по 9 годин і додатково затримується на роботі.
5. Передові суспільні погляди не заважають австрійцям залишатися дуже набожними людьми.
6. Чай австрійці не люблять через його дорожнечу. Набагато дешевше в Австрії кава, що тут уживається у величезних кількостях.
7. Пунктуальність — це не про австрійців. Запізнення навіть на ділову зустріч тут не вважається чимось жахливим, а спізнілі часто відбуваються жартом: "*Ми ж не в Німеччині!*"

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Австрійці — люди консервативні, замкнуті, вони дуже цінують свій простір і неохоче пускають туди незнайомих людей. З незнайомцями вони привітні, і лише, коли подружаться, тоді можуть їм довіряти.

А щоб подружитися з австрійцем, потрібно багато часу. На запитання, як австрійці ставляться до іноземців, зокрема до українців, один із мешканців Відня при опитуванні відповів: "*Ми не чекаємо іноземців, в тому числі й українців, тому що наша не дуже велика країна і так переповнена приїжджими. Як ми ставимося до українців? Звичайно, краще, ніж до арабів. Українці більше європеїзовані й гарно інтегруються: учать мову, працюють*"...

Мистецтво й культура в Австрії мають велике значення. Насамперед австрійська музика й австрійські художники. Тут не так легко піддаються "германо-англійському" впливу. В Австрії шанують пам'ять про ***Моцарта***. Портрети великого композитора можна купити буквально скрізь, а ім'я ***Вольфганг*** тепер дуже поширене при народженні і найменуванні дітей.

Особливо слід розповісти про культуру кавування. В Австрії молоді люди й люди літнього віку зустрічаються в кафе, беруть горнятко хорошої кави, спілкуються, філософствують, читають газети — і це з самого ранку до пізнього вечора.

Ділові люди ходять у кафе обідати, там знову зустрічаються після роботи. Мама з дітьми серед дня йде в кафе. Молодь зустрічається спочатку в кафе, а потім іде на диско. Люди похилого віку всідаються там затишно й дискутують про все на світі, вибираючи собі найкращу каву серед безлічі сортів, або просто випиваючи келих білого місцевого вина, розведеного водою, що притаманно віденцям. День без відвідування кафе — це загублений день для австрійців. Неквапливо випити філіжанку кави в обідню перерву в одній з маленьких і затишних кав'ярень для більшості офісних працівників — життєва необхідність.

Багато українців сьогодні розглядають Австрію як варіант працевлаштування в одній із найстабільніших і благополучних держав ЄС. Зручне географічне розташування, розкішні природні умови, високий рівень життя приваблюють іноземців, в тому числі й українців, в Австрію. Відомості про принадну землю в центрі Європи знаходимо в старовинних документах.

А чи цікавила Україна (в минулому — Київська Русь) самих австрійців? Чи перебували австрійці на землі русинів у минулі часи? Огляньмось назад.

У давні часи....

X ст.

Торгівля між Руссю і містами середнього Дунаю відома ще з X століття. У літописах зустрічаються згадки про зв'язки між галицьким князем ***Ярославом Осмомислом*** (1153—1187) і австрійським цісарем ***Гайнріхом Язомірготтом*** (1156—1177).

1252 рік

Князь ***Данило Галицький*** прийняв пропозицію угорського короля ***Бели IV*** й одружив свого сина ***Романа*** з ***Гертрудою*** — племінницею ***Фрідріха II***, останнього австрійського герцога з династії Бабенсбергів. Угорський король розраховував руками галицько-волинського князя завоювати Австрію для самого себе. Гертруда вважалася спадкоємицею австрійського престолу, що дало право Романові висловити претензії на Австрію. Урочиста церемонія того династичного шлюбу відбулася в замку Гімберг поблизу Відня. Так Роман Данилович став австрійським герцогом.

1594 рік

На Запорізькій Січі перебував австрійський дипломат ***Еріх Лясота*** (1550—1616). З 1585 року він служив при дворі австрійського імператора ***Рудольфа II***. У 1594 році за дорученням імператора виїхав у Запорізьку Січ на о. Базавлук, щоб запросити козаків допомогти Австрії у боротьбі проти турок. Українські козаки, яких австрійські герцоги залучали до служби у своїх військах, були серйозною підмогою для Австрії у її боротьбі з турками в 30-літній війні. Лясота вів щоденник, у якому описав побут і суспільно-організаційний устрій козацтва. Щоденник містить цінні відомості про Україну. Вперше виданий німецькою мовою 1854 року. Помер Е. Лясота в 1611 році.

1847 — 1848 роки.

Губернатором Галичини був австрійський державний діяч граф ***Франц Штадіон*** (1806—1853), який суттєво сприяв перетворенню української етнографічної маси в націю. Прихильно ставився до Головної Руської Ради і підтримував галицьких українців в їхньому бажанні вживати українську мову в школах та адміністрації. Губернатор Ф. Штадіон виступав проти опозиції з боку поляків, які звинувачували його в розпалюванні україно-польської ворожнечі. Обороняв від нападок польських шовіністів українського церковного діяча ***Григорія Шашкевича***.

Франц Штадіон

Випускник Віденської Академії мистецтв архітектор-австрієць ***Юліус Гохбергер*** (1840 — 1905) працював у Львові директором будівельного управління. Створив у Львові проекти низки шкіл: Св. Анни (на розі вулиць Городецького, 28 і Леонтовича, 1876 р.), Св. Марії Магдалини (вул. С. Бандери), ім. А. Міцкевича (вул. Театральна, 1893 р.).

Від 1793 р. центральну площу Львова прикрашають чотири фонтани із класичними статуями, автором яких є львівський скульптор австрійського походження ***Вітвер Гартман***.

Львів. Площа Ринок.
Один із фонтанів Гартмана — Нептун

З Україною пов'язана доля й австрійських музикантів. Так, піаніст, диригент, композитор і педагог ***Франц-Ксавер-Вольфганг Моцарт*** (молодший син композитора В.-А. Моцарта) у 1808—09 і 1822—38 рр. жив і працював в Галичині. Тут він створив чимало симфонічних та вокально-симфонічних творів. У Львові Ф.-К.-В. Моцарт працював учителем музики, диригентом у театрі, організував і очолив музичне товариство святої Цецилії, хор та інститут співу.

Композитор і музикант
Ф.-К.-В. Моцарт

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Протягом багатьох днів 1895 року у міському парку міста Києва відбувалися концерти віденського оркестру під керівництвом ***Едуарда Вільгельма Штрауса*** — одного з трьох синів відомого композитора Йогана Штрауса.

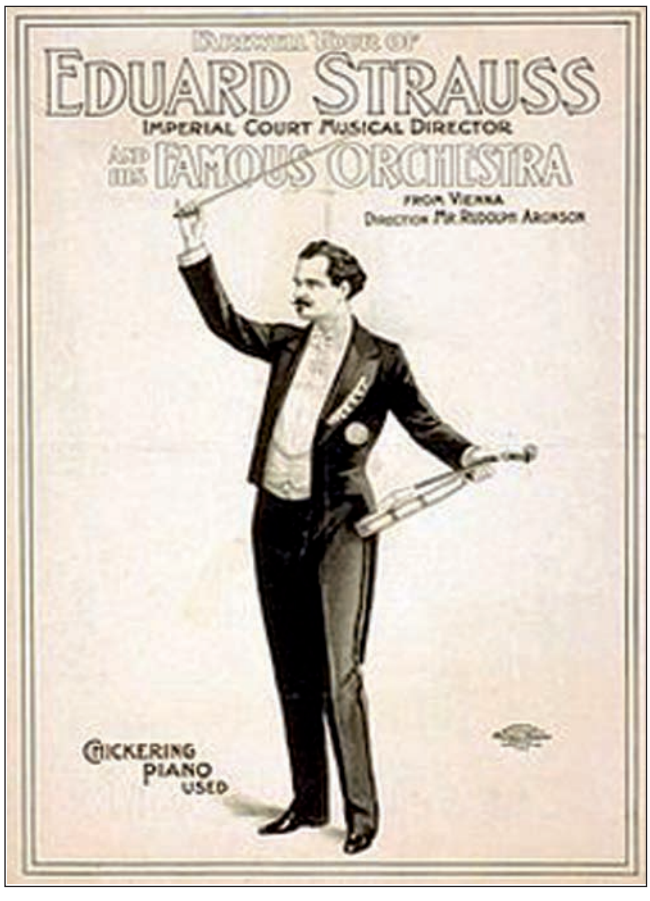

Рекламна афіша концертів Едуарда Штрауса

Але найбільш відомим австрійцем, щаслива і трагічна доля якого тісно пов'язана з Україною, був "Червоний князь України" ***Вільгельм-Франц фон Габсбург-Лотрінґен*** (1895—1948). Він був виразником української ідеї, якому вдячні українці надали українське ім'я ***Василь Вишиваний***. Писав поезії українською мовою. У 1921 р. видав збірку своїх українських віршів "Минають дні". "*Я почуваю себе українцем і тільки для добра України можу працювати*", — відповів він, відмовляючись від пропозиції гітлерівців допомагати запроваджувати в Україні їхній режим. Через це до закінчення Другої світової війни він перебував під наглядом гестапо. Але й совєцькі чекісти не залишили в спокої великого друга України. У вересні 1947 р. Василя Вишиваного у центрі Відня схопили агенти радянської служби "Смерш" і вивезли до Києва. Там його за багаторічну проукраїнську орієнтацію було засуджено радянським таємним трибуналом. У Лук'янівській в'язниці Василя Вишиваного отруїли 18 серпня 1948 р. на 53-му році життя.

2 липня 2000 р. в українській греко-католицькій церкві святої Варвари у Відні в урочистій обстановці було відкрито меморіальну дошку великому князю ***Вільгельмові Габсбургу***.

СУЧАСНІСТЬ

Скажіть, які асоціації виникають у вас при слові "Відень"?

Звичайно ж, "віденська кава", звичайно ж, "віденський бал".

Віденська кава

А чи всі знають, що каву у Відні почав варити сполячений українець ***Юрій Кульчицький*** (1640—1694) — активний учасник оборони Відня 1683 року. У червні 1683 року турецька армія почала довготривалу облогу Відня. У місті настали голод і хвороби. Юрій Кульчицький запропонував передати лист герцогу Лотарінгії ***Карлові V*** з проханням про допомогу. Переодягнувшись у турецького купця, Кульчицький разом з товаришем Михайловичем подався прямо в лігво ворога — османський табір. Попри низку пригод операція вдалася — допомогу було надано. 12 вересня 1683 року об'єднані війська Карла V і польського короля ***Яна Собеського*** розгромили турків.

Один із портретів Юрія Кульчицького

У нагороду міська рада Відня подарувала Юрієві Кульчицькому будинок у престижному районі Леопольдштадт і звільнила його компанію від податків на 20 років. Крім того, Кульчицькому дозволили взяти собі в нагороду частину захопленого трофейного майна, і він вибрав 300 мішків кави. У 1686 році Ю. Кульчицький відкрив першу у Відні кав'ярню під назвою "*Будинок під блакитною пляшкою*" ("of zur Blauen Flasche") за адресою Домгассе, 6. Каву готували за його рецептом. Господар у турецькому одязі сам обслуговував відвідувачів. Спочатку він пропонував віденцям чорну турецьку каву без цукру. Але така кава не дуже подобалася віденцям, і Кульчицький почав експериментувати — спочатку додав цукру, потім молока. Така кава сподобалося віденцям, і згодом її почали називати "*віденська кава*".

Помер Юрій Кульчицький 20 лютого 1694 року від туберкульозу і був похований з почестями на центральному цвинтарі Відня біля собору Св. Стефана. У 1862 році іменем Кульчицького була названа одна з вулиць Відня, а 12 вересня 1865 року у річницю перемоги над турками під Віднем на цій вулиці йому встановлено пам'ятник.

Пам'ятник Юрію Кульчицькому у Відні

Віденський бал

Як відомо, Віденський бал відбувається в багатьох столицях світу: Відні, Празі, Нью-Йорку, Римі, Токіо, Брюсселі, Гонконзі та ін. Сценарій проведення балу не змінювався майже сто років. Його завжди відкривають дебютанти. Від усіх учасників та гостей суворо вимагають дотримуватися дрес-коду: довга вечірня сукня для жінок і чорний фрак з білим метеликом для чоловіків.

Австрійці готуються до Віденського балу заздалегідь. Віденський бал традиційно відбувається в новорічну ніч й неодмінно у Віденській опері. Щоб прикрасити оперний зал, в Австрію з Еквадору привозять понад 60 тисяч троянд. Кількість учасників — близько 5 тисяч чоловік. Звучать вальси ***Штрауса*** й ***Легара***, а також музика віденських класиків ***Моцарта***, ***Бетховена*** й ***Гайдна***. Віденський бал має таке ж значення, як і державний прийом, — його завжди відвідує президент Австрії.

Загляньмо на Віденські бали у Києві

2005 рік, 21 жовтня

У жовтні 2005 року в Національній опері України відбувся ініційований посольством Австрії в Україні перший Віденський бал, для учасників якого грав Луганський симфонічний оркестр під орудою австрійця ***Курта Шміда***.

2006 рік, 30 листопада

У Національній опері України відбулася одна з найголовніших світських подій року — Віденський бал. Спеціально для проведення цього заходу в партері Опери демонтували всі крісла й обладнали

Диригент Луганського симфонічного оркестру Курт Шмід

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

спеціальну паркетну танцпідлогу площею понад 900 кв. м. Пишне дійство традиційно відкрили полонезом.

2014 рік, 1 грудня

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка запропонував студентам провідних вищих навчальних закладів столиці України взяти участь у "*Благодійному Віденському балі на підтримку бійців АТО*" і тим самим підтримати своїх однокурсників-добровольців та випускників Військового інституту КНУ ім. Тараса Шевченка, які тоді перебували в зоні проведення АТО.

2017 рік, 30 березня

Стало відомо, що в українській столиці за підтримки та участі культурних діячів Австрії й України відбувся знаменитий Віденський бал, який став найбільш очікуваним світським раутом столичного бомонду. Дипломати, міністри, політики, бізнесмени, дами у вечірніх туалетах і кавалери в елегантних смокінгах — усе це Віденський бал.

Але крім віденської кави і віденських балів Україну з Австрією поєднують і більш серйозні зв'язки.

Австрія однією з перших країн Заходу у вересні 1991 року визнала українську незалежність. Починаючи від 1991 року, дві держави підписали численні угоди про співробітництво у митних справах, галузі освіти, науки й культури, банківській справі та в інших галузях економіки.

Відповідно до Угоди про науково-технічне співробітництво між Україною та Австрією від 6 червня 2003 року виконувалися численні спільні українсько-австрійські науково-дослідні проекти. 18 січня 2017 року Австрія оголосила про фінансування нової ініціативи ПРООН для активізації місцевого розвитку у Чернівецькій та Одеській областях. Загальний бюджет проекту, профінансований Агентством розвитку Австрії, становить 500 тис. євро.

Плідно розвивається співробітництво між Національною академією наук України та Австрійською академією наук. Ці наукові установи співпрацюють в

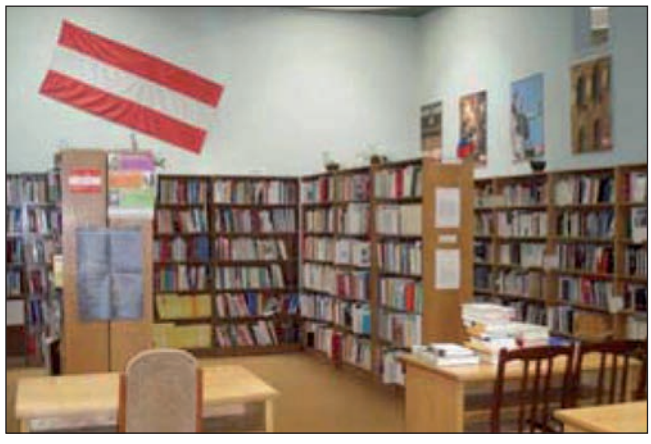

Зал Австрійської бібліотеки в Національній бібліотеці ім. В.І. Вернадського

рамках 23-х спільних проектів у галузі математики, фізики, інформатики, астрономії, матеріалознавства, енергетики та економіки.

Наприкінці 1980-х років за ініціативи Федерального міністерства європейських та закордонних справ Австрії виник проект "Австрійські бібліотеки за кордоном". Так була створена Австрійська бібліотека у Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського. Формування фонду Австрійської бібліотеки здійснюється шляхом замовлення літератури через Федеральне міністерство європейських та закордонних справ Австрії. Завдяки цьому бібліотека отримує близько 80 % нових, найбільш актуальних надходжень австрійських видавництв. Фонд Австрійської бібліотеки містить 13 466 одиниць зберігання. Особливою популярністю користується література універсального змісту: довідкова та методична, бібліографічні покажчики, путівники, адресні книги та інше. Крім видань німецькою та іншими європейськими мовами, важливе місце у бібліотечній колекції займають наукові дослідження, переклади та видання, що з'явились за останні 20 років в Україні.

Розповідаючи про австрійських та українських діячів, котрі плідно і самовіддано працювали для блага обох країн, ми з великою подякою відзначаємо і віденського хірурга-трансплантолога українського походження ***Ігоря Івановича Гука***. Завдяки його золотим рукам і професійним знанням було врятовано здоров'я, а отже, і життя, десяткам тисяч пацієнтів.

Ігор Іванович не забуває про своє українське коріння і робить велику благородну справу, допомагаючи своїй першій Батьківщині. Як сказав про нього його друг ***Міхаель Венінґер***, Ігор Іванович є будівничим мосту між Австрією та Україною. Тож подякуймо долі, що такі будівничі є, і побажаймо Ігореві Івановичу наснаги, здоров'я і довгих плідних років життя!

Будуймо мости між державами і нехай вони будуть міцними й довговічними! ■

Євгенія Рябченко
редактор науково-популярного журналу
НАН України і ГАО НАН України "Світогляд"

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ

Частина 5. Фоторепортаж із засідання “Елітарної світлиці”

**Перед гостями клубу виступає професор Віденського медичного університету Ігор Гук.
Київ, Київський міський будинок учителя, 25 січня 2017 р.**

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

**Гості “Елітарної світлиці” —
Патріарший намісник митрополит Переяслав-Хмельницький і Білоцерківський Епіфаній,
керуючий справами Київської патріархії архієпископ Вишгородський Агапіт,
Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет,
лікар-терапевт Інна Денисенко,
завідувач канцелярії Київської патріархії Ольга Лякіна**

Гості “Елітарної світлиці” —
(верхнє фото) Володимир Огризко, Анатолій Радзиховський, Богдан Гдичинський,
(нижнє фото) Олександр Никоненко, Ігор Гук, Валентин Наливайченко, Ярослав Яцків

**Гості “Елітарної світлиці” —
(верхнє фото) Ольга Коваленко, Світлана Шут, Ірина Вавилова, Наталія Букало, Сергій Комісаренко
та інші поважні гості клубу**

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ

Частина 6. Замок-музей “Радомисль”

Фоторепортаж подорожі Ігоря Гука на запрошення Ольги Богомолець, 26 січня 2017 р.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Замок-музей "Радомисль" розташований на стародавньому королівському шляху Via Regia, що з'єднував вісім європейських країн — Іспанію, Францію, Бельгію, Німеччину, Польщу, Литву, Білорусь і Україну. Він знаходиться за 86 км від Києва, у Житомирський області, в центрі міста Радомишль.

Експозиція музею — "Душа України" — представляє 5000 експонатів із приватного зібрання ***Ольги Богомолець***. Унікальною є збірка домашніх ікон XVI—XX ст. з усіх регіонів України, а також колекції старовинних скринь, прасок, колисок, моноксил, канделябрів, світлин, меблів, плетених амфор та господарського начиння. У замку відбуваються майстер-класи з виготовлення паперу за технологіями XVII ст., щорічний міжнародний музичний фестиваль "Музика Шопена просто неба". Всі бажаючі можуть здійснити віртуальний тур за адресою *http://www.radozamok.com.ua/ua/about/virtual-tours.*

На запрошення доктора мед. наук, професора Ольги Богомолець, 26 січня 2017 року в замку-музеї побували Ігор Гук і Ярослав Яцків, які поділилися з читачами "Світогляду" зробленими ними світлинами.

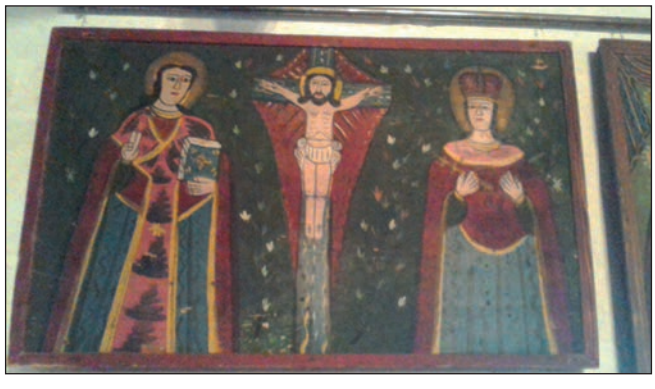

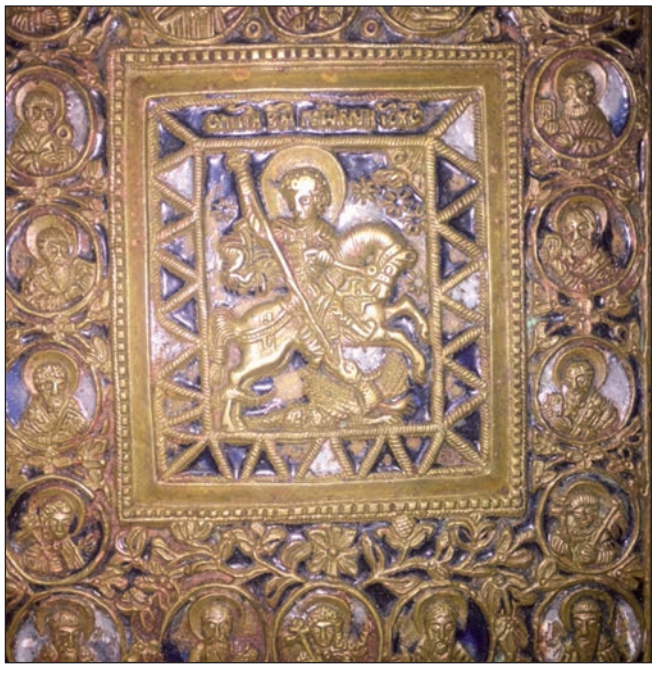

З колекції українських домашніх ікон замку-музею “Радомисль”. Фото Ігоря Гука

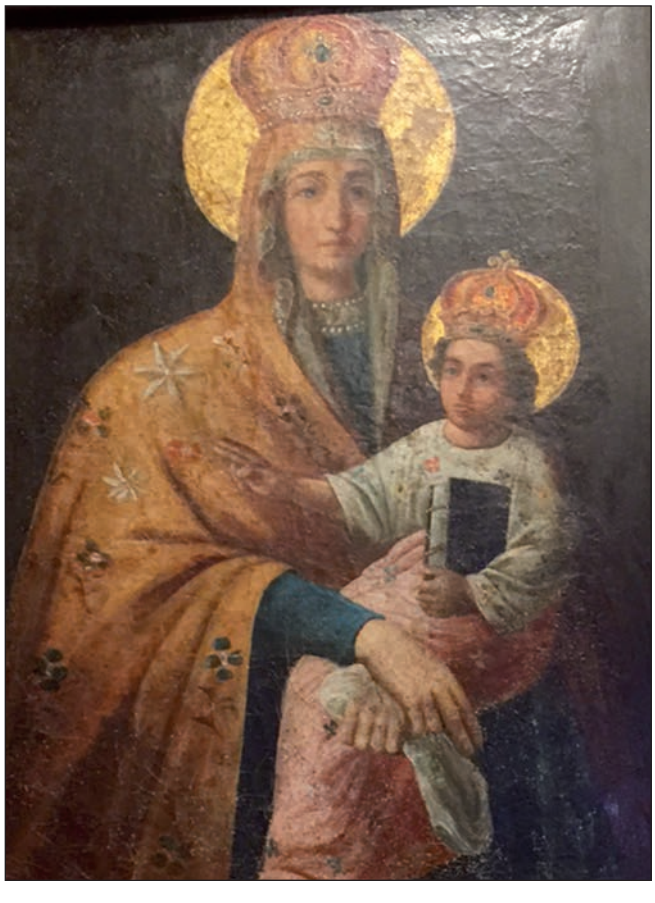

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

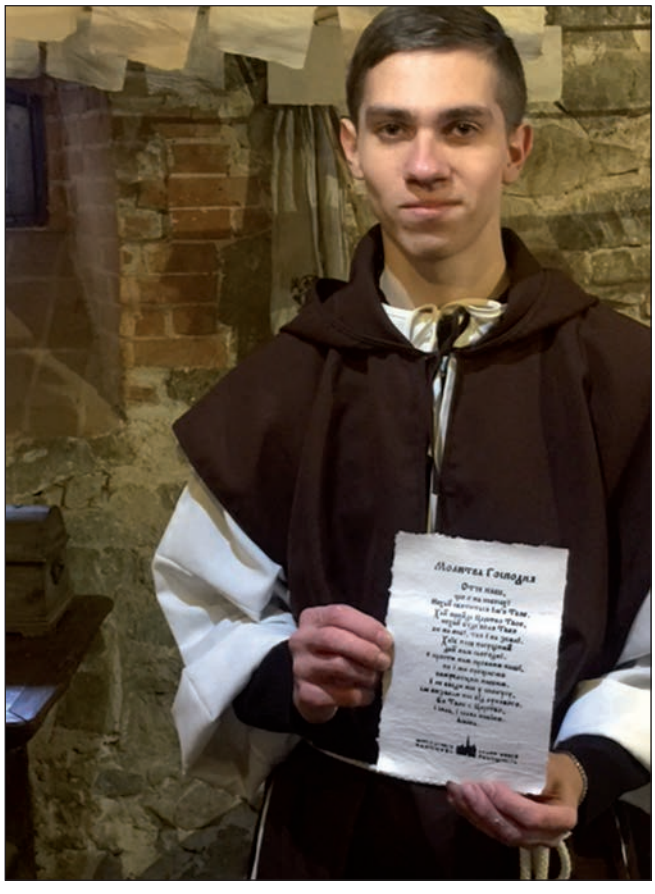

“Молитва Господня”, надрукована в паперні замку-музею “Радомисль” за старовинними технологіями, і фото на згадку у Концертному залі камерної музики

Ігор Гук, Ольга Богомолець, Ярослав Яцків

Хресне знамення на пам'ятній старовинній кам'яній іконі та слова подяки Ользі Богомолець "*Ми зачаровані всім мистецтвом іконопису. З поклоном Вашої подвижницької справи*". Замок-музей "Радомисль", 26 січня 2017 р.

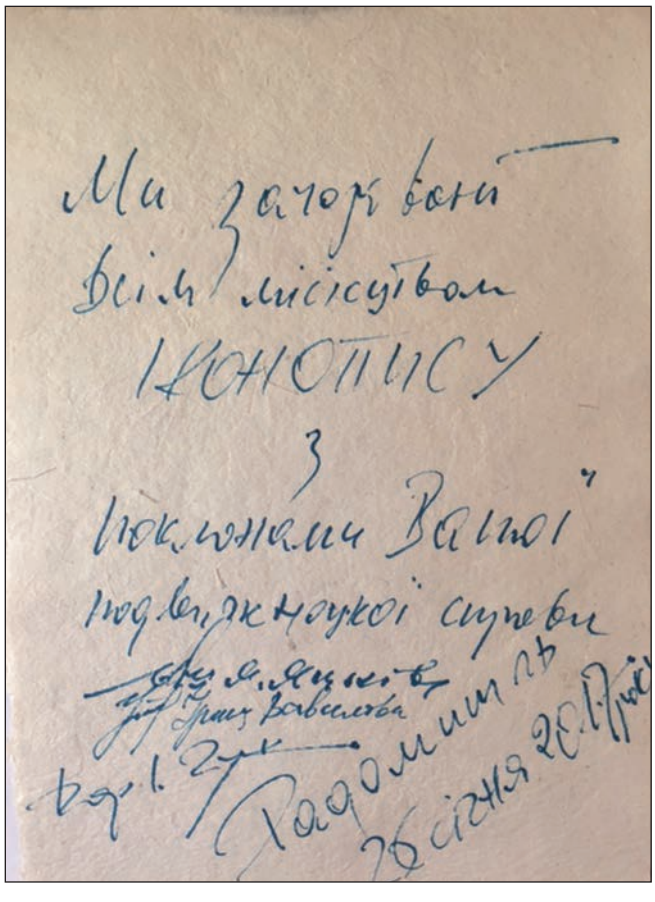

Ми зачаровані
всім мистецтвом
ІКОНОПИСУ
З
поклоном Вашої
подвижницької справи

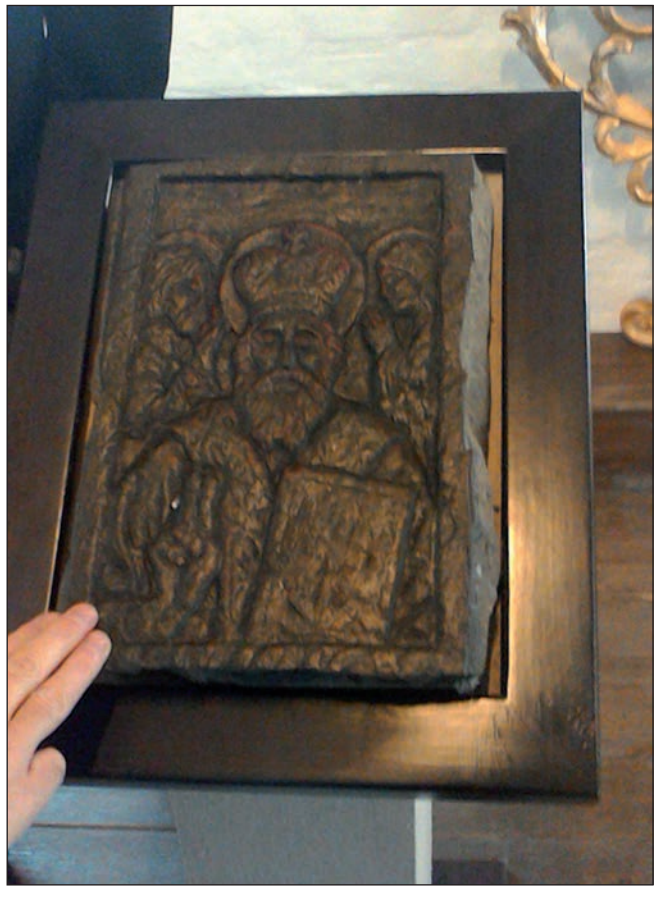

ВІТАННЯ ПРОФЕСОРУ ІГОРЕВІ ГУКУ

Вельмишановний Ігоре Івановичу!

З нагоди Вашого 65-ліття від дня народження прийміть найтепліші сердечні вітання та найкращі побажання.

Весь свій життєвий шлях Ви присвятили благородному служінню людям як лікар, учений, дослідник. Бог наділив Вас талантом допомагати у лікуванні хвороб та збереженні здоров'я, і цей дар Ви примножили й продовжуєте примножувати наполегливою науковою та дослідницькою працею, медичною практикою. Тисячі Ваших пацієнтів, серед яких і я, завдячують Вам відновленням здоров'я та продовженням років земного життя.

Ви також є гідним наслідування прикладом українського патріота. Живучи та працюючи поза межами України, Ви незмінно турбуєтеся про Батьківщину, вболіваєте про її розвиток та процвітання, виявляєте активну суспільну позицію.

Нехай Всещедрий Бог стократно винагородить Вас за всі добрі справи, за врятовані життя, за благородне служіння лікаря, за любов до рідного народу. Підношу за Вас свої молитви та прошу Господа щедро наділити Вас міцним здоров'ям, довголіттям, творчим натхненням. Нехай Бог благословить усі Ваші добрі починання та задуми, дарує Вам блага духовні та земні за потребою.

Многії і благії літа, вельмишановний Ігоре Івановичу! ■

*З глибокою повагою — **Філарет**,*
Патріарх Київський і всієї Руси-України.

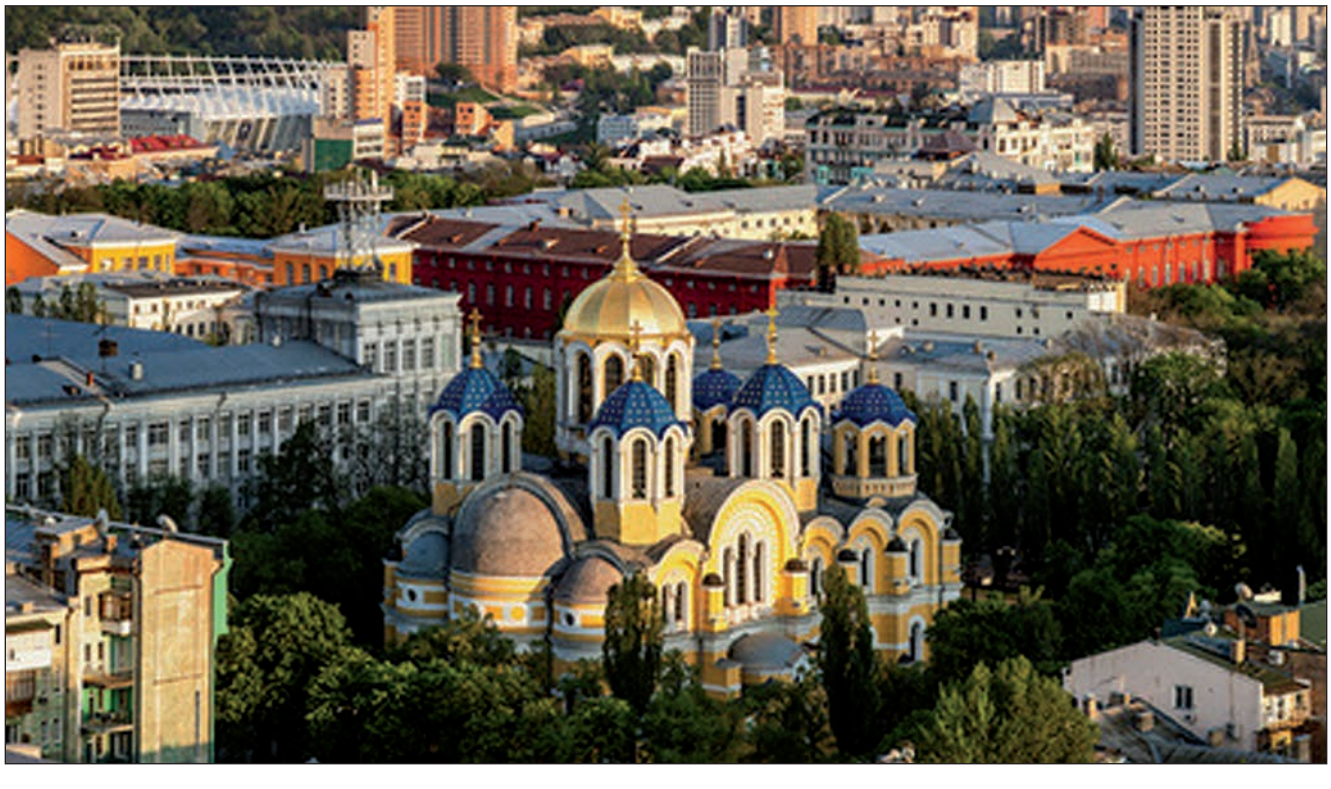

Володимирський собор та Греко-католицький собор Воскресіння Христова (фото праворуч) у Києві

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

ВІД ЦЕРКОВНИХ ДІЯЧІВ

Ad multos annos, пане Ігоре!

Крім великих історичних постатей Перемиської землі на особливу увагу заслуговує один з її сучасних синів — професор медичних наук Ігор Гук, який є відомим у світі хірургом-трансплантологом та академічною людиною.

Коріння Ігоря Гука — в патріотичній українській родині, яка каралась большевиками в тюрмах і Сибіру. Були переселені з рідних українських земель у рамках "Акції Вісла" на північні землі Польщі, де й похована мама Марія.

Молодий студент успішно закінчив медстудії в Гданській академії й виїхав до Відня, де проявив себе як дуже здібний лікар і людина науки. Він є автором численних наукових праць і медичних досягнень, увінчаних у медичних журналах й енциклопедіях, працює над новими методами лікування пацієнтів. Член численних медичних товариств і учасник конференцій, де обговорюються сучасні проблеми медицини.

Професор Гук рятує життя тисячам людей з різних куточків світу. Завжди біля пацієнтів, скромний, смиренний, добрий. Розгорнув громадську діяльність, особливо в Україні, де часто буває. Допомагає молодим українським науковцям, запрошує до віденських клінік. Спонсор багатьох добрих справ. Має велику пошану від суспільства й окремих людей.

Професор Ігор Гук — великий гуманіст Перемиської землі. Тут, у Перемислі, похований його батько Іван Гук. На Перемиській землі в Тенетисках похована батькова сестра Марія Гук. Там разом із родиною відбудував церкву, яку я посвятив. Разом із сестрою Гальою і братом Ярославом створили Фонд Івана Гука, щоб зберігати історичну пам'ять заслуженої й патріотичної родини.

Знайомий я з професором Ігором Гуком особисто, знаю про його велике піклування про Церкву, Україну і бідних, тому з радістю приєднуюся до святкування його ювілею і бажаю благословення Божого, сил і здоров'я для подальшої благородної праці на благо людства.

Ad multos annos!

На многії й благії літа, пане професоре! ■

Архієпископ і Митрополит кир ***Іван Мартиняк***,
Перемисль, січень 2017 року.

Шістдесят п'ятий день народження — завжди критичний, тому що пов'язаний із закінченням службової кар'єри, але водночас він відкриває нові перспективи мудрого задоволення від життя у відставці. Проте це ніяким чином не стосується Ігоря — мого друга ось уже протягом кількох десятиліть. Він уже пройшов і перший, і другий етапи своєї кар'єри з гідністю, однак і донині неослабно працює. Ігор не втомлюється. Він не знає втоми, коли йдеться про благо людей. Протягом багатьох десятиліть він є для нас прикладом істинного гуманіста, вражаючи не зовнішньою пристойністю та іншою мішурою, а щоденним щирим служінням людям. За це тобі, любий Ігоре, подяка від усього серця.

Твоє 65-річчя дає мені позитивний привід згадати ще раз про нашу дружбу. Вона почалася давно, в 90-ті роки минулого століття, коли перетнулися наші особисті шляхи.

Австрія в 1991 році серед перших країн визнала відповідно до міжнародного права Україну, негайно встановила дипломатичні відносини і одночасно відкрила дипломатичні повідомлення. Ще за часів Радянського Союзу я був відправлений з Австрії до Києва, щоб установити генконсульство, потім ця інфраструктура набула такого розміру, що прямо в повідомленні мене перетворили в Генерального консула з мандатом. Так це сталося! У перший день незалежності України я, таким чином, відразу став членом сконструйованого посольства під гербом і прапором Австрії. І вперед! Незабаром я був утверджений як постійний представник.

Усе це було б неможливим без самовідданої й енергійної підтримки тодішнього молодого хірурга ***Ігоря Гука***. Водночас Ігор виявився блискучим "неофіційним послом" України, як часто називав його тодішній віце-канцлер Австрії ***Ерхард Бузек***. Отже, Ігор уже в молодому віці виступив як будівничий моста, як посередник між державами і їхніми громадянами. Його величезний інтерес до академічних, культурних і політичних відносин сприяв тому, що Ігор набув великої популярності і в Австрії, і в Україні, викликаючи у багатьох політиків захоплення та навіть заздрість. Тут я можу назвати тільки кілька прикладів його незліченних дій. Особливо важливою є програма обміну науковцями між австрійським і українським урядами, що дозволило тисячам українських учених вперше зробити поїздку в Австрію. До речі, з великим задоволенням і подякою нагадаю заслуги академіка ***Ярослава Яцківа***. Також за підтримки президента Академії наук України ***Б.Є. Патона*** шлях до академічного майбутнього таких молодих учених можна вважати розрівняним.

Крім наукових взаємовідносин увагу Ігоря привертали також культурні зв'язки між народами наших країн, які ще від часів Габсбургів були дійсно багатосторонніми і щасливими та поповнювали загальну європейську спадщину. Свого однодумця Ігор знайшов в особі тодішнього міністра культури пані ***Лариси Хоролець***. Перше виконання п'єси ***Івана Франка*** (який, до речі, вивчав германістику у Відні) відбулося у Фолькстеатрі у Відні, де Л. Хоролець була актрисою на сцені, показало різноманітні таланти її як харизматичного політика. Успішні перемовини з тодішнім віце-канцлером, міністром науки, д-ром ***Е. Бузеком*** посприяли встановленню меморіальної дошки видатному українському поету, письменнику й політичному діячеві на стіні Інституту германістики Віденського університету.

Мій друг Ігор невтомно і активно встановлює нові і важливі контакти між провідними українськими та австрійськими особистостями, такими, як ***Алоїс Мок***, ***Вольфганґ Шуссель***, ***Сергій Комісаренко***, ***Анатолій Зленко*** і багато інших.

По дипломатичній службі я котрогось дня був призначений членом іншої важливої дипломатичної місії і змушений був покинути мій улюблений Київ. Таким чином, наші шляхи розійшлися.

Я ніколи не думав у молоді роки, що хірург Гук, який закінчив навчання в Медичному університеті Відня, стане одним з найвідоміших австрійських хірургів з такою багатогранною діяльністю в сприятливій галузі міжнародного взаєморозуміння. Навіть немедики не могли би переконати мене. Нарешті згадайте його нечувано величезний список наукових публікацій у найпрестижніших журналах у своїй галузі. Його публікації і його обдаровані хірургічні руки є, між іншим, честю Національної академії наук України як іноземного і постійного члена Європейської академії наук і мистецтв.

Для мене є честю і водночас задоволенням висловити особисто щиру подяку за величезні досягнення моєму другу Ігореві як ученому, гуманісту і творцю мостів. Його успішна академічна кар'єра лише підходить до кінця, він ніколи не працює заради себе самого, а для блага людей. Велика вдячність йому за це!

Я хочу від щирого серця побажати моєму другу Ігореві подальших успіхів у всіх його починаннях на наступному етапі життя. Нині він сам обирає нову свободу. ■

Міхаель Венінґер
доктор філософії та доктор теології,
Ватикан, Рада при Папі Римському
з міжрелігійного діалогу

Ein 65. Geburtstag ist immer eine Zäsur, weil damit meist die Beendigung der beruflichen Karriere verbunden ist, sich gleichzeitig jedoch neue, und vielleicht ungeahnte, Perspektiven eröffnen oder das Stadium des weisen Lebensgenusses im Ruhestand beginnt! Nicht ganz so verhält es sich mit meinem Freund seit Jahrzehnten, Ihor, welcher zwar auch die eine und andere Station seiner beruflichen Laufbahn mit dem Zieleinlauf beendet, viele, ich würde sogar sagen, viel zu viele Aktivitäten er jedoch unvermindert weiterbetreibt. Ihor ist ein Nimmermüder! Er ist ein Rastloser, wenn es um den Einsatz für die Menschen geht. Seit Jahrzehnten gibt er uns das Beispiel eines wahren Humanisten, der uns vorlebt, dass nicht äußerer Schein und eitler Tand, sondern gelebte Mitmenschlichkeit zum wahren Wesen des Menschen gehört. Dafür sei Dir, lieber Ihor, von ganzem Herzen gedankt!

Dein 65. Geburtstag gibt mir auch den erfreulichen Anlaß, einmal mehr über unsere Freundschaft nachzudenken. Es war schon zu Anfang der 90er Jahre des vergangenen Jahrhunderts, an welchem sich unsere persönlichen Wege gekreuzt hatten. Österreich befand sich 1991 unter den ganz ersten Staaten, welche die Ukraine völkerrechtlich anerkannt, sofort diplomati-sche Beziehungen aufgenommen und gleichzeitig eine diplomatische Botschaft eröffnet hatten. Bereits noch zu Zeiten der Sowjetunion wurde ich von Österreich nach Kiew entsandt, um dort ein Generalkonsulat zu errichten, das ich dann als Generalkonsul geleitet hatte, mit dem Auftrag, dass Gebäude und Infrastruktur schon so dimensioniert wären, dass man sie ohne Umschweife in eine Botschaft umwandeln kann. So geschah es auch! Am ersten Tag der Unabhängigkeit der Ukraine konnte ich an der solcherart sofort errichteten Botschaft Wappen und Fahne Österreichs anbringen. Und fertig! Ich selber wurde ebenfalls sofort als Ständiger Vertreter installiert.

Das Alles wäre ohne die selbstlose und tatkräftige Unterstützung des da-mals jungen Chirurgen, Ihor Huk, mit diesem Erfolg nicht möglich gewe-sen. Gleichzeitig erwies sich Ihor aber auch als ein glänzender “inoffiziel-ler Botschafter” der Ukraine, wie oft vom damaligen Vizekanzler Öster-reichs, Erhard Busek, betitelt wurde. So erwies sich Ihor schon in ganz jungen Jahren als Brückenbauer, als Vermittler zwischen den Staaten und ihren Bürgern. Sein enormer Einsatz für die akademischen, kulturellen und politischen Beziehungen brachten es mit sich, dass sich Ihor eines Bekannt-, ja, auch eines Beliebtheitsgrades in Österreich und der Ukraine erfreuen durfte, um den ihn so mancher Politiker bewunderte und beneidete.

Von seinen zahllosen Aktivitäten kann ich an dieser Stelle nur einige we-nige beispielhaft aufzeigen. Vor allem sein Engagement am wissenschaft-lichen Austauschprogramm der österreichischen Regierung mit der Ukraine ermöglichte mit, dass tausende ukrainische Akademiker zum ersten Mal eine Reise nach Österreich antreten konnten. An dieser Stelle darf mit großer Wertschätzung und Dank auch an die enormen Leistungen von Akademiker Yaroslav Yatskiv erinnert werden. Mit Unterstützung der Akademie der Wissenschaften unter Präsident B. Paton konnte solcherart jungen Wissenschaftlern der Weg in eine akademische Zukunft geebnet werden.

Neben der Wissenschaft galt das Augenmerk Ihors auch dem kulturellen Austausch zwischen den Menschen aus unseren Staaten, die ja seit Habs-burgs Zeiten in vielfältiger und glücklicher Verbindung gestanden und ein gemeinsames europäisches Erbe zu verwalten hatten. Sein kongeniales Gegenüber fand er in der Person der damaligen Kulturministerin, Frau Laryssa Choroletz. Die erste Aufführung eines Theaterstückes von Iwan Franko, der übrigens in Wien Germanistik fertig studiert hatte, am Volks-theater in Wien, in dem sie als Schauspielerin an der Bühne stand, bewies die vielfältigen Begabungen dieser charismatischen Politikerin. Die erfolgsorientierten Gespräche mit dem damaligen Vizekanzler und Wissenschaftsminister, Dr. E. Busek, ermöglichten, daß eine Gedenktafel für die-sen herausragenden ukrainischen Dichter, Schriftsteller und Politiker an der Wand des Instituts für Germanistik enthüllt werden.

Mein Freund Ihor war darüber hinaus auch rastlos tätig, neue und wichtige Kontakte zwischen den führenden ukrainischen und österreichischen Persönlichkeiten wie Alois Mock, Wolfgang Schüssel, Serhij Komisarenko, Anatolij Zlenko und vielen, vielen weiteren anzubahnen und zu vertiefen.

Wie der diplomatische Dienst es eben mit sich bringt, wurde ich eines Tages mit einer weiteren wichtigen diplomatischen Mission betraut und mußte von meinem geliebten Kiew zu neuen Zielen aufbrechen. So haben sich unsere Wege getrennt.

Nie hätte ich in den jungen gemeinsamen Jahren gedacht, daß aus dem frisch fertigstudierten Chirurgen Huk, mit so vielfältigen Tätigkeiten auf dem doch sensiblen Gebiet der Völkerverständigung, einer der berühmtesten österreichischen Chirurgen an unserer Medizinischen Universität Wien werden würde. Auch als Nichtmediziner konnte ich mich davon überzeugen. Nicht zuletzt durch die unerhört zahlreichen wissenschaftlichen Publikationen in den renommiertesten Zeitschriften seines Faches. Sowohl seine Veröffentlichungen als auch seine begnadeten chirurgischen Hände haben ihn unter anderem die Ehre eines internationalen Mitglieds der Ukrainischen Akademie der Wissenschaften und von jenem der Europäischen Akademie der Wissenschaften und Kunst gebracht.

Es ist mir Freude und Ehre zugleich, meinen ganz persönlichen und auf-richtigen Dank für die enormen Leistungen meines Freundes Ihor als Wissenschaftler, Humanisten und Brückenbauer zum Ausdruck zu bringen. Seine so ungemein erfolgreiche akademische Karriere, welche gerade zu Ende geht, hat er nie um ihrer selbst willen, sondern immer zum Wohl der Menschen betrieben. Auch dafür Dank!

Ich wünsche meinem Freund Ihor von ganzem Herzen weiterhin jedweden Erfolg in seinem nächsten Lebensabschnitt und in all seinen Unterneh-mungen, die er sich nun in neuer Freiheit selber wählen wird.

DDr.Dr.h.c.mult. ***Michael H. Weninger***

ВІТАННЯ ПРОФЕСОРУ ІГОРЕВІ ГУКУ ВІД КОЛЕГ І ДРУЗІВ

З Ігорем Івановичем Гуком я познайомився 1994 року, коли в складі групи хірургів приїхав до Відня в університетську клініку опановувати трансплантацію печінки. З перших днів нашого знайомства я побачив у ньому людину, яка прагне допомагати Україні в усьому, що може зробити, перш за все, у навчанні молоді, підтримці лікарям в освоєнні нових технологій. Завдяки його старанням ми мали доступ до всіх хірургічних технологій і пройшли практичну підготовку з трансплантації печінки, що дало нам можливість виконати таку непросту операцію вперше в Україні.

Протягом наступних років і дотепер у нас, крім професійних відносин, склалися дружні стосунки. Ігор Іванович часто буває в Запоріжжі. Він брав участь у багатьох медичних конференціях та в з'їзді хірургів, що проходив у Запоріжжі. Завжди приїжджав з доповідями, в яких були представлені сучасні проблеми хірургії.

У 2008 році вчена рада Запорізької медичної академії післядипломної освіти обрала його почесним професором і членом вченої ради.

З Ігорем Івановичем та його співробітниками ми вивчали патогенез аневризми черевної аорти і вперше в Україні розробили протокол консервативного лікування цього захворювання. У співавторстві з Ігорем Івановичем опублікували статтю в європейському журналі щодо лікування аневризми черевної аорти. Ігор Іванович допоміг нам у підготовці до видання унікального атласу з морфології ниркових трансплантатів, познайомив нас з професором патології Віденського університету ***Хайнцем Регелем***, який передав нам деякі ілюстрації для атласу.

Ігор Іванович — частий гість у моєму домі і на дачі. Йому дуже сподобалося село на березі Азовського моря, і він навіть мріяв купити там будинок. Ігор Іванович захоплений історією острова Хортиця, в архівних документах цього музею ми знайшли його родича на прізвище Гук. Завжди, коли він приїжджає до Запоріжжя, ми гуляємо по Хортиці, купаємося в Дніпрі, особливо сподобалися йому зимові купання. Я переконаний, що відвідування Хортиці, Запоріжжя та Азовського моря має для нього велике значення — це виражається в його емоційних відгуках.

Бажаємо Ігореві Івановичу здоров'я, натхнення, творчих успіхів та частіше відвідувати наше Запоріжжя! ■

Олександр Никоненко
вчений у галузі трансплантології,
доктор мед. наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
академік НАМН України

Виступ І. Гука на конференції в Запорізькій медичній академії післядипломної освіти

З родиною О.С. Никоненка

Відвідини Запорізької медичної академії післядипломної освіти і ... картина на згадку

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

**Ігор Гук та Олександр Никоненко: обговорення наукових проблем.
Хірургічна клініка "Allgemeines Krankenhaus" Віденського університету**

Ігор Гук на острові Хортиця

СЛОВО ПРО ПРОФЕСОРА ГУКА

Десять років тому відбулося моє знайомство з Великою Людиною — професором, завідувачем кафедри судинної хірургії Віденського медичного університету ***Ігорем Івановичем Гуком***. З самого початку я була неймовірно вражена здатністю Ігоря Івановича нести у собі вогонь любові до України і величезний запас української культури попри те, що Він народився і виріс за межами України.

Ігор Іванович — надзвичайно багатогранна особистість: видатний хірург, відомий в Австрії та за її межами. Він — хірург-митець, який проводить найскладніші операції у галузі судинної хірургії і трансплантології; викладач, який передає свої знання студентам-медикам, аспірантам післядипломної освіти і лікарям-асистентам, котрі проходять спеціалізацію з судинної хірургії на базі Віденського медичного університету; науковець, який створив і керує науковою групою на кафедрі судинної хірургії, що активно співпрацює з іншими науковими групами на кафедрах хірургії, кардіології, лабораторної діагностики та багатьох інших.

Крім хірургічної та академічної діяльності дуже важливими в роботі професора Гука є підтримка і розвиток австрійсько-українських наукових відносин, насамперед у медицині. Завдяки його багаторічним зусиллям встановлено і налагоджено взаємоспівпрацю між Віденським медичним університетом та багатьма вищими медичними закладами України, що дало змогу колегам (як студентам, так і лікарям) відвідати Віденський медичний університет для обміну досвідом.

Професор Гук є унікальною особистістю, бо він ніколи не зупиняється на досягнутому.

Вражає неймовірна працездатність Ігоря Івановича. Кожен, хто знайомий з ним, не перестає дивуватися його енергії, якою він заряджає усіх навколо.

Наша співпраця з Ігорем Івановичем у галузі дослідження патомеханізмів розвитку і прогресування атеросклерозу виявилася дуже продуктивною і увінчалася численними науковими публікаціями у провідних наукових журналах, а саме: “European Journal of Vascular and Endovascular Surgery”, “Arteriosclerosis Thrombosis and Vascular Biology”, “Journal of Thrombosis and Haemostasis, Thrombosis and Haemostasis”, “Scientific Reports”, “Basic Research in Cardiology” та “Biochimica et Biophysica Acta”.

Окрім того, результати наших досліджень були представлені на різноманітних міжнародних наукових конференціях, серед яких “Annual General Meeting of the Association of International Vascular Surgeons”, Пінцоло, Італія, 2016 р.; “Global Summit on Stroke”, Бірмінгем, Англія, 2015 р.; 39-й Семінар Австрійського товариства з досліджень у галузі хірургії, Ваграйн, Австрія, 2015 р.; “Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Gefäßchirurgie und Gefäßmedizin”, Мюнхен, Німеччина, 2015 р.; “Jahrestagung der Österreichischen Gesellschaft für Gefäßchirurgie (ÖGG), Грац, Австрія, 2014 р.

Я неймовірно щаслива, що мала усі ці роки в особі Ігоря Івановича Гука мого наставника. І хоча цього року ми проводжаємо Ігоря Івановича на пенсію, я впевнена, що наша співпраця триватиме, і що ми ще почуємо багато захопливого про досягнення цієї Великої Людини. ■

*Д-р **Світлана Дем’янець,***
доцент кафедри лабораторної діагностики
Віденського медичного університету.

Професор Гук і д-р Дем’янець під час наукової міжнародної конференції “Global Summit on Stroke”. Бірмінгем, Англія, серпень 2015 р.

ВІТАННЯ ПРОФЕСОРУ ІГОРЕВІ ГУКУ

Я знаю професора Ігоря Гука як добросердну, щиру й позитивну людину і, водночас, як ерудита, який постійно прагне нових знань і досконалості. Він відданий своїм пацієнтам і намагається сьогодні, як і в минулому, знаходити нові, а інколи й нетрадиційні, методи лікування. На роботу професора Гука великий вплив має ***Н. Тесла***, котрий якось сказав, що "*винахід — найважливіший продукт творчого мозку людини*". Цей вислів найвищою мірою справедливий стосовно професора Гука. Завдяки його зацікавленості до механізмів у людському тілі та впливу лікарських засобів ми зустрілись і розпочали нашу спільну наукову подорож.

Наша корисна і продуктивна співпраця розпочалася 2011 р., коли я прийшла в його лабораторію на літню практику. Мушу сказати, що мені сприяла доля, тому що наша зустріч не сталася б без сестри професора Гука — Галини, яка навчалася в аспірантурі під його ж керівництвом. Саме Галина переконала мене звернутися до її брата, професора Віденського медичного університету, з проханням про літню практику. На той час я вивчала роль ендотеліна-1 в окислювальному стресі серцево-судинної системи. Тема ця не цілком збігалася з напрямом досліджень професора Гука, але, як виявилося пізніше, дала початок низці наших цікавих наукових робіт.

Упродовж мого першого перебування в лабораторії професор Гук підтримував мої дослідження впливу сімвастатину на параметри окислювального стресу в тканинах аневризми черевного відділу аорти. Разом ми показали, що сімвастатин може зменшувати окислювальний стрес у стінці аневризми аорти через прозапальні сигнальні шляхи ядерного фактора *кВ*. Ці результати були опубліковані в провідному хірургічному журналі "Vascular and Endovascular Surgery" у 2012 р. і були відзначені видавцями в редакційній статті. На цьому наше наукове співробітництво не закінчилося — ми продовжили розвивати концепцію антизапальної ролі сімвастатину.

Потрібно відмітити притаманне професорові Гуку "шосте" чуття в науці, що привело до вивчення ним нового об'єкта — циклофіліну А — і принесло великий успіх. Разом ми змогли показати, що пацієнти, які приймали сімвастин, мали нижчий циркулюючий рівень циклофіліну А, прозапального цитокіну в стінці аневризми. Крім того, ми припустили, що сімвастин може пригнічувати сигнальний шлях (ERK1/2) у цих пацієнтів. Ці результати були надруковані в "European Journal of Vascular and Endovascular Surgery" 2013 р.

Пізніше ми описали вплив сімвастину на біомаркер NGAL (neutrophil gelatinase-associated lipocalin) і позаклітинну матрицю (matrix metalloproteinases) та узагальнили наші результати в огляді, надрукованому в "Fronties of Cardiovascular Medicine" 2015 р.

Наукові інтереси професора Гука набули офіційного статусу, коли він заснував нову дослідницьку групу VASLAB, у якій я працювала разом зі ***Світланою Дем'янець*** і фантастичною командою хірургів. Професор Гук володіє рідкісним талантом знаходити і залучати до співпраці визначних учених, зокрема в VASLAB. Серед них професор ***Тадеуш Малінські*** (Tadeusz Malinski, США) — давній товариш і науковець, який працює з оксидом азоту і з яким професор Гук публікував статті в журналах "Circulation" (1997, 2002) і "Shock" (2000); професор ***Алісія Джокович*** (***Alicja Jozkowicz***, Польща) — у минулому постдокторський дослідник, а тепер науковий партнер, яка описала роль фактора росту ендотелія судин (VEGF) і гемоксигенази-1 у клітині гладких м'язів судин, а також професор ***О. Никоненко*** (Україна) і професор ***Дж. Уойта*** (J. Wojta, Австрія).

На закінчення хочу подякувати професорові Гуку за його віру в мою роботу і постійну підтримку. Сподіваюся, що його вихід на пенсію — це ще одна можливість продовжити свою роботу, спрямовану на допомогу іншим. Бажаю йому, його дружині всього найкращого в роботі над наступним проектом у Женеві.

Дякую, Професоре! ■

*Д-р **Олександра Пайчота-Паланчук**,*
науковець-дослідник
факультету медичної біології
Ягелонського університету, Краків, Польща,
член дослідницької групи VASLAB
під кер. проф. І. Гука

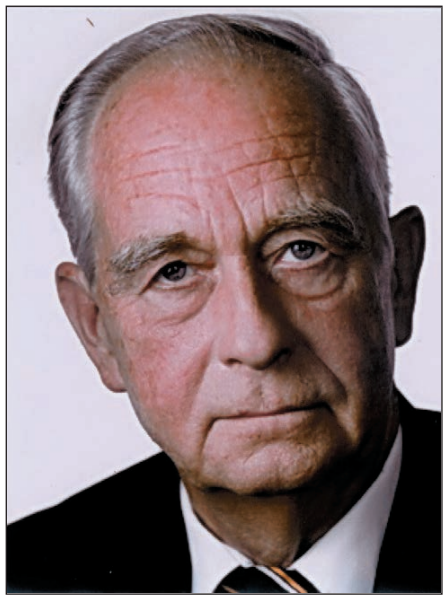

Як почесний професор анатомії, як колишній декан медичного факультету і, зрештою, як пацієнт хочу написати кілька рядків вдячності професорові Ігореві Гуку.

Від 1984 року Ігор Гук працював з командою трансплантологів у лікарні загального профілю.

При трансплантації органів існує небезпека ушкодження тканини через нестачу кровопостачання, тому ключовим питанням є наступне відновлення кровотоку.

Після досліджень, проведених в Америці, і прекрасних публікацій про роль окису азоту (NO) рівень подальших досліджень Ігоря Гука став упевнено стабільним.

Після введення в експлуатацію нової лікарні загального профілю, злиття паралельних клінік, реорганізації відділу й розпорядження про створення науково-дослідних лабораторій у кожній клініці виникли нові можливості, клінічно орієнтовані на фундаментальні дослідження в галузі розладу кровообігу.

Величезна заслуга професора Гука і його колег по відділу судинної хірургії полягає в тому, що завдяки їхнім дослідженням стало можливим зменшити ушкодження тканини після повторного використання кровотоку при закупоренні судин. Я міг в Інституті анатомії підтримувати професора Гука і його персонал при зборі результатів досліджень.

Як декан я вражений невпинними зусиллями професора Гука створювати академічні обміни з іноземними лікарями.

З особистого досвіду можу з певністю підтвердити, що професор Ігор Гук є не тільки видатний учений, але й використовує свій дослідницький досвід при лікуванні пацієнтів. Професор Гук — Великий Лікар і ставиться до своїх пацієнтів з повагою та людинолюбством. ■

*Д-р **Гельмут Грубер**, професор,*
Віденський медичний університет

У найближчі дні видатний діяч хірургії попрощається з академічним життям, і ми проведемо його на пенсію.

Університетський професор Ігор Гук свою трудову діяльність в царині судинної хірургії звершував гідним чином. Він повною мірою відповідає всім аспектам наукових хірургів не тільки в галузі клінічної хірургії, але й у сфері досліджень фундаментальної науки. Його внесок у дослідження дипептидів і його роботи про роль оксиду азоту є важливими будівельними блоками в створенні сучасного хірургічного мислення.

У клініці панові університетському професорові Гуку допоміг його багатий досвід з проведення трансплантації нирок, і цей хірургічний напрям необхідно підтримувати.

Як виняткова особистість Ігор Гук повною мірою використовує свої можливості для зміцнення й поліпшення відносин між людьми, а головне — між країнами, зокрема між Україною й Австрією.

Тепер, коли він робить відповідальний крок у своєму житті, я, як друг і колега, що мав честь супроводжувати його на деякому відрізку життєвого шляху, хочу подякувати йому та побажати всього найкращого.

Ніхто не є незамінним у своїй царині, але відхід Ігоря Гука на пенсію залишить велике порожнє місце, заповнення якого зажадає значного часу. ■

*Д-р **Вальтер Клепетко**, професор,*
голова клінічного відділення
торакальної хірургії,
Віденський медичний університет

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Ігореві Гуку — 65!

Дорогий Ігоре! Сьогодні Ви розпочинаєте нову сторінку свого життя!

Ми працюємо разом від 1991 року. Уявити тільки — понад 25 років!

Упродовж чверті сторіччя ми зробили тисячі операцій, обговорили тисячі різноманітних клінічних, наукових і робочих проблем (інколи незручних), але завжди залишалися друзями і завжди намагалися допомагати один одному та колегам по роботі.

Ігоре, Ви починали як хірург-асистент кафедри хірургії медичного факультету Віденського університету і досягли посади завідувача кафедри судинної хірургії. Така непересічна і чудова кар'єра!

Знаю, Ви маєте багато нових задумів: щодо пацієнтів, операцій, наукових досліджень, міжнародної діяльності і, звісно, щодо України!

Бажаю доброго здоров'я Вам, Рут і всій Вашій родині. Залишайтесь завжди таким же активним, як і зараз!

Пишучи це, пригадав чудову пісню "Час сказати: "Прощавай"" ("Time To Say Goodbye") у виконанні ***Андреа Бочеллі*** (***Andrea Bocelli***) і ***Сари Брайтман*** (***Sarah Brightman***).

Я не кажу: "Прощавай!",
я кажу: "До скорої зустрічі!" ■

З любов'ю і повагою,
професор ***Йосип Нанобашвілі*** *(Ваш Нано),*
Відень, 10 лютого 2017 р.

Професор Гук — один з найвідоміших хірургів нашого університету — на початку 2017 року заслужив хорошу пенсію як університетський викладач.

Окрім високої міжнародної репутації як лікар, він спільно зі своєю робочою групою за останні кілька десятиліть одержав міжнародне визнання завдяки науковим працям в галузі судинної хірургії. Професор Гук має понад 250 наукових праць, опублікованих у престижних журналах.

У тісному співробітництві з провідними вченими, такими, як професор ***Тадеуш Малінські***, він розробляв порфірований датчик для виміру окислів азоту. Їхня спільна публікація в "Circulation" про L-Аргінін при ішемії/реперфузії сьогодні посідає гідне місце серед класичних цитувань у цій сфері.

Професор Гук — не тільки визначний лікар і вчений, але й високоерудований та політично освічений колега. Він є прикладом для молодих поколінь — під час розмови з ним ви завжди довідуєтеся про щось нове.

Професор Гук є академічним послом двох країн — України й Австрії. Обидві країни висловлюють йому щиросердну вдячність за його велику силу життя.

Від імені співробітників Віденського університету я хочу щиро подякувати професорові за всі його досягнення.

Бажаємо йому "*ad multos annos*" — щонайбільше щасливих років як колишньому співробітникові нашого університету та нетерпляче чекаємо нових зустрічей і здійснень. ■

Д-р ***Маркус Мюллер,*** *професор,*
ректор
Віденського медичного університету,
22 березня 2017 р.

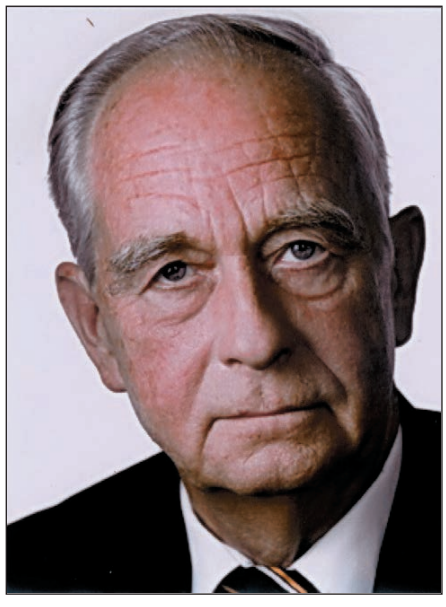

Als emeritierter Professor für Anatomie, als ehemaliger Dekan der Medizinischen Fakultät und als Patient ist es mir ein Bedürfnis, über Prof. Dr. Ihor Huk ein paar Zeilen der Wertschätzung und Dankbarkeit zu Schreiben.

Seit 1984 war Ihor Huk Mitarbeiter des Transplantationsteam im Allgemeinen Krankenhaus. Bei Organtransplantationen ist die Vermeidung von Gewebsschädigungen, die durch die fehlende Durchblutung und die nachfolgende Durchblutung entstehen ein zentrales Thema. Nach Forschungsaufenthalten in Amerika und exzellenten Publikationen über die Bedeutung des Stickstoffoxyds (NO) stand der Schwerpunkt der weiteren Forschung von Ihor Huk fest.

Mit der Besiedelung des Neuen Allgemeinen Krankenhauses, der Zusammenführung der Parallelkliniken, der neuen Abteilungsgliederung und der Verfügung über Forschungslaboratorien an jeder Klinik ergaben sich neue Möglichkeiten. Klinisch ausgerichtete Grundlagenforschung auf dem Gebiet der Durchblutungsstörung. Groβes Verdienst hat Prof. Huk und sein Team an der Abteilung für Gefäβchirurgie durch Forschungsergebnisse zur Verringerung von Gewebsschäden nach erneuten einsetzen der Durchblutung nach einem Gefäβverschluss. Auf diesem Gebiet konnte ich Prof. Huk und Mitarbeiter auch am Institut für Anatomie bei der Erhebung von Forschungsergebnissen unterstützen.

Als Dekan beeindruckte mich der unermüdliche Einsatz von Prof. Huk für den akademischen Austausch mit ausländischen Ärztinnen und Ärzten.

Aus persönlicher Erfahrung ist es mir ein besonderes Bedürfnis, zu betonen, dass Prof. Ihor Huk nicht nur ein hervorragender Forscher ist, sondern seine Forschungserfahrung in die Behandlung von Patienten einflieβen lässt. Prof. Huk ist ein groβer Arzt, der seine Patienten mit Exzellenz und Menschlichkeit behandelt. ■

Univ. Prof. Dr. ***Helmut Gruber***

In den nächsten Tagen wird einer der groβen Persänlichkeiten der Chirurgie ihren im Abschied vom akademischen Leben nehmen und in die Emeritierung eintreten.

Univ.-Prof. Dr. Ihor Huk hat im Verlaufe seines Arbeitslebens das Gebiet der Chirurgie und ins Besondere der Gefäβchirurgie in einer beispielhaften Weise vorangebracht.

Er hat dabei alle Aspekte eines akademischen Chirurgen nicht nur im Bereich der klinischen Chirurgie, sondern auch im Bereich der Forschung in der Grundlagenwissenschaft voll erfüllt.

Seine Beiträge auf dem Gebiet der Dipeptide und die Arbeiten über die Bedeutung des Stickoxyds waren wesentliche Bausteine in der Richtung eines modernen chirurgischen Denkens. Klinisch hat Herr Univ-Prof. Huk durch seine überragende Erfahrung auf dem Gebiet der Nierentransplantation wesentliches zur Voranbringung dieses chirurgischen Gebietes beigetragen. Wie es seiner verbindlichen Persöenlichkeit entspricht hat er sich im Laufe seiner Tätigkeit für die Stärkung und Verbesserung der Beziehungen zwischen den Personen vor allen Dingen aber zwischen den Ländern voll eingesetzt und hat dadurch speziell eine Brücke zwischen der Ukraine und Österreich geschlagen. Für diesen nun mehr groβen Schritt in seinem Leben in Richtung einer Emeritierung kann ich ihm als Freund und Kollege, der das Privileg hatte ihn auf einen Teil seines Lebensweges zu begleiten, nur danken und das aller Beste wünschen. Kein Mensch ist in seiner Funktion unersetzbar aber der Abgang von Ihor Huk wird eine groβe Lücke hinterlassen, deren Auffüllung eine beträchtliche Zeit erfordern wird. ■

Univ. Prof. Dr. ***Walter Klepetko***
Leiter der klin. Abteilung Thoraxchirurgie,
Med Uni Wien

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Ihor Huk is 65!

Now you begin a new paragraph of your life!

Ihor, we work together since 1991 — it means, more than 25 years! During this quarter of century we did together thousands of operations, discussed thousands of different clinical, scientific or co-worker problems (sometimes, uncomfortably), but always stayed friends and always tried to help a new generation.

Ihor, you begun as an Assistant Surgeon of Surgical Department, Medical Faculty of University Vienna, and reached a position of Head of Department of Vascular Surgery, Medical University of Vienna. Such an extraordinary and beautiful Karriere!

I know that you have plenty of new ideas: patients, operations, science, international presence, and, of course, Ukraine!

I wish a good health to you and Ruth and all your family. Please, stay as active as now!

Writing this, a remember now a song "Time To Say Goodbye", beautifully sang by Andrea Bocelli and Sarah Brightman.

We are not saying "Goodbye", but "See you soon"! ■

With love and respectfully,

*Professor **Josif Nanobachvili**, (your "Nano"!)*
Vienna, 10th of February, 2017

Prof. Huk, einer der bedeutendsten Chirurgen unserer Universität wird 2017 seinen wohlverdienten Ruhestand als Universitätslehrer antreten. Abgesehen von seiner hohen internationalen Reputation als Arzt hat er über mehrere Jahrzehnte eine international anerkannte wissenschaftliche Arbeitsgruppe auf dem Gebiet der Gefäβchirurgie geleitet. Prof. Huk hat über 250 wissenschaftliche Publikationen in renommierten Zeitschriften veröffentlich und eng mit führenden Wissenschaftlern, wie z.B. Prof. Tadeusz Malinski welcher weltweit als erster den porhyrischen Sensor zur Messung des Stickstoffoxid entwickelt hat, zusammengearbeitet. Ihre gemeinsame, in "Circulation" veröffentliche Publikation über L-Arginin in der Ischämie /Reperfusion gehört mittlerweile zu den Zitationsklassikern auf diesem Gebiet.

Prof. Huk ist nicht nur ein höchsterfolgreicher Mediziner und Wissenschaftler sondern auch ein besonders liebenswerter, allgemein gebildeter und politisch interessierter Kollege. Er ist beispielgebend für jüngere Generationen und man wird nach einem Gespräch mit ihm immer etwas Neues gelernt haben.

Prof. Huk ist ein akademischer Botschafter zweier Länder, Ukraine und Österreich. Beide Länder sind ihm zu hohem Dank für seine groβartige Lebensleistung verpflichtet. Im Namen der Universität möchte ich ihm von Herzen für all seine Leistungen danken, wünsche ihm "ad multos annos" noch viele glückliche Jahre als pensioniertes Mitglied unserer Universität und freue mich auf viele weitere gemeinsame Gespräche und Unternehmungen. ■

Univ. Prof. Dr. Markus Müller
Rektor der Medizinischen Universität Wien
20. März 2017

Професор Ігор Гук — всесвітньо відомий вчений і судинний хірург. Його праця у галузі фундаментальної медицини, а також клінічної медицини, широко відома. Упродовж своєї наукової кар'єри він зумів зберегти хороший баланс між фундаментальною науковою роботою і чудовими хірургічними операціями. Я вважаю, що його видатна робота як науковця сприяла його успіхові й ефективності як хірурга.

Внесок професора Гука у фундаментальну медичну науку величезний. У 1992 році, будучи ще молодим дослідником, професор Гук зрозумів наукову цінність відкриття оксиду азоту. Він прилетів до Мічігану, де ми провели багато годин, обговорюючи потенціал для здійснення спільних проектів, — з тих пір ми працюємо разом. Він був одним із перших, хто досліджував роль оксиду азоту, L-аргініну і окисного стресу на ішемічні/реперфузивні ушкодження кінцівок. У 1995 році частина цієї знакової роботи з'явилися в журналі "Circulation", найпрестижнішому журналі Американської асоціації серця. Стаття супроводжувалася редакційними коментарями відомого американського кардіолога професора ***Джона Кука*** зі Стенфордського університету.

Професор Кук у своїх коментарях з ентузіазмом сприйняв результати, опубліковані в цій статті, вважаючи їх вирішальними у забезпеченні точного молекулярного механізму ішемічних-реперфузивних ушкоджень та потенційного терапевтичного втручання, щоб звести до мінімуму наслідки цієї хвороби. Вже тоді, під час публікації, стало очевидно, що стаття є основоположною. Вперше було показано, що ішемічні ушкодження пов'язані не тільки з браком кисню, але, що більш важливо, із локальним дефіцитом L-аргініну. В статті було чудово пояснено так званий "*парадокс L-аргініну*".

Після публікації цієї статті, яка визнана міжнародною спільнотою і була процитована кілька сот разів у світовій літературі, професор Гук надрукував ще декілька високоякісних статей у досить авторитетних журналах, таких як "PNAS USA", "Stroke", "Atherosclerosis".

Що дуже важливо, професор Гук зумів використати основні результати свого дослідження в молекулярному механізмі ішемічного/реперфузивного ушкодження і застосувати їх у клінічній практиці. Це ще один доказ його унікального розуміння і бачення проблеми. Він змоделював і розробив нову процедуру під час операції аневризми аорти, яка дозволяє зменшити і врешті-решт усунути післяопераційні ускладнення, які зазвичай призводили до високої смертності, особливо у пацієнтів похилого віку.

Професор Гук є одним з найкращих хірургів в Європі, — заслужене визнання за його блискучу кар'єру. Він отримав безліч нагород і почесних звань, зокрема він почесний доктор медичних університетів у Тернополі і Львові, а також іноземний член престижної Академії наук України.

Мені випала велика честь співпрацювати з професором Гуком в наукових проектах, і я дуже ціную його талант, чесність і вірність. Він, дійсно, один із кращих наукових світил у медицині і отримав заслужене світове визнання як хірург. І я вірю, що професор Гук ще довго буде продовжувати свою блискучу роботу на благо людства. ■

Професор ***Тадеуш Малінські,***
Університет Огайо, США

Profess Ihor Huk is a world-renown scientist and vascular surgeon. His work in fundamental medicine, as well as in clinical medicine, is widely acclaimed. During his scientific career, he has managed to maintain a good balance between his fundamental scientific work and his superb surgical skills. I believe it is his outstanding work as a scientist that has really propelled his success and effectiveness as a surgeon.

Professor Huk's contributions to fundamental medical science are enormous. As a young researcher, in 1992, Professor Huk recognized the scientific value of the discovery of nitric oxide. He flew to Michigan, where we spent hours discussing the potential for collaborative projects, and we have been working together ever since.

He pioneered studies on the role of nitric oxide, L-arginine and oxidative stress on ischemia/reperfusion injury in limbs. In 1995, parts of this exceptional work appeared in "Circulation" Journal, the most prestigious journal of the American Heart Association. The article was accompanied by editorial comments by prominent US cardiologist Professor John Cooke from Stanford University.

Professor Cooke's comments were enthusiastic that the findings that were published in Circulation were crucial in providing the precise molecular mechanism of ischemia-reperfusion injury and suggesting potential therapeutic intervention to minimize the effects of this injury. At the time the article was published in "Circulation", it was already obvious — this was a mile-stone article. For the first time it showed that ischemic damage is due, not

only to a shortage of oxygen, but more importantly to the local deficiency of L-arginine. This was an excellent explanation of the so called "*L-arginine paradox*".

After publishing this article, which is internationally recognized and has been cited several hundreds of times throughout world literature, Professor Huk went on to publish several more quality articles in highly reputable journals such as: PNAS USA, Stroke, Atherosclerosis.

More importantly, Professor Huk was able use the fundamental findings of his research into the molecular mechanism of ischemia/reperfusion injury and apply them to the clinical side of his work — further proof of his unique understanding and vision. He designed and developed a new procedure during the surgery of aortic aneurysm that reduced, and ultimately, eliminated post-surgical complications that commonly resulted in high mortality, especially in elderly patient groups.

Professor Huk is among the very best surgeons in Europe — a well-deserved accolade for his illustrious career. He has received countless awards and recognitions, including the Doctorate Honoris Causa from the Medical University in Ternopil and Lviv, as well as membership in the prestigious, Ukrainian Academy of Sciences — just to name a couple.

I am honored to have had the privilege to collaborate scientifically with Professor Huk and I greatly appreciate his talent, integrity and loyalty. He truly has one of the best scientific minds in medicine and has earned well-deserved world acclaim as a surgeon. And I trust that Professor Huk will continue his brilliant work to benefit all of humanity, for a long time to come. ■

Professor ***Tadeusz Malinski,***
Ohio University, USA

ВЕЛЬМИШАНОВНОМУ ПАНУ ІГОРЕВІ ГУКУ
(вітання до 65-річного ювілею)

Що є життя? — Це Богом дане щастя.
Хірурга щедро Бог благословив
Людей спасать од лютої напасті —
І то є диво. Найдивніше з див.

І славлять щиро: він хірург від Бога,
Бо у майстерності не знає меж.
А Ваше щастя — лікарська дорога,
Хоч і складна, але і вдячна теж.

Коли біда, — всі разом б'ть на сполох,
Коли хвороба улучає в ціль,
Величне й грізне слово "трансплантолог"
Стає бар'єром і долає біль.

Ви, як завжди, підтягнуто-спортивний,
Злетіти на десятий — молодим
Та енергійним — знову диво дивне!
Й оперувати протягом годин.

В руках умілих чудодіє скальпель,
Коли наркоз притлумлює чуття.
І знову труд Ваш проситься на шпальти
Газет. І знов перемага життя!

Ви — на виду, як під вогнем софітів.
Добро і світло сієте довкруг,
Аби людей від горя затулити,
Укрити від печалей і наруг.

І душі неприкаяні й холодні,
Які тріпочуть на семи вітрах,
Рятуєте від чорної безодні
І, як Мойсей, виводите на шлях.

Ви — син України й син усього світу,
Носій нових передових ідей
І послідовник Божого завіту,
Який любити закликав людей.

Хоч іменинник Ви таки зимовий,
Але на світ з'вилися, коли
Зима з весною уступила в змову,
Аби теплом ділитись Ви могли.

Дивуйте світ наш "каменярським" хистом,
Кажіть і далі всім хворобам: "Стоп!"
Буденні дні наповніть світлим вмістом
І знову приїздіть у Конотоп!

Без ліку літ бажаємо від серця —
На процвітання, мир і на добро,
Вікторій у благословенним герці!
І хай луна безсмертне "Болеро"! ■

З повагою та вдячністю ***Світлана Шут,***
директор Благодійного фонду "Відень",
м. Конотоп, 25 січня 2017 р.

Дорогому Ювілярові!

Дорога життя — це бурхлива ріка, яка то здиблюється крутими порогами, то раптом у ніжній синяві її попливуть, віддзеркалюючись, легкі хмаринки, як вісники кохання, радості та спокою.

І Ви пливете по бурхливих хвилях течії, смакуючи і труднощі, і радощі.

Сьогодні у Вас, дорогий Ігоре Івановичу, щасливий день. Ріка вашого життя винесла Вас на крутий берег 65-річчя. Ви стоїте на цьому березі і, вдивляючись у хвилі Вашої ріки життя, бачите всі сюрпризи, всі подарунки, всі здобутки та круті повороти Вашої долі.

Ви — високий, стрункий, ясноокий, молодий і тілом, і душею. У Ваших очах стільки енергії, стільки бажання, стільки витримки, що це допомагає Вам все перемогти і вийти з високо піднятою головою з будь-якої ситуації.

Ви любите людей. У цьому правда Вашого життя, а люди відповідають Вам взаємністю.

А як можна не відповісти взаємністю людині, яка, не рахуючись з часом (бо "час не існує"), з особистими інтересами, поспішає до кожного, хто потребує допомоги, віддаючи шматочок свого великого гарячого серця, щоб врятувати життя, заспокоїти, вселити віру, надію, любов?!

Ви живете відкрито, радісно, щасливо, даруючи світло кожному, до кого Ви торкаєтесь. Ви народилися в прекрасному різдвяному січні, і щира Христова посмішка осяяла Ваше життя.

Непростим було Ваше дитинство, але світ мами, бабусі (а тепер і тата) Ви несете через Ваше життя, наповнене подіями, служінням людям.

Ви — великий патріот України, ваша пуповина зрослася з Україною, з її народом. Ви — неперевершений оптиміст, Ви вірите в краще майбутнє України.

Ви виправдовуєте Україну, Ви дивитесь на неї очима люблячого сина, який готовий на все ради спокою Матері. Це прекрасно, це піднімає Вас в очах людей на недосяжну височінь. Хочеться вірити Вам і надіятись.

Ви вільно користуєтесь безсмертною українською мовою. Викликає подив і повагу те, що Ви вивчили її самостійно і прекрасно передаєте словами весь зоряний барвінок своїх відчуттів і переживань. Ви любите все українське: і вечірнє сонце, і стрункі смереки, і вишневий садочок, і пісню, що ще не відлунала у Вашій світанковій душі. Ваше бажання до співу, до спогадів ріднить Вас з Україною, з Вашими предками, піднімає в душі хвилю любові до рідної землі, до її прекрасного народу, до батьківських могил. В піснях у Вашому виконанні — душа. Це Ваша сповідь, Ваше бажання до життя, Ваша потреба. Це пісні, якими колисала Вас мама, які наспівувала Вам бабуся. І вони завжди у Вашому серці.

Дивно те, що хірург Вашого профілю такий поетичний. Це говорить про те, що Ваша душа не зачерствіла, вона бездонна, як душа українського народу.

І сьогодні, в день Вашого 65-річчя, хочеться побажати, щоб Ваше життя і надалі співало й бриніло всіма барвами літньої веселки. Щоб Ваша чоловіча магія чарувала й тішила кожного, хто з Вами зустрічається. І навіть у такій суворій професії, як хірургія, Ви знаходили ті "чари", без яких Ви — не Ігор Іванович Гук.

Живіть довго і плідно: співайте, бігайте, працюйте! І як сказав Ваш улюблений поет ***Володимир Сосюра***: "*Любіть Україну у сні й наяву, вишневу свою Україну, красу її, вічно живу і нову, і мову її солов'їну*". ■

З повагою ***Жанна Кірпа***

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Друге дихання. Зі збірки поезій Жанни Кірпи

Хай світ оточує красою
І вірні друзі поруч йдуть.
Життя всміхається любов'ю
І щастя стелить світлу путь!

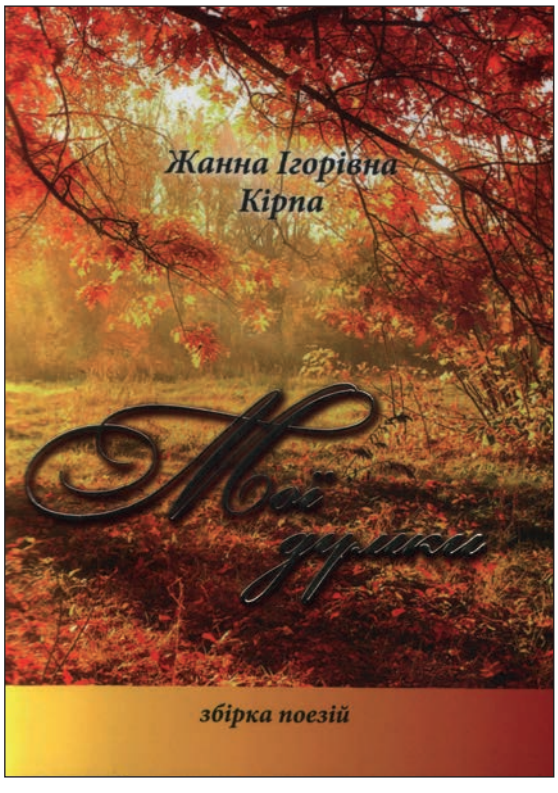

Ти вибраний Богом,
Ти маєш талант творити добро для людей.
Співай свою пісню, теплом зігрівай
Засмучених горем людей.

Хай доля всміхається щастям тобі,
Хай стелить під ноги килим
Із добрих та сонячних радісних днів,
Зелених полів та лугів.

****

Зірковий шлях Тобі вказав Господь,
Поклавши на чоло Свої долоні.
І Ти пішов у той незнаний світ,
Перебуваючи в щасливому полоні.

Тобі стелились Полюси до ніг
І функції були "невипадкові",
Ти задивився в зоряний той світ,
Надії сповнений й великої любові.

І посміхнувся той Кавказький Пік,
І серце в грудях трохи защеміло,
І зіронька сяйнула в небесах,
І показала своє личко сміло.

Живи ж, дерзай, Мислителю-Вольтер!
Не забувай про Господа долоні!
Щасливий будь сьогодні і повік
У добровільному твоїм полоні.

****

Чому зустрілися

Чому зустрілися
Так пізно і так важко?
Та потиск рук твоїх
Вернув із забуття.

Чому в очах твоїх
Я бачу щиру ласку,
А серце все ж болить
І рветься, наче птах?

Мабуть, тому,
Що осінь вже надворі
І стукала зима
В це серце вже не раз.

Але щаслива я,
Що можу буть в полоні
Твоїх пісень,
Твоїх віршів і фраз.
Чому дивлюсь
Я в очі твої ніжні?...
Та бачу в них:
"Не смій, не смій, не смій!"

А серденько болить,
Бо знає воно чітко,
Що ти не мій,
Не мій, не мій, не мій...

****

ВІДЕНСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Хірург Ігор Гук часто приймає в австрійській клініці стажерів з Києва, Луганська, Одеси, Запоріжжя. Із вікна робочого кабінету хірурга ***Ігоря Гука*** (громадянина Австрії українського походження) відкривається прекрасна панорама Лисої гори — улюбленого місця відпочинку жителів Відня. Це тут у 1683 році об'єднані сили Європи за участі запорізьких козаків розгромили війська Отаманської Порти, назавжди зупинивши її експансію на Захід. Вдячні віденці звели на вершині гори Тріумфальну арку, на якій викарбувані слова пошани запорожцям.

А сам господар кабінету, Ігор Іванович, — хірург клініки Віденського університету. Загалом у ній працює понад десять тисяч фахівців. Тут облаштовано дві тисячі двомісних палат, 200 операційних, численні кафе і магазини для персоналу й хворих, усю інформацію відвідувачам швидко з комп'ютерів видадуть диспетчери. А на рахунку самого Ігоря Гука мало не 500 успішних пересадок нирок, печінки, підшлункової залози.

...Ось почалася надскладна операція на судинах. Новітня апаратура фіксує на екранах життєві показники недужого. Тихо звучить класична музика. Ігор Гук бере скальпель і робить кілька довгих розрізів на нозі хворого, видаляє пошкоджені судини, а на їхнє місце "кладе" дві трубки — судини штучні, підшиває їх. Через три години роботу закінчено, — урочисто звучить болеро Равеля. Як з'ясувалося, такі операції коштують в Австрії від 50 до 100 тис. дол. Вартість лише однієї штучної судини зі спеціального матеріалу становить до 20 тисяч доларів.

Пан Гук нагадав: ще у 1936 році в Києві та Одесі наш співвітчизник ***Ю. Вороний*** займався проблемами трансплантації. У клініці Віденського університету такі операції почали практикувати з 1964-го, а першу нирку Гук пересадив у 1981 році. Тепер у Ігоря Івановича стажуються медики зі всієї України. До слова, навчався у Відні й головний хірург Запоріжжя, доктор медичних наук ***Олександр Никоненко***, який прославився вдалою операцією з пересадки серця.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

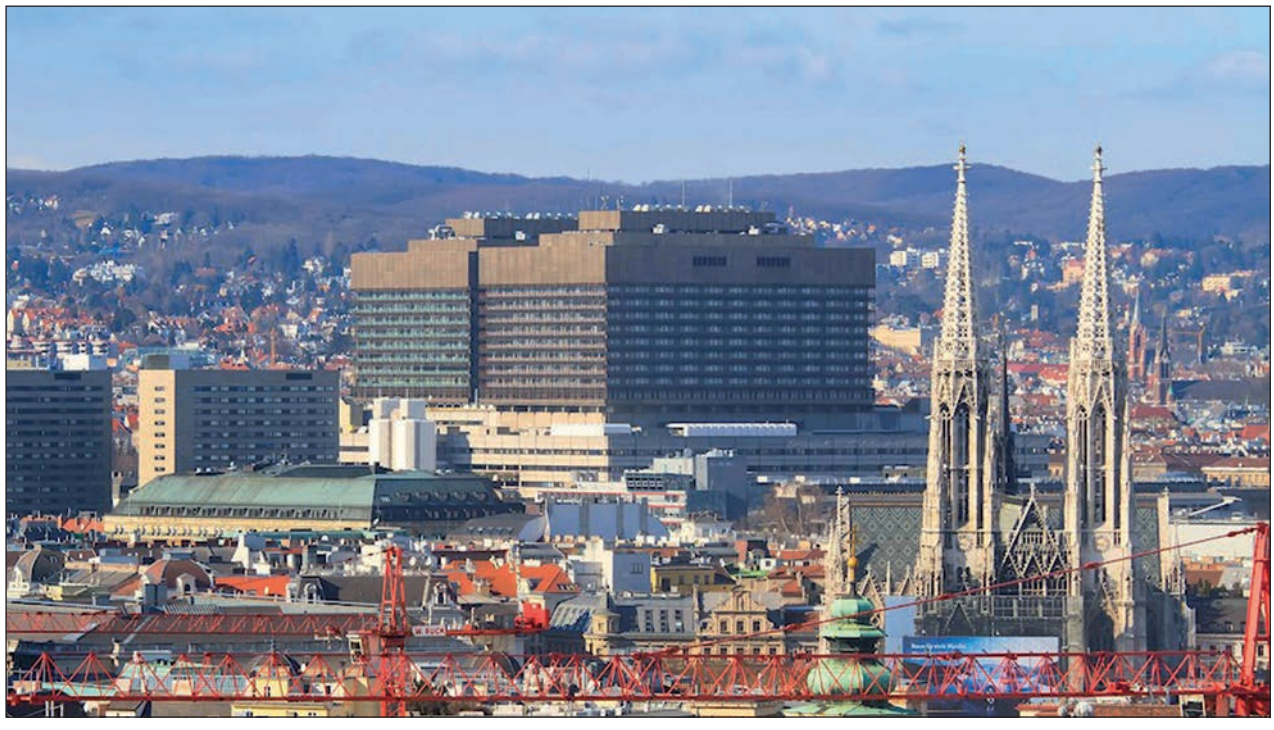

За словами австрійського хірурга, Гук допомагає колишнім землякам, бо хоче, аби українська медицина досягла європейського рівня. А без постійного самовдосконалення неможливо стати фахівцем високого ґатунку. Скажімо, у його відділі сто лікарів. Переважно молоді фахівці. Більшість їздять на річні або дворічні стипендії до Англії, США. А професор Ігор Гук часто відвідує батьківщину — приїздить на наукові конференції і симпозіуми з питань трансплантології, читає лекції в медінститутах.

У 2000-му Ігоря Гука було обрано іноземним членом Національної академії наук України.

По дорозі з клініки Ігор Іванович зупинив машину на вулиці Кульчицького і "познайомив" мене із запорізьким козаком ***Юрієм Кульчицьким***. Невеличка скульптура на другому поверсі красивого будинку зображує цього героя битви з Отаманською Портою з філіжанкою кави на таці. Статуя нагадує про першу Віденську кав'ярню, яку відкрив саме він.

І домашній кабінет хірурга "розповідає" про корені його господаря: на великому письмовому столі бронзовий бюст Гоголя, шафа заповнена книжками з історії, філософії, документальні та художні видання українською, біля роялю платівки Чайковського, Стравінського, з нашою музичною класикою, а на інструменті кольорове фото примадонни Віденської опери ***Вікторії Лук'янець***. Вона, а також ще один наш співвітчизник — знаний співак ***Анатолій Кочерга*** — теж часті гості Ігоря Гука. Тепер вони громадяни Австрії.

А от батьки пана Ігоря родом із Перемишля, де народився і він сам. Потім переїхав до Відня, де навчався у місцевому університеті. Та, як зізнається, назавжди залишився українцем. Зокрема, дуже любить поезію, особливо ***Івана Франка***. Знає напам'ять його вірші, які в тоталітарні часи в Україні не друкували. А коли вперше приїхав на батьківщину — побував на Полтавщині, щоб побачити будинок Гоголя, твори якого любить найбільше. ■

Володимир Колодяжний,
сценарист,
член Національної спілки журналістів України
спеціально для газети "Хрещатик",
18 квітня 2003 року, № 57 (2264)

СЛОВО ПРО БРАТА

Здається, Твої шістдесят були вчора, а тут за порогом уже шістдесят п'ять... Ті чергові п'ять років Ти прожив, як завжди, — успішно для себе, але передовсім Ти жив, як досі, — для інших...

Поки напишу про ті останні п'ять років, повернусь до тамтого Твого Дня народження, тому що він був для мене неймовірною подією.

Мені все здавалося, що я Тебе знаю як брата, як людину, мені здавалось...

Виявилось, що тільки в Києві на Твоєму святі я зрозуміла, що, може, я й знаю Тебе як лікаря та науковця, але як людину, котра живе, перш за все, для інших, — ні. Коли я почула людей, які Тобі дякують, коли я побачила сльози зворушення у людей, коли я побачила, скільки тих людей, я була страшенно вражена! Ти розповідав про свої наукові статті, про свої наукові успіхи, але ніколи про те, що найважливіше, — що Ти віддаєш себе іншим...

Я хотіла написати про Тебе за останніх п'ять років, але не змогла не повернутись до тої події, де я Тебе вдруге впізнала.

Ти не був би собою, коли не почав би щось нового, важливого в своєму житті. І так, коли не стало нашого Батька, Ти задумав, що його ім'я має звучати надалі, Ти просто задумав зберегти пам'ять про нього, зберегти його мрії, і не лишень зберегти, але довести, щоб вони здійснювались.

За Твоєю думкою ми заклали Фонд імені Батька, за Твоєю задумкою цей Фонд допомагає іншим... І так життя Батька продовжується...

Я написала, що його мрії здійснюються. Коли відбувалася акція "Вісла", нашого Батька вивезли з його рідної Землі. Там залишилася дорога його серцю церква, котра з роками була зруйнована. До останніх своїх днів Батько мріяв про поставлення каплиці на тім святім місці, де він молився дитиною. Ти й ту мрію довів до успішного кінця. Залучив мене і нашого брата, і ми Фонд створили. І знову в дорогих Батькові Тенетниках уже кілька років звучать голоси молитов і спів тенетнищан та їхніх нащадків.

Дорогенький, що можна зробити в житті кращого? Може, ще й те, що від Тебе успадковують наші нащадки і Ти продовжуєш чергову думку Батька "*...нащадкам треба передати, щоб зберегли від забуття пам'ять про землю батьків*".

Дивлюсь на нашу фотографію, коли ми в Тата, і знаю, що він щасливий і радий за Тебе. ■

Галина Гук,
м. Перемишль

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

ЗУСТРІЧ ПОКОЛІНЬ

Частина 7. Тіні забутих пращурів

Наша бабуся ***Параскевія*** розповідала нам — своїм онукам, — як у давнину київські князі, тікаючи від монгольського війська, зупинилися на землі, яка їх врятувала, і дали їй назву "Князі". Правда це чи ні, але у всіх нас — і у мене, і у брата Ярослава, і у сестри Галини — назавжди в пам'яті залишилися ці оповідання нашої коханої бабусі, яка молодою дівчиною першим голосом співала в церкві, побудованій місцевими князями. Кажуть, у кожній легенді є крапля правди.

Ми з братом Ярославом намагаємося дізнатися історичної правди. Але що б там не говорили — достатньо подивитися на ці дуби в Князях, яким 500 або й більше років, що гордо нагадують про минулі складні часи Княжої землі! Сучасні історики визнають ці землі як колишню територію Київської Русі.

Батьківський будинок родини Ігоря, Ярослава і Галини Гуків у м. Перемисль, Польща

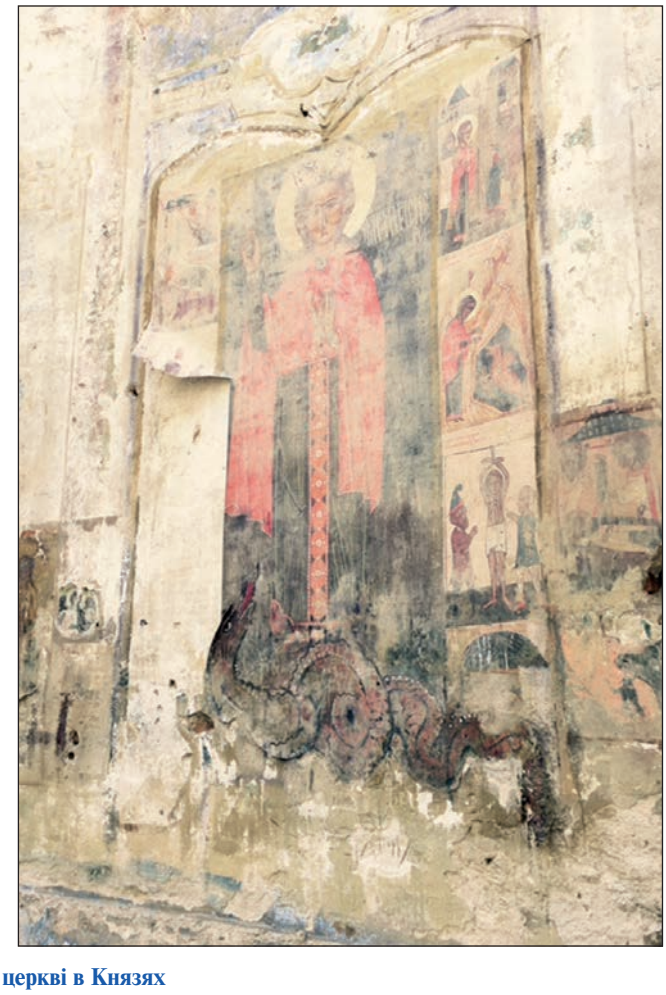

Залишки ікон у церкві в Князях

Бабуся Параскевія, якій ми з братом Ярославом і сестрою Галиною пообіцяли зберегти від занепаду поруйнований княжий собор і відновити українську церкву в Князях

Дорога на Князі...

Село Князі — це по суті частина славного королівського міста Любича, де чоловік бабусі ***Олександр Юринець*** був мером міста. За це він і постраждав, і прожив багато років у Сибіру, куди був засланий большевицькою владою. Після смерті Сталіна і великої амністії він повернувся на рідню землю вже зовсім хворим, і я — п'ятилітній хлопець — вперше побачив свого дідуся. Дідусь Олександр і бабуся Параскевія часто розказували про Князі і славетну церкву, побудовану тутешніми князями.

Сьогодні я згадую свої обіцянки моїм дідусям (окремо моїй бабусі Параскевії), що прийде час і ми збережемо від занепаду поруйнований княжий собор і відновимо українську церкву на території колишньої Київської Русі. Цією справою ми разом із братом Ярославом і сестрою Галиною за допомоги добрих людей уже займаємось.

Наведу трохи спогадів брата Ярослава з поїздки в Князі з бабусею Параскевією вперше після акції "Вісла", яка закинула її далеко-далеко від рідної хати.

"У 1978 році, коли бабусі виповнилося 80 років, у неї виникло одне велике бажання — побачити знову, через 40 років, свою рідню хату хоча б на одну мить".

Останні 40 років залишили жорстокий слід у її житті: тортури від польських солдат у Явожні, політична тюрма у Фордоні і заслання на Балтійське море — далеко, дуже далеко від рідної хати, де сотні років проживали її пращури. Старший брат бабусі ***Андрій Лунів****, котрий мав спільні наукові праці з* ***Михайлом Грушевським****, створив генеалогічне дерево своєї родини аж до часів Київської Русі. Про це розказувала в Чікаґо брату Ігорю наша тітка* ***Бурачинська*** *з дому Лунів.*

Бабуся все частіше згадувала про Князі, про церкву-собор, де вона першим голосом співала у церковному хорі. І я врешті-решт прийняв рішення, незважаючи на похилі роки, сісти за кермо машини і поїхати в рідні

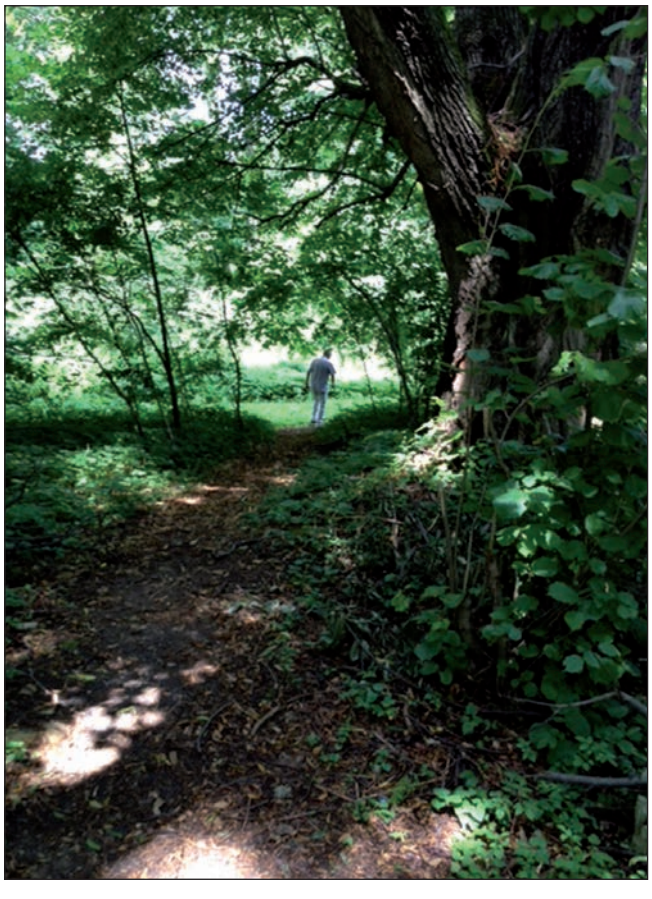

Дерево Тризуб між церквою та кладовищем у Князях

Небо над церквою в Князях

Князі. Бабуся дуже хотіла помолитися у своїй церкві, відвідати могили батьків і рідних, і хоч останній раз у житті надихатися рідним княжим повітрям. І ми поїхали...

Перші ж свої кроки через 40 років бабуся Параскевія спрямувала до церкви... Але побачила тільки руїни. І тут уже, в розваленій церкві, вона побачила небо, те княже небо, на якому в молоді роки так часто споглядала зорі, не підозрюючи, яка страшна доля для неї записана на них. На стінах церкви ми побачили залишки тих прекрасних ікон, до яких так часто вона молилася, надіючись на щасливе майбутнє. Чому вона так гірко помилилася? Наступні кроки вже бігом привели нас на кладовище, де поховані батьки, дідусі й інші пращури за останні сотні літ! Над могилами спокійно стоять, охороняючи покійних, столітні дуби у формі тризуба... Якби ж то вони сказали, кого тут хоронили!

Я був тоді молодою людиною, мені було 22 роки. І я багато чого зрозумів, спостерігаючи свою бабусю, яка шукала рідної хати... Та й не знайшла — життєвий вітер і час закрили все, і тільки дорога, яка вела до хати, нагадувала про минуле.

Для мене це була жива лекція історії. Я дивився на бабусю і намагався зрозуміти біль її душі. Вперше в своєму житті я побачив землю своїх пращурів. Я ніколи раніше не бачив такої посмішки на обличчі бабусі. У неї з'явилося стільки сили, що я не встигав за нею бігати! Цей день міг би слугувати для сценарію фільму про людину, яка тут народилася, виросла, співала у церковному хорі, жила, раділа... І раптом життя зупинилося, кинуло її далеко-далеко від рідної хати, і вона не спроможна була повернутися додому. Я назавжди залишився вдячним моїй бабусі за поїздку в Князі! Мені теж був потрібен час, щоб все це зрозуміти. Тепер кожного року буваю в Князях, і у мене таке відчуття, ніби я тут жив раніше: все тут таке рідне і дороге серцю".

Сьогодні за допомогою Фонду ім. Івана Гука та других благодійних структур ми почали відбудовувати церкву-собор і кладовище. За підтримки європейських фондів будемо реставрувати скарби української культури на території колишньої Київської Русі.

Хай знову зазвучать дзвони біля церкви, нагадуючи про Київських князів-пращурів. ■

Ігор і Ярослав Гуки

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ ВЛАДИКИ, СВЯЩЕНИКИ, МИРЯНИ ПЕРЕМИСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

У СПРАВІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВІРИ, ОБРЯДІВ, ТРАДИЦІЙ, ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ТОТОЖНОСТІ

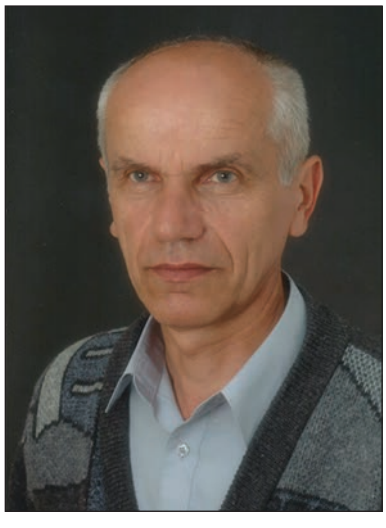

Богдан Білий
архіварій
Перемиської єпархії,
м. Перемишль, Польща

Вступне слово

Греко-католицька Перемиська єпархія — найстаріша та найбільша в Галицькій церковній провінції спадкоємниця Кирило-Мефодіївської, згодом Київської та Унійної церков — переживала тяжкі випробування упродовж віків. Тому історія її так само заплутана, як заплутана доля українського народу. Перемиське єпископство східного обряду внаслідок занепаду Галицько-Волинської держави діяло в умовах бездержавності, відсутності світської еліти (шляхти, міщанства), неграмотності сільського населення і тиску чужої влади. Попри все, жива була історична пам'ять про славне минуле княжих часів, про княжий замок, кафедральну церкву з тесаного каменю, про корону ***Данила Галицького***, про славного оборонця Перемишля ***Дмитра Детька*** та про співака ***Митусу***.

В архіві перемиських владик протягом віків зберігалися історичні документи, рукописи, інкунабули, стародруки та інші найцінніші матеріальні надбання церковного мистецтва, створені до трагічного 1946 року.

У державницьких націях політичними, суспільними та культурними справами займалися та займаються державні установи і світська еліта. В історичному процесі в справі збереження нації (хоча то не є основна роль церкви) Греко-католицька церква (УГКЦ) взяла на себе відповідальність за збереження віри поневоленого народу.

Це була, перш за все, культурно-освітня діяльність, яка започаткувала епоху національного відродження в Галичині. Завдяки цьому згодом виникла і світська еліта, яка, захищаючи інтереси українського народу, почала культурну та політичну діяльність на професійному рівні.

Як писав ***Дмитро Дорошенко*** (1882—1951), історик, міністр закордонних справ Української Держави (1918): "... *Українська Католицька Церква ... стала головним заборолом української*

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

народності проти полонізації. Найбільший удар на Греко-католицьку церкву прийшовся після II світової війни. Збитки II світової війни, зміни державних кордонів, переселення, депортації, насильної ліквідації УГКЦ, акції "Вісла", — це все спричинилося до небувалого зменшення кількості вірян (понад мільйон), спустошення церков (кілька сот), матеріальних збитків, кадрових та майнових втрат. Наслідки цих ударів наша церква відчуває по сьогоднішній день. Безповоротні втрати є такими значними, що відтворити спадщину понад тисячу років існування християнства східного обряду на Перемиській землі є неможливим".

Все ж таки Церква й нація вистояли.

У найскрутніші часи отець ***В. Гриник*** на проповідях говорив: "*Не упадайте на духу, полова відійде, але зерно залишиться*".

Короткий нарис найдавніших подій в історії Перемиської єпархії східного обряду

Найдавніша історія міста Перемишля сягає VII століття, коли Перемиська земля була заселена білими хорватами. Це було східнослов'янське плем'я, яке почало організовувати перший осередок державотворення (узгір'я трьох хрестів у Перемишлі). Християнство до Перемишля прийшло з Великоморавської держави у IX ст. Учні ***Кирила*** і ***Мефодія*** поширили християнство на Галичину. Головним осередком став Перемишль — столиця єпископства східного обряду.

У літургії основною була кирилиця, пристосована до місцевого східнослов'янського діалекту з латинськими і грецькими елементами, тому цей обряд зветься *слов'янським* або *кирило-мефодіївським*.

Археологічні розкопки, проведені в Перемишлі на Замковий горі в 1958—1961 роках (відкрито фундаменти круглої кам'яної святині-ротонди), засвідчують не лише про сліди християнства, але й про існування в X ст. єпископства східного обряду. Нагадаймо, що до 1054 року наша церква була в злуці з апостольським престолом.

Заснування київської митрополії у 1037 році за князя Ярослава Мудрого і включення до неї Перемиського єпископства є важливим фактом злуки Перемиської землі з Києвом

У 1071 р. після завзятої оборони русинами Перемишля польський король ***Болеслав Сміливий*** зайняв місто. При описі цієї події вперше згадано про Перемиську кафедральну церкву. Перемиський владика в час польської займанщини перебрався на короткий час до Старого Самбора.

У 1079 році українські князі ***Ростиславичі*** відібрали Перемишль у поляків і стали володарями окремого руського Перемиського князівства в 1084—1141 роках зі столицею у Перемишлі. Перемиський князь ***Володар Ростиславич*** у 1119 році завершив будову величавої кафедральної церкви св. Івана Хрестителя з тесаного каменю.

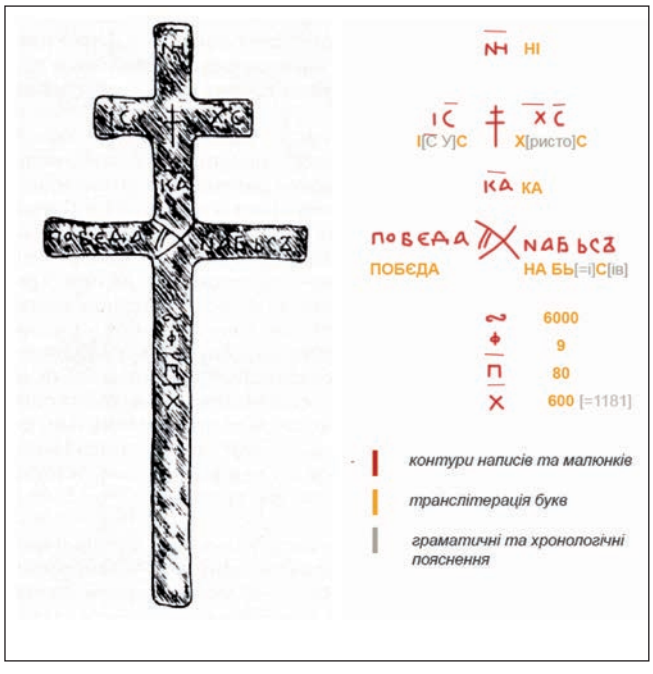

Бронзовий двораменний єпископський хрест, датований 1181 р. і знайдений 8 грудня 1911 р. біля с. Яксманичі поблизу м. Перемишль ("Діло", 1912 р., с. 2—3). Малюнок взято з "Ілюстрованого довідника по національних музеях у Львові", 1913 р., с. 13)

У XIV ст., коли остаточно занепала Галицько-Волинська держава, король ***Ягайло*** без перешкод зруйнував княжий замок і кафедральну церкву. Тлінні останки наших князів були викинуті з підземелля кафедри. Перемиські єпископи були змушені залишити Перемишль. Резидували у Старомі Самборі і відтоді почали титулуватись як ***Єпископ Перемиський*** і ***Самбірський***. До 1490 року (до заснування Мукачівського єпископства) до складу Перемиського єпископства входила також східна частина нинішньої Словаччини з Пряшевом та Кошицями. Українська Православна Церква в Галичині в тих перших віках великої схизми не розірвала зв'язків з Апостольською столицею. Про заходи повернення до Католицької Церкви засвідчують часи панування короля ***Данила Галицького***, який прийняв королівську корону в 1253 р. від Папи ***Інокентія IV***. У 1399 році митрополит ***Григорій Цавлак*** з великою делегацією прибув на Вселенський собор у Констанції. Справу церковної унії підняв митрополит ***Герасим***. Флорентинська унія, проголошена в Україні у 1440 році, була ще однією спробою повернуту українську Церкву до Апостольської Столиці. Справді, київський митрополит ***Ісидор*** — головний архітектор Флорентійської унії — пробував запровадити унію в Холмській єпархії і в Перемиській, навіть висвятив унійного єпископа для Перемишля в 1445 році, та його подальші зусилля у тій справі були безуспішними.

У 1589 році московська православна церква створила собі окремий Московський патріархат. Московські патріархи прийняли титул "Патріарх всієї Русі", що означало зверхність також і над українсько-білоруською Церквою.

Повернення до Апостольської Столиці

В умовах загрози від Московської Церкви, занепаду православних церковних структур, відсутності своєї держави та ополячення української шляхти православні владики рішили повернути Українську Церкву до Апостольської Столиці.

У 1596 р. на Синоді в Берестю-Литовському більша частина владик на чолі з митрополитом Київським ***Михайлом Рагозою***, адміністратори єпархіями православними на території І Речі Посполитої підписали акт Унії з Римом, піддаючись під папську юрисдикцію. Берестейська Унія забезпечувала Українській Католицькій Церкві незмінність східного обряду, збереження власної церковної єпархії, календаря та східного канонічного права. Найбільшим подвижником унії став владика Володимирський ***Іпатій Потій***, знаменитий проповідник та дипломат.

Хоча Перемиський єпископ ***Михайло Копистенський*** підписав заяву українських єпископів про приступлення до церковної унії у 1594—1595 роках, одначе у 1596 р. відступив від неї ще перед її проголошенням у Берестю. Те саме вчинив і Львівський єпископ ***Гедеон Балабан***.

Кафедра на панорамі Перемишля 1617 р.

У 1610—1691 роках у Перемишлі велася релігійна боротьба, яка сіяла згіршення і послаблювала український етнос. Цей період був чорною плямою в історії перемиського єпископства східного обряду. З цього неславного періоду походить повна назва перемиських владик. Нез'єднений митрополит ***Антоній Винницький*** став адміністратором Львівської єпархії і керував нез'єдиненою частиною Перемиської єпархії через свого помічника ***Юрія Гошовського***. Одначе нез'єднена шляхта вибрала львівським єпископом ***Йосифа Шумлянського***, який прогнав А. Винницького з львівської кафедри. Тому що у Перемишлі резидував єпископ ***Юрій Гошовський***, А. Винницький опинився в Сяноці і прийняв титул "*єпископ Перемиський, Самбірський, Сяніцький*", хоча окремого Сяніцького єпископства ніколи не існувало.

Владика Іннокентій (Іван) Винницький

Владика ***Іннокентій Винницький*** поклав кінець релігійній боротьбі, приступаючи у 1691 році до унії. Почав реформувати структури церкви. На синоді у 1693 році відновив перемиську капітулу, заклав єпархіальне судівництво та іменував судів для Перемишля, Самбора і Спаса. Видав теж інструкцію внесення судових позовів та скарг. Упорядкував структури церковних братств — усі церковні братства стали підлеглими братствам кафедральним Перемишля, Самбора і Сянока.

Владика Гавриїл (Юрій) Винницький

Наступником ***І. Винницького*** після його передчасної смерті став його рідний брат ***Юрій Гавриїл Винницький*** (1700—1713). Завдяки йому Перемишль вперше став осередком митрополії на всю Україну. У 1707 р. був номінований на Мукачівського адміністратора, згодом Львівського та Володимирського. У 1708 р. був проголошений унійним митрополитом Київським, Галицьким і всієї Русі, але далі резидував у Перемишлі. Він домігся, щоб Апостольська Столиця видала декрет про заборону греко-католикам переходити на латинський обряд. Призначив 40 тис. польських злотих на будову семінарії у Перемишлі (після його смерті ніхто з його нащадків не здійснив цих планів, тільки 200 років пізніше владика ***Константин Чехович*** збудував Перемиську духовну семінарію).

Тут треба пригадати, як вчилися тоді кандидати на священиків. Перше вчились у парафіяльних школах від дяків і приватно від досвідчених священиків-професорів. Продовжували навчання в єпископському осередку у Валяві, де зазвичай перебували перемиські владики, і поглиблювали своє знання з догматики, літургіки, гомілетики. Проживали в двірських економках або у селян, бідніші кандидати за харчі допомагали їм у праці на полях.

Щоб укріпити унію та піднести престиж свого митрополичого уряду, Ю. Винницький справив із залишків корони Данила Галицького та родинних клейнодів Винницьких легендарну митру-корону, яка в наступних віках стала символом-реліквією української державності і нагадувала про славне минуле.

Єпископ Лев Кішка

Після несподіваної смерті митрополита Ю. Винницького запанували хаос і безладдя, довільна інтерпретація основних принципів канонічного права, зловживання відпустами і т.п. Справді управляв єпархією Перемиською Володимирський єпископ ***Лев Кішка***, але, зайнятий іншими справами, занедбував Перемишль. Священики та миряни були занепокоєні жахливим становищем усіх церковних структур в умовах тиску державної влади, сваволі дідичів, магнатів та латинської церкви. Слід тут пригадати, що не раз дідичі як "опікуни" церков на своєму терені віддавали ключі від церкви шинкарям. Цей період був небувалим приниженням наших вірян.

Владика Єронім (Георгій) Устрицький. Синод у Замості

Переломним моментом у дальшому успішному розвитку унійної Церкви були постанови провінціального Синоду у Замості у 1720 р. Замойський Синод зупинив занепад унійної Церкви. Синод напрацював основні принципи покращення функціонування церковних структур, піднесення рівня освіти духовенства і його дисципліни, більшої відповідальності перед Церквою та більшої поваги до вірян. Замойський Синод чітко визначив основні відносини унійної Церкви з Римом, увів до молитви "*Вірую*" слова "*і Сина*", упорядкував дисциплінарно й адміністративно Церкву, впровадив порядок у сфері обрядовості (однообразність Тайни хрещення й миропомазання, встановлено точні приписи про св. Причастя хворих, заборонено причащати малих дітей, уточнено уділювання інших святих Тайн тощо).

Владика Онуфрій (Йосиф) Шумлянський

Вносив скарги до Риму проти перетягання грекокатоликів на латинський обряд. Також на основі його грамоти засновано братство при церкві св. Миколая у Перемишлі.

Владика Атанасій Шептицький

Скликав єпархіальний синод до Перемишля в 1762 р. для наради над піднесенням освіти духовенства, збирання фондів на будову нової кафедральної церкви, єпископської палати та школи, й отримав на це згоду тодішнього польського короля ***Станіслава Понятовського***. Владичу резиденцію хотів перенести з Валяви в Перемишль до нової палати. Подальша доля Перемиської єпархії була зумовлена політичними змінами в Польщі та в Європі. Внаслідок 1-го розподілу Польщі у 1772 р. Перемиська єпархія увійшла до австрійської імперії. Почалася нова епоха в історії нашої церкви.

У 1774 р. цісарева Марія-Терезія змінила назву "Унійна з'єдинена церква" на "Греко-католицька церква"

Владика Перемиський ***Атанасій Шептицький*** незалежно від зміни політичної ситуації почав будову нової кафедри в Перемишлі на вулиці Владиче. Збудував величаву дзвіницю (сьогоднішня Годинникова вежа прикрашає центр Перемишля). Та коли розпочав будову кафедри, усі будівельні справи зупинилися. Всі фонди на будову кафедри та зібрані будівельні матеріли забрала австрійська влада. Це сталося внаслідок рішенням цісаря ***Йосифа II*** про касту чернечих орденів в австрійській імперії.

Після касти у Перемишлі залишилось кілька опустілих святинь: єзуїтська, кармелітська та домініканська. Місцева влада запропонувала нашому владиці для вибору єзуїтський костел або кармелітський. Остаточно владика ***Максиміліан Рило*** вибрав кармелітський костел, який через 173 роки поповнив функцію перемиської греко-католицької кафедри.

Цікаво теж пригадати, що в часи I Речі Посполитої в єпископській палаті у Валяві біля Перемишля, а також в Негрибці дислокувала почесна сотня єпископських козаків, яка охороняла перемиських владик у подорожах з Валяви до Перемишля та асистувала при релігійних торжествах і процесіях. Цісар Йосиф II скасував цю єпископську сотню козаків.

Були й позитиви у тій змінений політичний ситуації: австрійська влада згідно з внутрішньою політикою почала трактувати нашу Греко-католицьку церкву як рівноправну серед інших церков австрійської імперії. Наша Церква дістала шанс застосувати цей рівноправний статус до подальшого успішного розвитку, і цей шанс повністю використала. Наші віряни завжди знаходили в Церкві духовну та матеріальну підтримку — це була поодинока українська інституція, де тоді одержували допомогу.

Владика Максиміліан Рило

Владика започаткував відродження в єпархіальній школі. Почалася боротьба з анальфабетизмом серед наших вірян. На Синоді у Валяві 26 травня 1780 року було ухвалено, щоб у кожний парафії був бакалавр (вчитель), який навчав би руської мови не тільки дітей священика, але й інших сільських дітей.

У 1789 році владика ***М. Рило*** видав декрет про заснування парафіяльних шкіл, що дало почин до відродження українського шкільництва в Перемиській єпархії. Греко-католицька церква свідомо й послідовно пішла шляхом культурно-освітньої діяльності, яка була спрямована на всіх вірян незалежно від матеріального статусу.

Завдяки діяльності перемиських владик ***Максиміліана Рило***, ***Антонія Ангеловича***, ***Михайла Левицького*** та, найбільше, ***Івана Снігурського*** у Перемишлі запанувала атмосфера високої духовності, яка стала відповідним підґрунтям для сприйняття нових ідейних віянь доби. Хвиля загального патріотичного піднесення знайшла відгомін у діяльності Перемиського культурно-освітнього осередку, з іменем якого і пов'язують початок українського національного відродження в Галичині.

Владика Антін Ангелович

Був абсольвентом Барбареуму у Відні й учителем Йосифа II, що пізніше став цісарем. Домігся відновлення Галицької Митрополії у 1808 р.

Піднесенням престижу нашої Церкви стала велика подія, коли Апостольський престол текстом Булли Папи ***Пія VII*** відновив Галицьку митрополію та іменував Галицьким митрополитом Архієпископа ***Антонія Ангеловича***.

Владика Антін Ангелович Перемиський єпископ (1796—1813) став згодом одночасно адміністратором Львівської єпархії і Холмської, а від 1808 року Архієпископом і Митрополитом Галицької митрополії. Цей владика особливо дбав про майновий стан нашої Церкви, сприяв піднесенню господарства в єпископських добрах, подбав теж про виховання дяків, щоб вони могли навчатися в школі.

Владика Михайло Левицький

Просвітянську працю продовжував єпископ ***Михайло Левицький***, згодом митрополит Галицький та перший кардинал-українець Греко-католицької церкви.

Будучи Перемиським владикою в 1813—1818 роках, він відновив перемиську капітулу і покликав до неї найталановитіших священиків.

Найбільшим вдалим кадровим рішенням владики М. Левицького було покликання до складу відновленої кафедральної капітули у 1815 р. пароха села Дроздовичі і декана нижанківського — геніального священика нашої Церкви о. ***Івана Могильницького***.

Отець Могильницький почав свою титанічну працю практично з нуля. Завідуючи шкільними справами в Перемиській єпархії на посаді шкільного інспектора, заснував 385 парафіяльних шкіл, написав перші шкільні посібники (граматику, буквар, катихизис) та впровадив шкільні правила українською мовою.

Визначний мовознавець — Іван Могильницький — написав перший науковий трактат про українську мову і довів, що українська мова не є діалектом ні російської мови, ні польської, як нам хотіли довести інші псевдонауковці, а є самостійною мовою на рівні з іншими слов'янськими мовами.

Владика М. Левицький на Перемиському Синоді у 1818 р. заради підготовки вчительських кадрів заснував Дяко-вчительський Інститут та іменував першим директором Інституту отця каноніка Івана Могильницького.

Отець Іван Могильницький своєю неоціненною жертовною діяльністю заклав наріжний камінь у фундамент відродження української нації, став предтечею "Руської Трійці", як його називають учені-дослідники цього періоду.

В історії українського народу І. Могильницький став провісником духовного та українського національного відродження в Галичині (1778—1831). Після його трагічної смерті благодійна Фундація його імені допомагала талановитій молоді з бідних українських сімей й успішно діяла аж до 1939 р.

Владика Іван Снігурський

Наступний владика — ***Іван Снігурський*** — всі ініціативи і заходи отця І. Могильницького схвалював і допомагав фінансово. Це був один із найвизначніших єпископів нашої Церкви — світла і далекозора людина.

У 1829 р. владика Іван Снігурський закупив друкарню і передав її перемиській кафедральній капітулі. Почався друк шематизмів, помянників, молитовників, літургійних книг та світських творів наших визначних подвижників української літератури, зокрема о. Маркіяна Шашкевича.

У першій половині XIX ст. Перемишль став найбільшим осередком української культури в Галичині. Пізніше цю славну спадщину перейняв Львів.

На високому рівні розвивалася музична культура. Пригадаймо славний кафедральний хор, який діяв на професійному рівні та в якому співав найвідоміший священик нашої Церкви, композитор українського гімну о. ***Михайло Вербицький***, родич владики І. Снігурського.

Отже, у першій половині XIX ст. Перемишль завдяки владиці І. Снігурському став першим і головним осередком українського національного відродження в Галичині.

Перемиська єпархія в період "Весни народів"

Завдяки нашій Церкві почалося зростання національної свідомості священиків і мирян та більша суспільна активність у справі національного пробудження.

У період "Весни народів" Греко-католицька церква активно включилась у бурхливі політичні події. Повставали окружні народні Ради, зокрема у Перемишлі діяла Окружна Народня Рада, яку очолював о. ***Тома Полянський*** — пізніше перемиський владика. Активність перемишлян проявлялась особливо в театральному мистецтві, коли в 1848—1849 роках почав діяти справжній український театр. Відбулося сім театральних прем'єр п'єс українських класиків та тогочасних галицьких авторів.

Доказом політичної зрілості греко-католицького духовенства стала праця отця ***Василя Подолинського*** з парафії Ветлина Ліського повіту, який у невеличкій книжці "Слово Перестороги" (1848 р.) обґрунтував ідею соборної української держави та став першим ідеологом незалежної України.

Владика Григорій Яхимович

Перемиський владика єпископ ***Григорій Яхимович*** був покликаний на першого голову Головної Руської Ради — першої української політично-громадської організації в Галичині, яка захищала інтереси українців.

Управа міста Перемишля за заслуги перед містом надала йому звання "Почесного Громадянина міста Перемишля". Згодом його було покликано до Львова на митрополичий престол. Він погодився лише тоді, коли австрійський уряд відступив від наміру ввести для українців латинську азбуку.

Ревно зайнявся релігійно-церковним життям: візитував парохії, виголошував поривучі проповіді. Дбав про українське шкільництво, щоб у кожній школі було навчання української мови.

Безпосередньо владика сприяв і схвалював усі наміри друкувати кирилицею. Так, у 1851 р. в Перемишлі було надруковано "Граматику старослов'янського церковного язика", автором якої був о. ***Антоній Добрянський***. Того самого року стараннями капітули надруковано теж кирилицею "Церковний Словар" автора о. ***Яківа Досковського***.

Перемиські богослови залишили творчий слід й на видавничій ниві. У 1852 р. за ректорства о. д-ра ***Григорія Гинилевича*** було видано альманах "Лірвак з-над Сяну", в якому розміщено літературні твори перемиських семінаристів.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

У 1857—1861 роках за ініціативи свідомих священників друкувався календар "Перемишлянин", де публікувались цінні історичні статті. Українське населення під проводом нашої Церкви спричиняло опір Римо-католицькій церкві, яка почала притягати наших вірян до переходу на латинський обряд. Наявним прикладом була історія села Пацлав, де місцевий орден францішканів на Кальварії намовляв до цього переходу. Митрополит ***Григорій Яхимович*** в обороні своїх вірян від процедури насильства з боку латинської Церкви домігся в Апостольський Столиці про заборону переходу з обряду на обряд. Папа ***Пій IX*** видав у тій справі буллу (1863 р.).

Владика Тома Полянський

У 1863—1867 роках за згоди та схвалення владики ***Т. Полянського*** розпочалася велика праця з друкування повноілюстрованої Біблії українською мовою. В історії української Біблії в хронологічному порядку це був третій повний випуск Біблії після Острозької та Почаївської.

У Валяві невтомно працював над історією перемиського єпископства парох о. ***Антоній Добрянський***, який видав фундаментальну працю про історію перемиських єпископів. Владика Тома Полянський, за якого активно розвивалась українська культура у Перемишлі, брав участь у театральних виставах, концертах, які відбувалися у народному домі на вул. Францішканській. Це дало почин, щоб сини і дочки зі священицьких родин відроджували українську світську еліту, якої так бракувало на початку XIX ст.

У княжому городі Перемишлі народився український гімн

Це не випадково, що у Перемишлі відбувся перший шевченківський концерт та народився український національний гімн.

У 1865 р. у тодішньому народному домі (готель під "Провидінням") на шевченківських поминках вперше прозвучала пісня "Ще не вмерла Україна" (композиція о. ***Михайла Вербицького*** на слова ***Павла Чубинського***), яка згодом стала національним та державним гімном України.

Владика Іван Сатурній Ступницький

Стараннями наступного владики єп. ***Івана Ступницького*** владича курія повернулася з Валяви до міста Перемишля. Це мало велике психологічне значення для престижу нашої Церкви в самому місті.

Владика І. Ступницький почав реалізувати ідею о. ***Лева Кордасевича*** і заклав "Бурсу для дівчат руськокатолицького обряду в Перемишлі", що започаткувало успішний розвиток славного пізніше "Українського інституту для дівчат".

О. канонік Лев Кордасевич так аргументував цю ідею: українські чоловіки — абсольвенти вищих шкіл — одружуються з чужинками і полонізуються. Також він запропонував облаштування вищої жіночої школи. Високоосвічені українські дівчата ставали рівноправними партнерами для українських священиків, вчителів, лікарів та інших представників престижних професій.

Як віриліст крайового галицького Сейму владика І. Ступницький спричинився до заснування українських класів при польській гімназії, що дало почин до заснування окремої української гімназії.

Владика Ступницький був знаним нумізматом, а також істориком мистецтва. Його колекція монет не мала рівних у Перемишлі. Був єдиним перемиським владикою в історії єпископства, який мав звання дійсного члена Віденської академії наук. У 1889 р. почав друкувати перший урядовий вісник перемиської Консисторії "Вісник Перемиської Єпархії".

Владика Юліян Пелеш

У 1891 р. на владичий престол покликано єп. ***Юліяна Пелеша*** — ректора Віденської центральної духовної семінарії, професора богослов'я, історика церкви, реформатора. Новий владика перш за все оновив перемиську духовну семінарію.

У кадровому плані поборював священиків-москофілів та радо висвячував нових ієреїв українського народницького напряму. У 1892 р. в перемиській кафедрі св. Івана Хрестителя висвятив молодого ***Андрея Шептицького*** на священика.

Схвалював читальні "Просвіти" та всі національні заходи у справі поширення свідомості та збереження історичної пам'яті. Владика Ю. Пелеш залишив цінну наукову спадщину. Його богословські та історичні праці й надалі зберігають великий творчий потенціал. Треба теж нагадати, що під проводом владики Ю. Пелеша у 1895 р. відбулося перше паломництво вірян з Перемиської єпархії до Риму.

Доручив каноніку о. ***Константину Чеховичу*** (пізнішому владиці) провести будову Інституту для дівчат — у 1893 р. урочисто закладено наріжний камінь, а в 1895 р. відкрито навчання в головному корпусі величавого будинку Інституту.

Владика Юліан Пелеш несподівано помер на 53-му році життя.

Владика Константин Чехович

Наступник Юліана Пелеша єп. ***Константин Чехович*** виявив неабиякий організаційний хист у матеріальній розбудові бази єпархії.

Відзначився в історії Перемишля як "будівничий" українських споруд у місті.

Його заходами були побудовані величава Греко-католицька духовна семінарія, єпископська палата, повний комплекс будинків Українського інституту для дівчат, бурса св. Миколая.

Ініціював також світські будови — Народний дім, Гімназійний інститут, Міську лікарню — та схвалював усі заходи українських інституцій і товариств у Перемиській єпархії. Віддано дбав, перш за все, про розвиток релігійного життя.

У 1897 р. після довгої перерви провів єпархіальний Синод у Перемишлі (останній відбувся ще в 1818 р.).

Фрагмент Старого міста у Перемишлі. Прибл. 1870—1880 роки. У центрі видно руїни, підготовлені під будову Палати греко-католицьких єпископів

Сприяв роботі жіночих чернечих громад Сестер Василіянок та Сестер Служебниць. Провів візитації більше половини парафій (перемиська єпархія нараховувала 712 парафій та 570 дочірних церков).

Був непохитний у своїй відданості Апостольській Столиці. Під час облоги Перемишля російськими військами у І світовій війні не виїхав з Перемишля, не залишив своїх вірян, не підкорився російському окупантові, не віддав честі ***Миколі ІІ***, який прибув до Перемишля. Наслідком цього був спочатку домашній арешт російською окупаційною владою, потім — несподівана смерть владики 28 квітня 1915 року.

Перша світова війна принесла тяжкі випробування та збитки у кадровій, економічній та матеріальній сферах. З одного боку, австрійська влада запроторила в концентраційний табір “Талергоф” священиків-москофілів, з другого — царська окупаційна влада арештовувала і висилала в Сибір або розстрілювала наших священиків народницького напряму.

Єпархія Перемиська після смерті єп. К. Чеховича була в повному хаосі, тому що вакансія на владичому престолі не була заповнена два роки. Завідував єпархією Архипресвітер перемиської капітули о. ***Карло Волошинський***. Більшість парафіян не мали

Греко-католицький собор у Перемишлі. 1880—1900 р.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Греко-католицька семінарія, побудована у 1912 р.

повної душпастирської опіки. Тому панували безкарність воєнних інституцій, грабунки, терор, свідома і несвідома реквізиція дзвонів та нищення церков.

Блаженний Йосафат Коциловський

Блаженний ***Йосафат Коциловський***, спішно покликаний на владичий престол, зумів за короткий час піднести з руїни і хаосу Перемиську єпархію. У 1918—1919 роках під час польсько-української війни в Галичині провів у Перемишлі тайні конференції за участі митрополита ***А. Шептицького*** на захист духовенства та мирного населення від наслідків воєнних дій.

Блаженний владика Йосафат Коциловський видав такі основні декрети: допомога сиротам і усім потерпілим внаслідок війни, захист учасників польсько-української війни, реорганізація управління в єпархії, відновлення і поглиблення релігійного життя, залучення мирян до нової євангелізації. Найбільш пекучою справою був захист вірян від політики полонізації після того, як польський уряд видав закон про парцеляцію землі, що надавав преференції лише тим хліборобам, які були вірні Римсько-католицькій церкві. Щоб одержати клаптик землі, греко-католик мусів принести метрику до костелу.

На допомогу благодійним інституціям Йосафат Коциловський заснував "Перемиську єпархіяльну поміч", яка успішно діяла в справі допомоги українським сиротам та бідним сім'ям.

Владиці Й. Коциловському вдалося організувати у 1921 р. в новому будинку на вул. Баштовій повну Духовну семінарію, яка діяла та розвивалася в міжвоєнний період.

Статус УГКЦ в II Речі Посполитій остаточно упорядкував Конкордат 1925 р., який підписав польський уряд з Апостольською Столицею. Це забезпечувало Греко-католицькій церкві свободу в релігійній, організаційній і кадровій сферах та дуже важливе майнове питання — недоторканність та стабільність.

Загалом у міжвоєнний період ніхто не заперечував законності власності й недоторканності історичної перемиської кафедри.

Греко-католицький собор у Перемишлі. Фото 1900—1915 рр.

Блаженний Григорій Лакота

Велику активність проявляв новопокликаний єпископ-помічник ***Блаженний Григорій Лакота***.

У 1930 р. у 54 деканатах діяло 1284 церков, 817 душпастирів, вірян було 1 234 320. Сестри Служебниці запровадили 34 сиротинці, у яких були діти українські, польські й єврейські, а сестри Йосифітки — 14 сиротинців; було запроваджено Марійські дружини молоді, Апостольство молитви, Товариство тверезості та інші.

У справі нової євангелізації, яку очолював єп. Григорій Лакота, було проведено в цілій єпархії "Католицьку акцію". Згідно з цими заходами організовано Єпархіальний Інститут католицької акції та проведено Душпастирський курс католицької акції в Перемиській єпархії упродовж 1934 року.

Щоб зупинити успішний розвиток Перемиської єпархії та її національний напрям, польський уряд, використовуючи різні орієнтації на Лемківщині (москофільську, старорусинську) і диверсію православ'я, в змові з Апостольською Столицею та без згоди нашого владики-ординарія домігся реорганізації Церкви на Лемківщині. Було покликано до життя штучно нову церковну одиницю — Апостольську Адміністрацію Лемківщини, тобто було відлучено від Перемиської єпархії 9 деканатів — 127 тис. греко-католиків.

Тяжкі випробування для нашої Церкви прийшли з початком ІІ світової війни. Після подвійної агресії на Польщу у 1939 р. (двох тоталітарних систем — гітлерівської Німеччини та Радянського Союзу) польська держава перестала існувати. Радянсько-німецький кордон на Сяні в 1919—1941 роках розділив Перемиську єпархію на дві частини — західну під німецькою окупацією та східну під радянською владою.

Блаженний ***Й. Коциловський*** вислав до німецької окупаційної зони свого помічника Г. Лакоту, який резидував у Ярославі в 1939—1941 роках. Сам залишився у радянській окупаційній частині Перемишля і старався захищати Церкву від свавілля большевиків. Нова влада репресіями і терором намагалася залякати наших священиків. Було заборонено навчання релігії у школах, заведено атеїстичне виховання молоді. Почалися арешти і перші вбивства священиків. Були проведені послідовні майнові реквізиції церковного майна: будинків, землі, лісів.

Перестала діяти Греко-католицька духовна семінарія у Перемишлі, яка вивчила і виховала сотні відданих нашій церкві священиків.

У 1941—1944 роках перемиська єпархія опинилася під німецькою окупацією. Гестапо двічі допитувало єп. Йосафата Коциловського відносно його особистого лікаря — єврея Ґеца — та строго перестерігало владику про заборону переховувати осіб єврейської національності. Окупанти вимагали також, щоб владика видав пастирський лист, аби заохочувати греко-католиків до співпраці з німецькою владою. Владика відмовився. Тоді гестапо заборонило йому візитувати єпархію. Владика ж схвалював усі заходи з метою порятунку кожного людського життя.

За його схваленням парох кафедри о. ***Василій Гриник*** та Сестри Служебниці Н. Д. М. (які провадили українські сиротинці по вулицях Снігурського і Пельчара) переховували єврейських дітей, рятуючи їх від неминучої смерті.

Найбільші випробування випали з другим приходом большевиків у 1944 році.

Найбільша втрата прийшла 1 листопада 1944 р. Упокоївся у Бозі князь Української Греко-католицької церкви митрополит Андрей Шептицький. В похоронних скорботних богослужіннях брав активну участь владика Й. Коциловський. Большевицька влада ще намагалася зберегти уявну безсторонність й на похорон послали високого рівня делегацію на чолі з ***Микитою Хрущовим*** — пізніше Генеральним секретарем ЦК КПРС.

Спадкоємцем на митрополичий престол був призначений ще за життя Шептицького праведний слуга Божий ***Йосиф Дичковський-Коберницький-Сліпий***.

Йому прийшлося продовжувати діло свого попередника в дуже несприятливих умовах. Комуністична влада приступила до ліквідації УГКЦ. У квітні 1945 р. були заарештовані митрополит ***Йосиф Сліпий***, єпископи ***М. Будка*** і ***М. Чарнецький*** та всі визначні священики, крилошани львівської капітули, професори Богословської Академії та велика частина духовенства.

Нові державні кордони розділили Перемиську єпархію. Після переходу фронту почався терор польських мілітаристських формувань супроти українського населення. Жертвами цього терору стали також греко-католицькі священики та їх родини. Життя релігійне було спаралізоване, лише поодинокі священики старалися в умовах загрози життю виконувати свої душпастирські обов'язки.

Польська Служба Безпеки намагалася, щоб владика Й. Коциловський добровільно переїхав у Радянську Україну. Владика рішуче відмовився. Його заарештували разом з парохом перемиської кафедри о. Василієм Гриником і вивезли для слідчого допиту до Жешова. Кілька місяців допитів і психічного терору не дали результату. Владика був незламний. Тоді владику разом з о. Гриником передали в радянські органи НКВС. Радянські спецслужби, які готували тоді львівський псевдособор, надіялися на співпрацю, але владика Й. Коциловський відмовився. На початку 1946 р. він був звільнений і переданий з Мостиська до Перемишля. Тоді саме, згідно з державними домовленостями, почалося виселення українського населення Надсяння і Лемківщини в Радянську Україну. Владика Й. Коциловський противився переселенню і старався пояснювати своїм вірянам, що ця справа має бути добровільною. Спецслужби були невдоволені поведінкою владики та шукали нагоди, щоб остаточно покінчити з непокірним "біскупом".

8—10 березня 1946 р. у Львові, без участі греко-католицьких владик, відбувся псевдособор, який формально ліквідував УГКЦ.

Згідно з постановою цього псевдособору усі греко-католики "перейшли" під юрисдикцію московського патріархату.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Псевдособор у Львові. 1946 р.

У квітні 1946 р. на засіданні комуністичних спецслужб у Перемишлі було вирішено питання про депортацію Й. Коциловського і передання його в руки служб НКВС. Остаточна розправа з УГКЦ відбулася у Перемишлі 26 червня 1946 р. Арештовано й депортовано єп. Й. Коциловського, Г. Лакоту, членів перемиської капітули та священників. Лише пароху кафедри о. В. Гринику вдалось втекти з Перемишля перед арештом і продовжувати уже в підпіллі душпастирську діяльність серед розпорошеного населення українців. Остаточний удар по нашій Церкві прийшов внаслідок депортаційної акції "Вісла" у 1947 р., коли 140 тис. греко-католиків опинилися на чужих теренах західної і північної Польщі, далеко від своїх прадідівських рідних земель. В концтабір Явожно було запроторено 22 греко-католицьких священики. Греко-католикам загрожувала тотальна полонізація і знищення.

У цій ситуації Апостольська Столиця назвала латинських ієрархів Кардинала ***Августа Гльонда*** та Архієпископа ***Адама Сапєгу*** делегатами східного обряду, які отримали спеціальні повноваження щодо греко-католиків у Польщі. В 1948—1981 роках таку функцію повідомив примас Польщі кардинал ***Стефан Вишинський***.

Унаслідок ліквідації УГКЦ, виселення та депортації священиків Перемиська єпархія зазнала тяжких безповоротних втрат: демографічних, кадрових, майнових та культурних.

З майже 12-ти тисяч українців Перемишля залишилася жменька греко-католицьких родин. Залякані й дезорієнтовані, вони не признавалися до своєї Церкви та нації. Одинокий священик у Перемишлі о. ***Сильвестер Крупа***, який у 1948 р. повернувся з концтабору Явожно, незважаючи на загрозу арешту, у братів Альбертів на Засянні підпільно відправляв богослужіння у рідному обряді. Декілька українців почали приходити на ті підпільні богослужіння, ховаючись від влади.

Відродження релігійного життя серед розпорошених греко-католиків у Польщі почали о. *Василій Гриник* та о. *Мирослав Ріпецький*.

Підпільно відправляли богослужіння, давали шлюби, хрестили дітей, хоронили померлих. У 1953 р. о. В. Гриник був за це заарештований і засуджений.

Після політичної відлиги у 1956 р. комуністична влада полегшила репресійні закони, що дало можливість відроджувати релігійне й суспільне життя українців. Отець В. Гриник почав засновувати греко-католицькі станиці (незабаром у 1958 р. постали 38 станиць, а до 1967 року діяло вже 56). Практично всюди, де були більші скупчення греко-католиків, там душпастирювали наші священики.

У Перемишлі 7 січня 1957 р. після 10-річної перерви перше прилюдне богослужіння відправив о. ***Сильвестр Крупа*** на Різдво Христове в церкві на Болоню. Для всіх, хто почував себе ще греко-католиками, це була велика зворушлива подія. У Польщі УГКЦ, хоча й діяла формально поза законом, та була на ласці примаса Польщі Римсько-католицького костелу. Все ж таки мала набагато кращі умови в порівнянні до ситуації УГКЦ в радянській Україні.

У 1964 р. примас кардинал ***Стефан Вишинський*** як делегат Апостольської Столиці скликав генеральний вікаріат для греко-католиків у Польщі, і на цей уряд іменував отця-митрата ***Василя Гриника***.

Комуністичні спецслужби почали інтенсивний нагляд та інвігіляцію над нашими священиками, а особливо над о. митратом В. Гриником, який у 1967 р. повернувся до Перемишля. І тут почався останній героїчний етап його жертовного життя. Помер В. Гриник 31 травня 1977 р.

Отець-митрат Василь Гриник (1896—1977)

Все своє життя душпастир В. Гриник присвятив своїй рідній Церкві і ніколи її не зрадив.

Після смерті о. В. Гриника примас С. Вишинський декретом від 14.06.1977 р. іменував Генеральним вікарієм о. каноніка ***Степана Дзюбину***.

У 1981 р. новий примас кардинал ***Йосиф Ґлємп*** заснував два вікаріати на території Польщі — північний, де вікарієм іменував протоігумена о. ***Йосафата Романика***, та південний, яким управляв о. митрат ***Іван Мартиняк***.

Після падіння комуністичної системи у Польщі в 1989 р. папа ***Іван Павло II*** почав відновлювати структури УГКЦ. По 45-и роках небуття УГКЦ стала відроджуватись у новій змінений карті східної Європи. Розпочався новий етап у найновішій історії УГКЦ.

Єпископ кир Іван Мартиняк

16 липня 1989 р. папа Іван Павло II іменував отця-митрата ***І. Мартиняка*** першим єпископом для греко-католиків у Польщі. Його консекрація відбулася 16 вересня 1989 р. в Ченстохові. Спочатку єпископ Іван Мартиняк був єпископом-помічником примаса Польщі Йосифа Ґлємпа.

У січні 1991 р. Апостольська Столиця відновила Перемиську єпархію та призначила першим ординарієм єп. Івана Мартиняка.

У самому Перемишлі суспільна ситуація була дуже складна і не сприяла поверненню нашого владики до давньої історичної кафедри. З огляду на протистояння ворожих сил інгрес відбувся в латинській перемиській кафедрі 13 квітня 1991 р. Папа Іван Павло II, перейнявшись місією втихомирити конфлікт щодо перемиської кафедри, приїхав до Перемишля і 2 червня 1991 р. передав греко-католикам у вічну власність єзуїтський костел (про це нагадує пам'ятна таблиця при головному вході в архикафедру).

На руїнах нашої Церкви після 45-и років небуття треба було починати практично все з нуля.

Преосвященний владика І. Мартиняк з попередніх станиць створив справжню структуру УГКЦ у Польщі. Створив у чотирьох деканатах 89 парафій, в яких душпастирську працю почали 70 священиків та три диякони. Відновили діяльність греко-католицькі чернечі чини Святого Василія Великого, отці Студити, Сестри Служебниці, Сестри Йосифітки. Владика І. Мартиняк підняв питання про повернення майна Церкви, безправно забраного комуністичною владою.

У 1992 році папа Іван Павло II проголосив буллу "Totus Tuus Poloniae Populus" про нову адміністративну структуру Римсько-католицького костелу в Польщі. Перемиську єпархію було включено до варшавської римсько-католицької митрополії. Це викликало масові протести греко-католиків (зібрано понад 10 тис. підписів).

Завдяки старанням владики І. Мартиняка та протестам вірян рішенням Ватикану від 19 червня 1993 р. УГКЦ у Польщі перейшла під безпосередню підлеглість Апостольській Столиці.

Після підписання Конкордату польським урядом з Апостольською Столицею у 1993 р. та за схваленням Конституції ІІІ РП, УГКЦ у Польщі набула забезпеченості у всіх основних правах як повноправна Церква.

Пам'ятний знак про передачу костелу Пресвятого Ісусового Серця "греко-католикам на катедру і виключне користування"

Архиєпископ та Митрополит кир Іван Мартиняк

У 1996 р. папа ***Іван Павло II*** Апостольською конституцією підніс єпархію Перемишсько-Варшавську до рівня митрополії Перемишсько-Варшавської, в межах якої покликано нову єпархію Вроцлавсько-Гданську. Одночасно владику ***І. Мартиняка*** папа іменував Архієпископом та Митрополитом нової митрополії, а владикою і ординарієм єпархії Вроцлавсько-Гданської — єп. ***Теодора Майковича***. Після смерті Т. Майковича у 1998 р. ординарієм Вроцлавсько-Гданським іменував владику єп. ***Володимира Романа Ющака*** ЧСВВ.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Місто Перемишль. Фото 2015 року.
У центрі — колишня і сьогоднішня Греко-католицька кафедра св. Івана Хрестителя

Столицею митрополії став і залишається історичний княжий город Перемишль. Українська греко-католицька церква у Польщі завдяки Митрополиту І. Мартиняку розвинула свої церковні структури та почала діяти успішно у всіх українських громадах, даючи можливість майбутнього розвитку та одночасно зберігаючи свою особистість і неповторність.

Завдяки невтомним та нелегким старанням у Майновій комісії вдалося також максимально повернути церковне майно, як це було тільки можливо, особливо в самому місті Перемишлі.

Тепер наша Церква у Польщі має всі основи, щоб зберегти свої надбання, свій обряд, традиції, звичаї, культуру, історію та національну тотожність. УГКЦ у Польщі була, є й надалі буде головним центром релігійного, духовного і національного життя українців у Польський державі. ■

Література

1. Me1ecjusz Smotrzycki, Paraenesis abo Napomnienie, Krakow, 1629.
2. **Микола Чубатий**. Історія Християнства на Русі-Україні. Т. І. Рим—Нью-Йорк, 1965.
3. **Joannis Dlugossi**, Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae, Liber tertius, Varsoviae, 1970.
4. **Athanasius G.** Welykyj OSBM, Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ucrainae Illustrianta (1075—1953), T. II.
5. Schematismus universi Venerabilis Cleri Dioeceseos graeco catholcae Premisliensis, Premisliae 1828.
6. **Василь Подолинський**. Слово Перестороги. Ред. і переклад Феодісій Стеблій. Львів, 2001.
7. **Федосій Стеблій**. Предтеча "Руської Трійці". Львів, 2003.
8. **А. Великий**. З літопису Християнської України. Т. УІІ-ХУІІІ-ХІХ.
9. **Антоній Добрянський**. Исторія Епископовь трехь соединенних єпархій перемишльской, самборской и саноцкой. Львів, 1893.
10. AAP Akta Kapituly Greckokatolickiej w Premyslu sygn. 417.
11. Душпастирський Курс Католицької Акції в днях 4—7 вересня 1934 в Перемишлі. Єпархіяльний Інститут Католицької Акції. Перемишль, 1934.
12. Anna Krochmal, Konstanty Czechowicz, korespondencja greckokatolickiego biskupa przemyskiego z lat 1897—1914, Przemysl 1998.
13. Перемиські Епархіяльні Відомости. нр. від 1889-1918-1939.
14. Mariusz Rynca, Administracja Apostolska Lemkowszyzny, Krakow 2001.
15. Pamietam kazdy dzien...losy Zydow przemyskich podczas II wojny Swiatowej, red John J. Hartman, Jasek Krochmal, Przemysl 2001.
16. Мартирологія Українських Церков. Т. ІІ. Українська Католицька Церква. Торонто-Балтимор, 1985.
17. **Степан Дзюбина**. І стверди діло рук наших. Український Архів, Варшава, 1995.
18. **Євген Місило**. Греко-Католицька Церква у Польщі (1944—1947). Варшава, 1989.
19. **Bogdan Huk**, Zrodla do dziejow Ukrainskiej Cerkwi Greckokatolickiej, t. 1, Przemysl 2007.
20. **Igor Halagida**, "Szpieg Watykanu" kaplan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896—1977), wyd IPN, Warszawa 2008.
21. **Василь Гриник**. Церква в рідному краю і в Польщі. Звіт від 18 березня 1948 р. до єп. Івана Бучка, АА, сигн. 27.
22. Spotkanie Ojca Swietego z wiernymi obrzadku bizantyjsko-ukrainskiego w Przemyslu (homilia), Перемиські Єпархіяльні Відомості, ч. 1(1), рік ІІ, ч. 5.
23. Acta Apostolacie Sedes, Acta Joannie Pali PP. II, An. et. vol LXXXVIII, 10 Octobris 1996. N.10

НОВИНИ АКАДЕМІЧНОГО КНИГОВИДАННЯ

Анна Радченко
канд. геол. наук,
заст. директора,
головний редактор
ВД "Академперіодика"
НАН України,
м. Київ

Минулого року науковцями, які працюють у Національній академії наук України, видано близько 400 наукових книг. Чверть із них побачила світ у закордонних видавництвах. Значна частина цих книг висвітлює питання з царини біологічних наук: біології, ботаніки, зоології, біохімії, медицини, історії науки, біологічної термінології.

Хочу тут розповісти про кілька видань.

У рамках загальноакадемічного проекту "Наукова книга. Молоді вчені" у видавництві "Наукова думка" НАН України видано книгу **"Ботанічна лексика говірок Чорнобильської зони: реконструкція редуктивного ареалу"** (Київ, 2016. — 376 с.). Автор книги — ***Марина Ткачук***, кандидат філологічних наук, працівниця Інституту української мови НАН України. Посилення уваги до вивчення регіональних говірок спричинено надзвичайно масштабною працею вказаного інституту — укладанням "Атласу української мови". Книга молодої вченої заповнює лінгвістичні прогалини, доповнює наші знання щодо назв біологічних об'єктів, у першу чергу рослин. Така діалектна лексика, збережена попри зміни у культурному й економічному житті соціуму, багато може розповісти про загальнослов'янську і східнослов'янську культури.

Надзвичайно важливого значення вивчення говірок Чорнобильської зони набуло після аварії на Чорнобильській АЕС 1986 року. Адже цей регіон фактично перестав існувати як цілісне діалектне середовище внаслідок відселення мешканців. У результаті ретельного кількарічного обстеження мешканців — носіїв діалектних говірок — та опитування їх у місцях теперішнього їхнього проживання М. Ткачук з'ясувала, що найбільш інформативними були свідчення діалектоносіїв 1954—1961 року народження: саме їхні знання дали змогу побачити зафіксовані у мові різні знання та вміння мешканців цієї частини Полісся. Описуючи зібраний під час експедицій матеріал та здійснюючи аналіз семантичних і мотиваційних полів назв флорооб'єктів, дослідниця змогла реконструювати фрагмент мовного образу говірок Чорнобильської зони.

До видання входять не тільки наукова розвідка та викладення її методологічних засад, а й ареальна характеристика говірок, перелік діалектних назв рослин і, власне, атлас ботанічної лексики говірок Чорнобильської зони — понад 60 карт поширення діалектних назв, а також коментарі до цих карт, список інформантів та інша довідкова інформація.

ISSN 1819-7329. Світогляд, 2017, № 3 (65)

Проблемам територій, уражених внаслідок Чорнобильської катастрофи, присвячено й колективну монографію **“Ионизирующая радиация и онкогематологические заболевания”** (Київ: ДІА, 2016. — 284 с.), підготовлену працівниками Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України за редакцією академіка НАН України ***В.Ф. Чехуна*** і доктора мед. наук, професора ***Д.Ф. Глузмана***. У другій половині XX століття саме іонізувальна радіація стала одним з провідних чинників канцерогенного і лейкемогенного ризиків.

Співробітники інституту багато років вивчають пухлини кровотворної та лімфоїдної тканин у дітей і дорослих у Києві та 20-ти областях України, а також у ліквідаторів наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Метою дослідження є виявлення можливих змін у структурі онкогематологічних хвороб у межах територій України, забруднених радіонуклідами. Створення відповідної бази даних й архіву препаратів є основою для виконання поглиблених досліджень лейкемогенної дії радіації. Окремі розділи книги присвячені експериментальним радіаційним лейкозам; гемобластозам, пов’язаним із різними аспектами застосування іонізувальної радіації в медицині; лейкозам у тих, хто пережив атомні вибухи у Хіросімі й Нагасакі, та тих, хто брав участь у випробуваннях ядерної зброї, а також онкогематологічним наслідкам Чорнобильської катастрофи. Доповнює видання “Міжнародна класифікація хвороб ICD-10 2016”, а також “Глосарій термінів (онкогематологія, епідеміологія, радіобіологія)”.

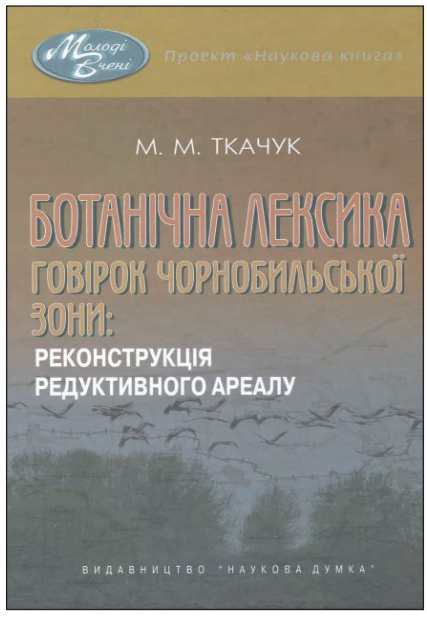

Результати дослідження впливу іонізувальної радіації на організм людини висвітлює й монографія співробітниці Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України ***Е.А. Дьоміної*** **“Радиогенный рак. Эпидемиология и первичная профилактика”** (Київ: Наук. думка, 2016. — 196 с.). Книга, видана в рамках конкурсного проекту НАН України “Наукова книга”, присвячена проблемі первинної профілактики виникнення раку радіаційного генезису, оскільки навіть малі дози іонізувального випромінювання є канцерогенними. Способи профілактики, діагностики і лікування, що існують у медицині нині, лише дещо знижують смертність від раку.

На сьогодні на території України, Бєларусі й Росії на радіаційно забруднених територіях постійно мешкають близько 10 млн осіб, з них десятки тисяч працівників, які забезпечують роботу атомних електростанцій та підприємств ядерного циклу в зоні відчуження. Тому радіоекологічна криза актуалізує проблему збереження здоров’я людини в умовах постійного низькочастотного опромінення, вирішення якої почасти полягає в можливості здійснення коректного оцінювання індивідуальної радіаційної чутливості.

У книзі показано, що первинна профілактика, заснована на поглибленому аналізі механізмів радіаційного канцерогенезу і застосуванні надійних засобів підвищення радіорезистентності геному, дозволить знизити частоту виникнення раку.

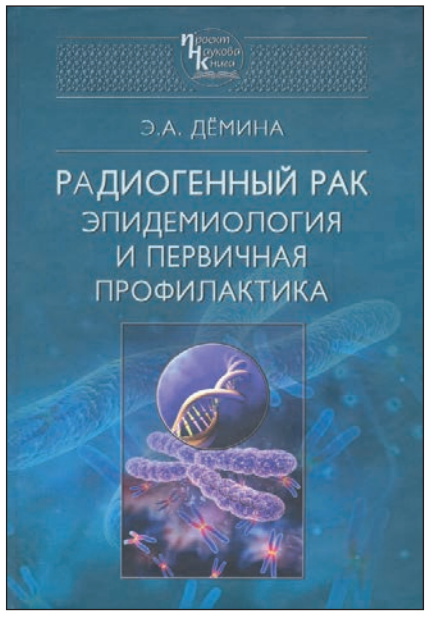

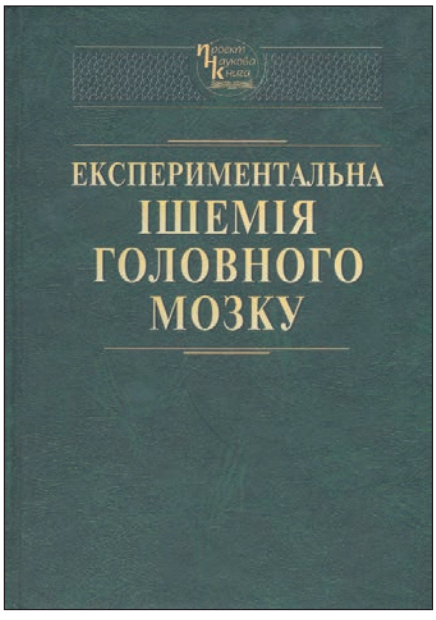

За проектом "Наукова книга" видано ще одну книгу, присвячену забезпеченню якості й тривалості життя людини: **"Експериментальна ішемія головного мозку"** (Київ: Наук. думка, 2016. — 198 с.). Ця колективна монографія за редакцією доктора медичних наук, професора ***Г.Г. Скибо*** підготовлена в Інституті фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України.

Сьогодні ішемія — найпоширеніша причина виникнення порушень основних функцій головного мозку і одна з основних причин смертності та інвалідності населення України. Ішемія — це недостатнє кровопостачання, найчастіше зумовлене станом судин (наприклад, їх звуженням), яке призводить до ураження тканини або органа. Найчутливішими до ішемії є структури центральної нервової системи, міокард і тканини нирок. Наслідки ішемії залежать від зміни різних параметрів: швидкості зниження кровообігу, чутливості тканин, загального стану організму та ін. Судинні захворювання призводять до зростання частоти порушень мозкового кровообігу, яке є причиною інвалідності або смерті. Один із шляхів вирішення проблеми запобігання гострій чи хронічній недостатності кровопостачання нервової тканини є вивчення шкідливої дії ішемії на різних моделях. Результати одного з етапів такого вивчення і висвітлює ця монографія, доповнена гарними ілюстраціями та докладними описами сучасних методів дослідження ішемічних уражень головного мозку.

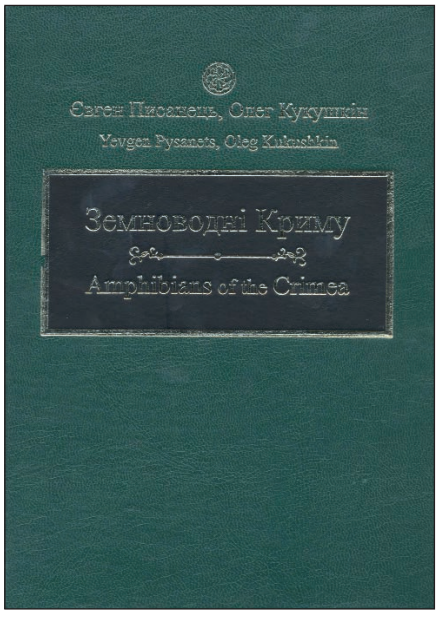

Ще одне видання, про яке я хотіла б розповісти, викликає, у першу чергу, відчуття болю та суму. Це — цікаве дослідження **"Земноводні Криму"** (Київ, 2016. — 320 с.), виконане працівниками Національного науково-природничого музею НАН України ***Є. Писанцем*** і ***О. Кукушкіним***. У роботі науковці зазначають: "*Ізольованість, відносно невелика територія і одночасно широке різноманіття ландшафтів Криму дають унікальні можливості для вивчення провідних факторів, які зумовлюють поширення та мінливість амфібій в межах регіону, дають змогу вирішувати низку інших актуальних питань, як то оцінка та охорона біорізноманіття, значення земноводних в стабільному функціонуванні екосистем та ін.*".

В основу видання покладено результати польових і лабораторних досліджень, опрацювання численних колекцій найбільших музеїв Східної Європи. У вигляді ретельно складених описів і карт викладено інформацію про сучасний таксономічний статус, поширення, мінливість, чисельність і особливості земноводних Криму. Видання проілюстровано чудовими кольоровими фотографіями, зробленими авторами переважно власноруч, текст викладено українською та англійською мовами. Зрозуміло, що анексія Криму, яка відбулась 2014 року, фактично унеможливила подальші польові дослідження українських науковців. А наслідком хижацького природокористування, яке спостерігаємо нині в Криму, безперечно стане скорочення популяцій та видового різноманіття цього унікального регіону. Тож ця книга, фактично, є однією з точок відліку втрат природи України.

У рамках проекту "Наукова книга" випущено також монографію **"Мікробні поверхнево-активні речовини у природоохоронних технологіях"** (Київ: Наук. думка, 2016. — 280 с.) колективу авторів з Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України і Національного університету харчових технологій. Факторами, що стримують нині упровадження технологій з поверхнево-активних речовин (ПАР) мікробного походження, є високі витрати на біосинтез, виділення й очищення цільового продукту, а також недостатня кінцева його концентрація. Опублікована монографія висвітлює результати робіт з розроблення технологій ПАР мікробного походження на основі різних промислових відходів і їх застосування для деструкції ксенобіотиків — ароматичних сполук, нафтових забруднень, у т. ч. комплексних, з важкими металами тощо.

Відомо, що утилізація або повторне використання відходів є однією з найглобальніших і найактуальніших проблем сучасного світу. При цьому мова йде не тільки про промислові токсичні відходи, а й про побутові, які потрапляють у довкілля практично в неконтрольованій кількості: наприклад, відходи олієжирового виробництва, пересмажена олія після використання у закладах громадського харчування та ін. Біотехнологічні методи дають змогу не лише утилізувати відходи, а й отримувати практично цінні, біологічно активні речовини — біомасу. У книзі розкрито біотехнологічний потенціал декількох родів бактерій (*Rhodococcus*, *Nocardis*, *Acinetobacter*) та їх метаболітів. Показано, що синтезовані ПАР, придатні для деструкції нафтових забруднень у воді і ґрунті, кращі за відомі і повсюдно застосовувані аналоги, та наведено результати оцінювання прогнозованої економічної ефективності відповідних природоохоронних заходів.

Гарно оформленим і проілюстрованим є видання **"Дарина Микитівна Доброчаєва. До 100-річчя від дня народження"** (Київ: Академперіодика, 2016. — 168 с., 23 с. іл.). Видання підготовлене працівниками Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України і Національного науково-природничого музею НАН України — учнями і колегами відомої вченої. У книзі вміщено нарис про життєвий і творчий шлях видатного вітчизняного ботаніка, систематика, фітогеографа, музеєзнавця, організатора науки, надзвичайно цікаву особистість і вродливу жінку, яка наважилася вивчати один з найскладніших у систематичному сенсі рід у флорі України — рід волошки.

Вміщену в книзі дисертацію на здобуття ступеня кандидата біологічних наук, присвячену українським волошкам, їхній систематиці, філогенії та еволюції, Дарина Микитівна захистила 1946 року. Але й нині ця робота має високу наукову цінність і не втратила актуальності. Також у виданні вміщено список публікацій Д.М. Доброчаєвої і наукова розвідка укладачів книги ***А.П. Ільїнської***, ***В.В. Протопопової***, ***М.В. Шевери***, присвячена лектотипіфікації таксонів, описаних ученою, відповідно до сучасних вимог

Міжнародного кодексу ботанічної номенклатури. Книга може слугувати для майбутніх дослідників взірцем критико-систематичних опрацювань таксонів із використанням класичних підходів і принципів. Цікавим прикладом трансдисциплінарних досліджень у царині біологічних наук є видання **"Біохімічні властивості та регуляція Ca^{2+}-транспортувальних систем гладеньком'язових клітин"** (Київ: Наукова думка, 2016. 208 с.), написане колективом відомих і молодих науковців Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України за наукової редакції академіка НАН України ***С.В. Комісаренка***, директора цього інституту. Викладені у книзі результати досліджень отримано на стику наук: біохімії, біофізики та біофізичної хімії. У ній узагальнено, проаналізовано і систематизовано великий масив літературних джерел, а також викладено результати власних експериментальних досліджень колективу. Розглянута науковцями з відділу біохімії м'язів проблема є однією з найважливіших для сучасної клітинної біології й молекулярної фізіології, бо Ca^{2+} є "*головним неорганічним внутрішньоклітинним "сигналізатором", який контролює велику кількість ... процесів, включно й скорочення — розслаблення м'язів*", — як зазначає С.В. Комісаренко у передмові до видання. Отримані результати є надзвичайно перспективними у фундаментальному і практичному аспектах.

Видання, випущене у межах проекту "Наукова книга", призначене для фахівців з біохімії й біофізичної хімії гладеньких м'язів, системної біології м'язової клітини, біохімічної мембранології, фармакології, а також для студентів і аспірантів — біохіміків, біофізиків та фізіологів.

Для теоретичних досліджень, спрямованих на вивчення стану одного з найважливіших ресурсів планети — води, на передбачення зміну його стану й прогнозування змін середовища існування багатьох живих організмів, важливими є новітні методики визначення забруднювальних речовин різного походження. Навіть мінімальні концентрації полютантів,

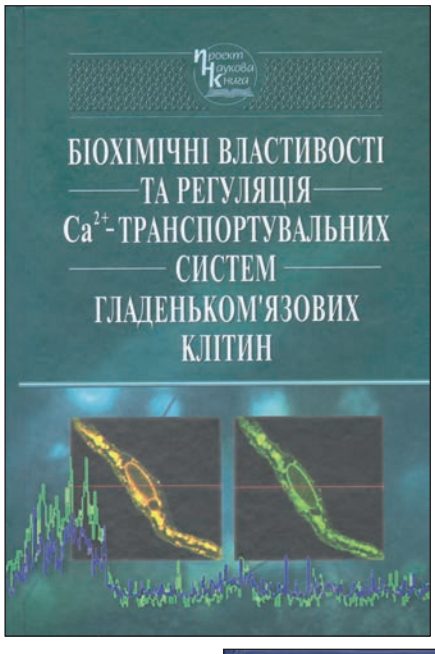

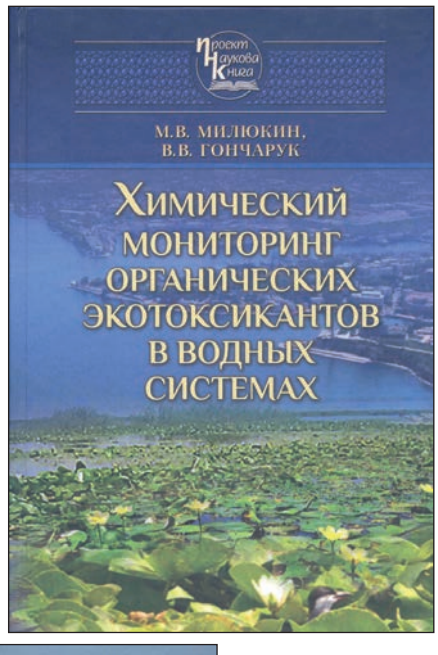

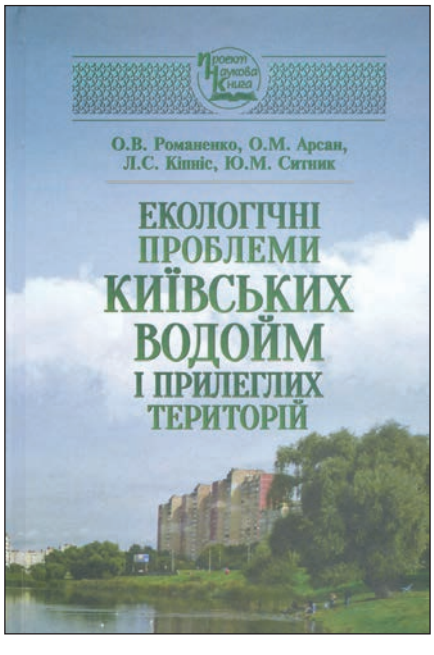

на рівні десятитисячних часток відсотка, важливі для вирішення технологічних питань охорони водних екосистем, моніторингу їхнього стану, проблем водопідготовки і, зрештою, здоров'я людини. Питанням стану водойм та вивчення хімічних особливостей води у природних водних екосистемах присвячені дві цікаві книги, підготовлені фахівцями НАН України за проектом "Наукова книга".

Перша з них — **"Химический мониторинг органических экотоксикантов в водных системах"** (Київ: Наук. думка, 2016. — 310 с.) написана на основі багаторічних досліджень Інституту колоїдної хімії і хімії води імені А.В. Думанського НАН України відомими вченими професором, доктором хімічних наук ***М.В. Мілюкіним*** та академіком НАН України ***В.В. Гончаруком***. У книзі викладено наукові основи, новітні методичні та методологічні підходи до ідентифікації та визначення летких та обмежено летких мікродомішок, практичного застосування сучасних методів моніторингу водних екосистем, систематичного контролю за вмістом токсичних сполук у об'єктах водних екосистем та технічних водах. Основою аналітичних досліджень слугують хроматографічний та хроматомас-спектрометричний методи. Описано застосування цих методів та запропонованих авторами методичних засад до вивчення стану природних та питних вод басейна р. Дніпро, донних відкладів і біоти бухт Чорного та Азовського морів, Дніпро-Бугського лиману, дельти р. Дунай. Завдяки ретельним експериментальним дослідженням автори змогли оцінити екологічний стан багатьох екосистем. Видання буде цікавим для хіміків-аналітиків, екологів науково-дослідних і заводських лабораторій, викладачів, аспірантів і студентів.

Друга з книг, присвячених дослідженню стану водойм, присвячена дослідженню впливу урбанізації на водні екосистеми. Видання **"Екологічні пробеми Київських водойм і прилеглих територій"** (Київ: Наук. думка, 2015. — 192 с.) написана колективом авторів з Інституту гідробіології НАН України (автори — ***член-кореспондент НАН України О.В. Романенко***, ***О.М. Арсан***, ***Л.С. Кіпніс***, ***Ю.М. Ситник***). У цьому виданні на прикладі урбоекосистеми м. Київ і чинників його техногенної трансформації розглянуто різноманітні проблеми збереження біорізноманіття в урбоекосистемах та підходи до вирішення цієї проблеми. Описано різні джерела речовин-забруднювачів у містах та шляхи їх поширення, еколого-санітарні показники, за допомогою яких фахівці характеризують стан середовища існування гідробіонтів, вплив багатьох чинників на життєздатність, розвиток і поширення водних рослин, тварин, мікроорганізмів. Приділено увагу таким особливостям гідробіоти як здатність до накопичення речовин-забрудників й участь у самоочищенні природних вод. Детально описано екосистеми водойм Києва: гідросистеми "Голосіївський", озер Бабине, Алмазне, Вирлиця, Вербне, Кирилівське, Синє. Книга зацікавить екологів, гідробіологів, ботаників, зоологів, гігієністів, фахівців наукових установ і вишів. ■